

PÁL LAKATOS

QUELLENBUCH ZUR
GESCHICHTE DER HERULER

MIT EINEM VORWORT VON
SAMUEL SZÁDECZKY-KARDOSS

SZEGED
1978

RECEIVED 194

RECEIVED 194
RECEIVED 194

RECEIVED 194
RECEIVED 194

ACTA UNIVERSITATIS DE ATTILA JÓZSEF NOMINATAE

ACTA ANTIQUA ET ARCHAEOLOGICA

TOMUS XXI.

**SZEGED
HUNGARIA
1978**

Redigunt

S. SZÁDECZKY-KARDÓSS et E. MARÓTI

ACTA UNIVERSITATIS DE ATTILA JÓZSEF NOMINATAE

ACTA ANTIQUA ET ARCHAEOLOGICA

TOMUS XXI.

OPUSCULA BYZANTINA

VI.

PÁL LAKATOS

QUELLENBUCH ZUR
GESCHICHTE DER HERULER

MIT EINEM VORWORT VON
SAMUEL SZÁDECZKY-KARDOSS

SZEGED 1978

INHALTSÜBERSICHT

	Seiten
VORWORT	5-6
PROKOPIOS ÜBER DIE HERULER	7-34
De bello Gothico	7-23
De bello Vandalico	25-30
De bello Persico	31-34
AGATHIAS ÜBER DIE HERULER	35-43
IORDANES ÜBER DIE HERULER	45-46
Getica	45-46
Romana	46
PAULUS DIACONUS ÜBER DIE HERULER	47-49
Historia Langobardorum	47-49
Historia Romana	49
DIE HAUPTEREIGNISSE DER GESCHICHTE DER HERULER MIT	
QUELLENZUSAMMENSTELLUNG	51-104
Der Ursprung des Volkes	51
Die Westheruler	51-61
Die Ostheruler	62-104
Bis zum Ende der Hunnenherrschaft	62-71
Bis zum Untergang von König Rodulf	71-88
Das spätere Schicksal der Ostheruler	89-104
BIBLIOGRAPHIE	105-118
Abkürzungsverzeichnis der benutzten Quellenausgaben .	105-115
Abkürzungsverzeichnis der angeführten	
Sekundärliteratur	115-118

V O R W O R T

In 1973 erschien, als siebzehnter Band unserer Acta Antiqua et Archaeologica das "Quellenbuch zur Geschichte der Gepiden" [= Opuscula Byzantina II.] von Pál Lakatos. Die Rezensionen des Buches haben neben zustimmenden Stellungnahmen auch kritische Bemerkungen enthalten. Die Letztgenannten bezogen sich aber meist auf Einzelheiten, nur selten auf die Konzeption und den Aufbau des ganzen Werkes. Deshalb wollen wir auch jetzt bei der Zusammenstellung eines neuen Quellenbuches unsere früheren Grundprinzipien beibehalten.

Die griechischen und lateinischen Quellenstellen geben wir im Original nach der jeweiligen besten kritischen Edition. /Wir folgen auch der Orthographie der betreffenden Ausgaben der griechischen Texte. Nur die Rechtschreibung der lateinischen Exzerpte uniformieren wir einigermaßen./ Was in einer orientalischen Sprache erhalten geblieben ist, veröffentlichen wir nach der besten Übersetzung.

Die Nachrichten über die Heruler, die nach 900 abgefasst wurden, enthalten fast nichts, was beachtenswert und zugleich aus einer früheren Quelle nicht bekannt wäre. Deshalb berücksichtigen wir die im zehnten Jahrhundert oder noch später entstandenen Schriftwerke nur ganz ausnahmsweise.

Von den unzähligen Nachrichten über Odoacer, der das weströmische Kaisertum umstürzte und dann selber von Theoderich dem Grossen gestürzt wurde, benützen wir

nur jene Quellenstellen, die ausgesprochen die herulischen Soldaten des Heermeisters erwähnen. Es besteht freilich die Möglichkeit, dass in den Truppen von Odoacer auch andermal Heruler dienten, obzwar diese Tatsache von den Historikern jener Zeiten nicht expressis verbis angegeben wurde.

Vollständigkeit der Quellensammlung haben wir erstrebt, aber kaum erreicht. Doch hoffen wir, dass uns nur wenig entgangen ist und dies die wohlwollenden Rezensenten nachtragen werden.

Zuletzt eine Vorankündigung. Pál Lakatos bereitet ein gemeinsames Namensregister zu den Quellen der Geschichte der Gepiden und Heruler vor, das auch als eine historische Prosopographie dienen mag.

Szeged, den 1. 9. 1978.

Samuel Szádeczky-Kardoss

PROKOPIOS ÜBER DIE HERULER

De bello Gothico

- ...ἐς μέντοι τὸ Ἀλβανῶν πόλισμα, σταδίου μὲν II 4,8
τοσούτους ἀπέχον, ἐν δὲ τῇ Ἀπκίᾳ δόμῳ κείμενον,
πρότερον ἤδη Γότθοι ἐν Ἐρούλοις τισὶ κέμπας
ἔτυχεν, οὓς δὴ οἱ Γότθοι βιασάμενοι ἐξήλασαν
ἐνθένδε οὐ πολλῷ ὕστερον. ...
- Τότε Βελισαρίῳ Ναρσῆς ἐν πολλῇ στρατιᾷ ἐκ II 13,15
Βυζαντίου ἦκειν καὶ ἐν Πικηνότῃ εἶναι ἡγγέλλετο....
στρατιῶται δὲ αὐτῷ πεντακισχίλιοι εἶποντο, ὧν II 13,17
ἄλλοι τε κατὰ συμμορίας ἡγοῦντο καὶ Ἰουστινός
δὲ τῶν Ἰλλυριῶν στρατηγὸς καὶ Ναρσῆς ἕτερος, ἐξ
Ἀρμενίων τῶν Πέρσαις κατηκόντων αὐτόμολος ἐς τὰ
Ῥωμαίων ἦθη πρότερον ἐν Ἀρατίῳ τᾷδελεφῷ ἦκων,
ὃς δλίγῳ ἔμπροσθεν ἐν ἑτέρῳ στρατῷ παρὰ Βελι-
σάριον ἔλθων ἔτυχεν. εἶποντο δὲ οἱ καὶ τοῦ II 13,18
Ἐρούλων ἔθνους δισχιλίοι μάλιστα, ὧν Οὐρίσανδός
τε καὶ Ἀλουῖθ καὶ Φανίθεος ἦρχον.
- Οἳ τινες δὲ ἀνθρώπων εἶσιν Ἐρούλοι καὶ ὅθεν II 14,1
Ῥωμαίοις ἐς ξυμμαχίαν κατέστησαν ἔρῳ ἔρχομαι.
Ὑπὲρ μὲν Ἰστρον ποταμὸν ἐκ παλαιοῦ ᾧκουν πολὺν
τινα νομίζοντες θεῶν ὁμίλον, οὓς δὴ καὶ ἀνθρώπων
θυσίαις ἰλδοσκεσθαι ὅσιον αὐτοῖς ἐδόκει εἶναι.
νόμοις δὲ πολλοῖς οὐ κατὰ ταῦτα τοῖς ἀνθρώπων II 14,2
ἑτέροις ἐχρῶντο. οὔτε γὰρ γηράσκουσιν οὔτε
νοσθεύουσιν αὐτοῖς βιοτεύειν ἐξῆν, ἀλλ' ἐπειδὴν τις
αὐτῶν ἢ γῆρα ἢ νόσῳ ἀλῶη, ἐκδιναγκὲς οἱ ἐγγίνοτο
τοῦς συγγενεῖς αἰτεῖσθαι ὅτι τᾷχιστα ἐξ ἀνθρώπων
αὐτὸν ἀφανίζειν. οἱ δὲ ξύλα πολλὰ ἐς μέγα τι ὕψος II 14,3
ξυννήσαντες καθίσταντες τε τὸν ἄνθρωπον ἐν τῇ τῶν
ξύλων ὑπερβολῇ, τῶν τινα Ἐρούλων, ἀλλότριον μέντοι,

- II 14,4 εἶδεν ἐπιβλέψας παρ' αὐτὸν ἐκρυπτον. συγγενὴ γὰρ αὐτῷ τὸν
φονεὴ εἶναι οὐ θέμις. ἐπειδὴν δὲ αὐτοῖς ὁ τοῦ συγγενοῦς
φονεὸς ἐκινήσει, ἐμψυκνὰ ἐκαίον αὐτίκα τὰ εὐλα, ἐκ τῶν
II 14,5 ἐσχαίων ἀρξάμενοι. παυσαμένης τε αὐτοῖς τῆς φλογὸς
ἐυλλέξαντες τὰ δοτὰ <έν> τῇ παραυτίκα τῇ γῇ ἐκρυπτον.
II 14,6 Ἐρουλοῦ δὲ ἀνδρὸς τελευτήσαντος ἐκδιναγκὲς τῇ γυναικὶ
ἀρετῆς τε μεταποιουμένη καὶ κλέος αὐτῇ ἐθελοῦσα
ἀσέπασθαι βρόχον ἀναφανέντη παρὰ τὸν τοῦ ἀνδρὸς τάφον
II 14,7 οὐκ εἰς μακρὰν θνήσκειν. οὐ κοιούσῃ τε ταῦτα περιειστέλει
τὸ λοιπὸν ἀδόξῃ τε εἶναι καὶ τοῖς τοῦ ἀνδρὸς συγγενέσι
προσκηκρουνέειν. τοιοῦτοις μὲν ἐχρῶντο Ἐρουλοὶ τὸ
II 14,8 παλαιὸν νόμοις. Προὔδοντας δὲ χρόνου δύνηται τε καὶ
πολυανθρωπία τῶν περιούκων βαρβάρων ἀπάντων καθυκέρτεροι
γεννημένοι, ἐκιδόντες τε, ὡς τὸ εἰκὸς, ἐκδοτοὺς ἐνέκων
II 14,9 καὶ βιασόμενοι ἐληΐζοντο. καὶ τελευτῶντες λαγγοβάρας
τε Χριστιανοὺς ὄντας καὶ ἄλλα ἅττα ἔθνη διήκονα σφίσιν
ἐς ἀπαγωγὴν φόρου πεπονήνται, οὐκ εἰδισμένον τὸ πρᾶγμα
τοῦτο τοῖς ἐκείνῃ βαρβάροις, ὑπὸ δὲ φιλοχρηματίας τε καὶ
II 14,10 ἀλαζονείας ἐνταῦθα ἡγμένοι. ἡνίκα μέντοι Ἀναστάσιος
Ῥωμαίων τὴν βασιλείαν παρέλαβεν, οὐκ ἔχοντες Ἐρουλοὶ
ἐφ' οὐστίνας ἀνθρώπους τὸ λοιπὸν ἔλθοιεν, καταθέμενοι τὸ
δύκλα ἡσυχίᾳ ἔμενον, χρόνος τε αὐτοῖς ἐνιαυτῶν τριῶν ἐν
I 14,11 ταύτῃ δὴ τῇ εἰρήνῃ ἐτρέβη. καὶ αὐτοὶ ἐς ἄγαν ἀχθόμενοι
Ῥοδοῦλφον ἀνέδον σφῶν τὸν ἡγεμόνα ἐκδικίζον, φοιτῶντές
τε δεῖ παρ' αὐτὸν μαλθακὸν τε καὶ γυναικώδη ἐκδελούν,
ἄλλοις τέ τισιν αὐτὸν ἐρεσχελοῦντες ὀνόμασι κόσμῳ
II 14,12 οὐδενὶ ἐλοιδοροῦντο. Ῥοδοῦλφος τε τὴν ὕβριν ὡς ἡκίστα
φέρων ἐπὶ λαγγοβάρας οὐδὲν ἀδικοῦντας ἐστράτευσεν, οὔτε
τινὰ σφίσιν ἀμαρτίδα ἐπενεγκὼν οὔτε λύσειν τινα τῶν
εὐχκειμένων σκεψάμενος, ἀλλὰ πόλεμον ἐπιφέρων αἵτταν
II 14,13 οὐκ ἔχοντα. ὁκερ ἐκείδῃ λαγγοβάραϊ ἀκοῇ ἔλαβον,
κέρψαντες παρὰ τὸν Ῥοδοῦλφον ἀνεκυνθάνοντο καὶ τὴν
αἵτταν ἡξίουσι εἰπεῖν, ἥς δὴ ἔνεκα Ἐρουλοὶ ἐν δόλοισι
ἐκ' αὐτοῦς ἔοιεν, ὁμολογοῦντες, εἰ μὲν τι ἀπεστερήκασιν
τοῦ φόρου, ἀλλ' αὐτίκα μᾶλα ἐν μεγάλῃ αὐτὸ ἀποτίσειν·
εἰ δὲ μέμφονται μέτριον σφίσι τετελεῖσθαι τὸν φόρον, ἀλλὰ

μελίζω ποιήσκειν αὐτὸν οὐ μήποτε Λαγγοβαρδῶναι ὀκνηροὶ
 ἔσονται. ταῦτα μὲν τοὺς κρέσβεις προτεινομένους ἔδν II 14,14
 ἀπειλῇ δ' Ῥοδόπλφος ἀποκεμψάμενος πρόσω ἤλαυνεν. οἱ
 δὲ καὶ αὐθαῖς κρέσβεις ἑτέρους κρῶς αὐτὸν στείλαντες
 περὶ τῶν αὐτῶν πολλὰ λικαροῦντες ἰκέτευον. οὕτω δὲ II 14,15
 καὶ τῶν δευτέρων ἀπαλλαγέντων τρίτοι κρέσβεις παρ'
 αὐτὸν ἤκοντες ἀπέτκον Ἑρούλους πόλεμον ἀπροφθασιστον
 μηδ' αὖς σφίσιν ἐκενεγκεῖν. ἦν γὰρ ἐκεῖνοι γυνῆ II 14,16
 τοιαύτῃ ἐκ' αὐτοῦς ἴωσι, καὶ αὐτοὶ οὐχ ἐκ' οὐσίοι, ἀλλ'
 ὥς μάλιστα ἡναγκασμένοι, ἀντιτάξονται τοῖς ἐπιόουσι,
 μαρτυράμενοι τὸν θεὸν, οὐ περ τῆς βροχῆς καὶ βραχεῖα
 τις τὸ παρῶσαν ἰκμάς πάσῃ τῇ ἀνθρώπων δυνάμει ἀντίξους
 ἔσται· αὐτὸν τε εἰκόδς ταῖς τοῦ πολέμου αἰτίαις ἡγμένον
 ἀμφοτέροις πρυτανεῦσαι τῆς μάχης τὸ πέρας. οἱ μὲν II 14,17
 ταῦτα εἶπον, δεδύσσεσθαι ταύτῃ τοῦς ἐπιδύτας οἰόμενοι,
 Ἑρουλοι δὲ, ὑποστειλάμενοι τῶν πάντων οὐδὲν, Λαγγο-
 βαρδῶναις ἔγνωσαν ἐς χεῖρας ἵεναι. ἡνίκα δὲ ἀμφοτέροι II 14,18
 ἄγχισθ' ἡ ἀλλήλων ἐγένοντο, τὸν μὲν ὑπερθεὺς Λαγγο-
 βαρῶν ἀέρα ξυνέβαινε μελαίνῃ τινὶ νεφέλῃ καὶ ἐς ἄγαν
 παχεῖα καλύπτεσθαι, ὑπὲρ δὲ τοῦς Ἑρούλους αἰθρία
 ὑπερφύως εἶναι. οἷς δὲ τεκμηριοῦμενος εἶκασεν ἄν τις II 14,19
 ἐκτὶ τῶν σφῶν πονηρῶς ἐς τὴν ξυμβολὴν Ἑρούλους ἵεναι. οὐ
 γὰρ τι τοῦτου πικρότερον βαρβαροῖς τέρας εἰς μάχην
 καθισταμένοις οἶδ' οὐδὲν τε εἶναι. οὐ μέντοι οὐδὲ τοῦτ' II 14,20
 Ἑρουλοι προσεῖχον τὸν νοῦν, ἀλλὰ παντάπασιν /
 ἀφροντιστήσαντες πολλὰ τῶν καταφρονήματι ἐκτὶ τοῦς
 πολεμῶν ἐχώρουν, κλήθει δ' οὐλοῦ τὸ τοῦ πολέμου
 σταθμώμενοι πέρας. ἐκεῖ δὲ ἡ μάχη ἐν χερσὶ γέγονε, II 14,21
 θυήσκουσι μὲν τῶν Ἑρούλων πολλοῖ, θυήσκει δὲ καὶ
 Ῥοδόπλφος αὐτὸς, οἳ τε ἄλλοι πάντες φεύγουσιν ἀνά
 κρᾶτος, οὐδεμιᾶς ἀλκῆς μεμνημένοι. καὶ τῶν πολεμῶν II 14,22
 σφίσιν ἐπισκομένων οἱ μὲν πλεῖστοι αὐτοῦ ἔπεσον,
 ὀλίγοι δὲ τινες διεσώθησαν. Διδὸ δὲ ἐνδίατρίβειν II 14,23
 ἦρσε τοῖς πατρώοις οὐκέτι εἶχον, ἀλλ' ἐνθένδε οἱ
 τᾶχιστα ἐξαναστάντες ἐκίπροσθεν ἀεὶ ἐχώρουν, τὴν
 γῆν ἐσπικασαν, ἡ ἐκτὸς Ἰστρου ποταμοῦ ἔστι, ἔδν τε

- II 14,24 καισὶ καὶ γυναῖξι περιιόντες. ἐκεῖ δὲ ἀφίκοντο ἐς
χώραν, οὗ δὴ Ῥογοὶ τὸ παλαιὸν ᾤκηντο, οἳ τῇ Γότῳ
στρατῷ ἀναμιχθέντες ἐς Ἱταλίαν ἐχώρησαν, ἐνταῦθα
II 14,25 ἰδρύσαντο. ἀλλ' ἐκεῖ τῇ λιμῇ ἐπιδέχοντο ἅτε ἐν χώρᾳ
ἐρήμῃ ἐνθύνδε οὐ πολλῷ ὕστερον ἐξαναστάντες, ἀγχιιστά
II 14,26 κου τῆς Γηκαίδων χώρας ἀφίκοντο. καὶ αὐτοὺς Γήκαιδες
τὰ μὲν πρῶτα ἰκέτας γενομένους ἐνοικίζεσθαί τε καὶ
II 14,27 προσοίκους σφίσι ξυνεχώρουν εἶναι. ἔπειτα δὲ ἦρξαντο
ἐξ αἰτίας οὐδεμιᾶς ἀνδρία ἔργα ἐς αὐτοὺς ἐνδείκνυσθαι.
γυναῖκας τε γὰρ ἐβιάζοντο καὶ βοῦς τε καὶ ἄλλα χρήματα
ἦρκαζον, καὶ ἀδικίας οὐδ' ὅτιοῦν ὑπελείποντο, καὶ τελευτῶντες
II 14,28 ἀδίκων χειρῶν ἐς αὐτοὺς ἦρχον. ἄπερ Ἑρουλοὶ φέρειν
τὸ λοιπὸν οὐχ οἷός τε οὗτες Ἴστρον τε ποταμὸν δια-
βαίνουσι καὶ τοὺς ἐκεῖνι Ῥωμαίοις προσοικεῖν ἔγνωσαν,
Ἀναστασίου τὴν αὐτοκράτορος ἀρχὴν ἔχοντος, ὅσπερ
αὐτοὺς πολλῇ φιλοφροσύνῃ δεξιόμενος ἰδρύεσθαι αὐτοῦ
II 14,29 εἶπασε. χρόνῳ δὲ οὐ πολλῷ ὕστερον προσκεκρούκασιν αὐτῷ
οἱ βάρβαροι οὗτοι, ἀνδρία ἔργα ἐργασόμενοι τοὺς ταύτη
II 14,30 Ῥωμαίους. διδὼ δὴ στράτευμα ἐκ αὐτοὺς ἔκευψε. νικήσαντες
δὲ τῇ μάχῃ Ῥωμαῖοι κλειστοὺς μὲν ἔκτειναν, ἐν ἐξουσίᾳ
II 14,31 δὲ πολλῇ εὐμπαντας διαφθεῖραι γεγόνασιν. ἀλλ' εἰς
ἰκετεῖαν τῶν στρατηγῶν οἱ κατὰλοιποι αὐτῶν γεγονότες
ἐδίδοντο διασώσασθαι τε αὐτοὺς καὶ συμμαχοὺς τε καὶ
II 14,32 βασιλέως ὑπηρέτας τὸ λοιπὸν ἔχειν. ταῦτα τε μαθόντα τὸν
Ἀνασταςίου ἦρεσκε, καὶ ἀπ' αὐτοῦ λειψθῆναι μὲν τισιν
Ἑρουλῶν ξυνέβη, οὐ μέντοι οὔτε εὐμαχοὶ Ῥωμαίοις
II 14,33 γεγέννηται οὔτε τι εἰργάσαντο αὐτοὺς ἀγαθόν. ἐκεῖ δὲ
Ἰουστινιανὸς τὴν βασιλείαν παρέλαβε, χώρα τε ἀγαθὴ
καὶ ἄλλοις χρήμασιν αὐτοὺς δωρησάμενος, ἐταιρίζεσθαί
τε παντελῶς ἴσχυσε καὶ Χριστιανὸς γενέσθαι ἅπαντας
II 14,34 ἔπεισε. διόπερ τὴν δόξιν ἐπὶ τὸ ἡμερώτερον μετα-
βαλόντες τοὺς Χριστιανῶν νόμοις ἐπὶ πλεῖστον προσχωρεῖν
ἔγνωσαν, καὶ Ῥωμαίοις κατὰ τὸ εὐμαχικὸν τὰ πολλὰ ἐπὶ
II 14,35 τοὺς πολεμικοὺς συντάσσονται. ἔτι μέντοι αὐτοῖς εἰσιν
ἄπιστοι καὶ πλεονεξία ἐχόμενοι βιάζεσθαι τοὺς πέλους ἐν
οπουδῇ ἔχουσιν, οὐ φέροντος αὐτοῖς αἰσχύνην τοῦ ἔργου.

καὶ μίξεις οὐχ ὁσέας τελοῦσιν, ἀλλας τε καὶ ἀνδρῶν II 14,36
καὶ ὄνων, καὶ εἰσι κουνηρότατοι ἀνθρώπων ἀπάντων καὶ
κακοὶ κακῶς ἀκολουθούμενοι. ὕστερον δὲ αὐτῶν ὀλίγοι μὲν II 14,37
τινες ἔνσπονδοι Ῥωμαίοις διέμειναν, ὥσπερ μοι ἐν
τοῖς ὀπισθεν λόγοις γεγράφεται· οἱ δὲ λοιποὶ ἅπαντες
ἀπέστησαν ἐξ αἰτίας τοιαύτης. Ἐρουλοὶ τὸ τοῦ τρόκου II 14,38
θηριῶδες τε καὶ μανιῶδες ἐνδείκνυμενοι ἐς τὸν αὐτῶν
ῥῆγα (ἦν ὁ οὗτος ἀνὴρ Ὀχος ὄνομα), ἐξακιναιῶς τὸν
ἀνθρωπὸν ἀπ' οὐδεμιᾶς αἰτίας ἔκτειναν, ἄλλο οὐδὲν
ἐπενεγκόντες ἢ ὅτι ἀβασίλευτοι τὸ λοιπὸν βούλονται
εἶναι. καίτοι καὶ πρότερον ὄνομα μὲν αὐτοῖς δ II 14,39
βασιλεὺς εἶχεν, ἰδιώτου δὲ ὄνουσιν οὐδὲν τι σχεδὸν
ἐφέρετο πλέον. ἀλλὰ καὶ συγκαθῆσθαι αὐτῷ ἅπαντες II 14,40
καὶ ἐύσαιτο εἶναι ἡξίου καὶ ἀνέδην ὅστις βούλοιτο
ἐς αὐτὸν ὕβριζεν. ἀσυνθετώτεροι γὰρ ἢ ἀσταθμητότεροι II 14,41
Ἐρουλῶν εἰσὶν ἀνθρώπων οὐδένες. τοῦ δὲ κακοῦ σφίσιν
ἐξεργασμένου μετέμελεν ἡδὴ. ἔφασκον γὰρ ἀναρχοὶ τε II 14,42
καὶ ἀστρατήγητοι βιοτεύειν οὐχ οἷού τε εἶναι· πολλὰ
γούν σφίσι βουλευσαμένοις ἄμεινον τῷ παντὶ ἔδοξεν
εἶναι τῶν τινα γένους τοῦ βασιλείου μεταπέμψασθαι ἐκ
θοῦλης τῆς νῆσου. ὃ τι δὲ τοῦτο ἐστὶν αὐτίκα δηλώσω.

Ἦν δὲ Ἐρουλοὶ Λαγγοβαρόων ἡσσηθέντες τῇ μάχῃ II 15,1
ἐξ ἡθῶν τῶν πατρίων ἀνέστησαν, οἱ μὲν αὐτῶν, ὥσπερ
μοι ἔμπροσθεν δεδιήγεται, ᾤκησαντο ἐς τὰ ἐν Ἰλλυριοῖς
χωρὰ, οἱ δὲ δὴ ἄλλοι Ἰστρὸν ποταμὸν διαβαίνειν
οὐδαμῇ ἔγνωσαν, ἀλλ' ἐς αὐτάς που τὰς ἐσχατίας τῆς
οἰκουμένης ἰδρύσαντο· οὗτοι γούν πολλῶν ἐκ τοῦ II 15,2
βασιλείου αἵματος ἡγουμένων σφίσιν ἤμειψαν μὲν τὰ
ἐκλαβηνῶν ἔθνη ἐφεξῆς ἅπαντα, ἔρημον δὲ χώραν
διαβάντες ἐνθύνδε πολλὴν ἐς τοὺς Οὐάρνους καλου-
μένους ἐχώρησαν. μεθ' οὗς δὴ καὶ Δανῶν τὰ ἔθνη II 15,3
παρόραμον οὐ βιαζομένων σφῶς τῶν τῆδε βαρβάρων.
ἐνθύνδε τε ἐς ὤκεανδον ἀφικόμενοι ἐναυτέλλοντο, II 15,4
θοῦλη τε προσχόντες τῇ νήσῳ αὐτοῦ ἔμειναν. ἐστὶ δὲ
ἡ θοῦλη μεγίστη ἐς ἄγαν. Βρετανίας γὰρ αὐτῇν πλέον
ἢ δεκαπλασίαν εὐμβαίνει εἶναι. κεῖται δὲ αὐτῆς II 15,5

- πολλὰ ἀποθεν πρὸς βορρᾶν ἄνεμον. ἐν ταύτῃ τῇ νήσῳ
γῆ μὲν ἔρημος ἐκ τοῦ ἐπὶ πλεῖστον τυγχάνει οὖσα,
ἐν χώρᾳ δὲ τῇ οἰκουμένη ἔθνη τριακαίδεκα πολυανθρω-
πότατα ἰδρύονται· βασιλεὺς τέ εἰσι κατὰ ἔθνος ἕκαστον.
- II 15,6 ἐνταῦθα γίνεται τι ἀνὰ πᾶν ἔτος θαυμασίον οἶον. ὁ
γὰρ ἥλιος ἀμφὶ θερμῆς μὲν τροπᾶς μέγιστα ἐς ἡμέρας
τεσσαράκοντα οὐδαμῇ ὀφεί, ἀλλὰ διηνεκῶς πᾶντα τοῦ-
- II 15,7 τον τὸν χρόνον ὑπερ γῆς φαίνεται. μῆσι δὲ οὐχ ἥσσον
ἢ ἐς ὕστερον ἀμφὶ τὰς χειμερινὰς πού τροπᾶς ἥλιος
μὲν ἐς ἡμέρας τεσσαράκοντα τῆς νήσου ταύτης οὐδαμῇ
φαίνεται, νῦν δὲ αὐτῆς ἀπέραντος κατακλύχεται·
κατήφειδ τε ἀπ' αὐτοῦ ἔχει πᾶντα τοῦτον τὸν χρόνον
- II 15,8 τοὺς τῆδε ἀνθρώπους, ἐπεὶ ἀλλήλοις ἐπιμύγνυσθαι
μεταξὺ αὐδεμιᾶ μηχανῇ ἔχουσιν. ἐμοὶ μὲν οὖν ἐς
ταύτην ἵνα τὴν νήσον τῶν τε εἰρημένων αὐτόπτη
γενέσθαι, καί περ γλιχομένων, τρόπῳ οὐδενὶ ξυνηνέχθη.
- II 15,9 τῶν μέντοι ἐς ἡμᾶς ἐνθ' ἐνδε ἀφικομένων ἐκυνθανόμην
ὅκη ποτὲ οἷός τέ <εἰσι τῶν ἡμερῶν λογίζεσθαι τὸ
μέτρον οὔτε> ἀνίσχοντος οὔτε δύνοντος τοῖς καθήκουσι
χρόνοις ἐνταῦθα ἡλίου. οἷ περ ἐμοὶ λόγον ἀληθῆ τε
- II 15,10 καὶ πιστὸν ἔφρασαν. τὸν γὰρ ἥλιδν φασὶ τὰς τεσσα-
ράκοντα ἡμέρας ἐκείνας οὐ δύνειν μὲν, ὥς περ εἴρηται,
φαίνεσθαι δὲ τοῖς ταύτῃ ἀνθρώποις πῇ μὲν πρὸς ἔω,
- II 15,11 πῇ δὲ πρὸς ἐσπέραν. ἐπειδὴν οὖν ἐπανιδὼν αὖθις ἀμφὶ
τὸν ὀρίζοντά τε γινόμενος ἐς τὸν αὐτὸν ἀφίσκῃται
χώρον, οὐ περ αὐτὸν ἀνίσχοντα τὰ πρότερα ἑώρων,
ἡμέραν οὕτω καὶ νύκτα μίαν παρῃχῃκέναι διαριθμοῦν-
- II 15,12 ται. καὶ ἥνικα μέντοι ὁ τῶν νυκτῶν χρόνος ἀφίσκῃται,
τῆς τε σελήνης τῶν τε ἀστρῶν ἀεὶ τοῖς ὁρῶμοις τεκ-
- II 15,13 μηριοῦμενοι τὸ τῶν ἡμερῶν λογίζονται μέτρον. ὁπ-
νίκα δὲ πέντε καὶ τριάκοντα ἡμερῶν χρόνος τῇ μακρῇ
ταύτῃ διαδρόμοι νυκτὶ, στέλλονταί τινες ἐς τῶν ἐρῶν
τὰς ὑπερβολὰς, εἰθισμένον αὐτοῖς τοῦτό γε, τὸν τε
ἥλιον ἀμυγέκη ἐνθ' ἐνδε ὁρῶντες ἀπαγγέλλουσι τοῖς
κάτω ἀνθρώποις, ὅτι δὴ πέντε ἡμερῶν ἥλιος αὐτοὺς

καταλῆμφοι. οἱ δὲ πανδημεὶ πανηγυρίζουσιν εὐαγγέλια II 15,14
καὶ ταῦτα ἐν σκότῃ αὕτη τε θουλίταις ἡ μεγίστη τῶν
ἐορτῶν ἐστὶ. δοκοῦσι γὰρ μοι περιδεεῖς δεῖ γίνεσθαι II 15,15
οἱ νησιῶται οὗτοι, καίπερ ταῦτδ συμβαῖνον σφίσι
ἀνὰ πᾶν ἔτος, μὴ ποτε αὐτοὺς ἐπιλείποι τὸ παρῶν ὁ
ἥλιος. τῶν δὲ ἰδρυμένων ἐν θούλῃ βαρβάρων ἐν μόνον II 15,16
ἔθνος, οἱ Ἐκριθέφιννοι ἐπικαλοῦνται, θηριώδη τινα
βιοτὴν ἔχουσιν. ... οἱ μέντοι ἄλλοι θουλίται ὥς II 15,23
εἰπεῖν ἅπαντες οὐδὲν τι μέγα διαλλᾶσσοῦσι τῶν ἄλλων
ἀνθρώπων, θεοὺς μέντοι καὶ δαίμονας πολλοὺς σέβουσιν,
οὐρανίους τε καὶ ἀερίους, ἐγγεῖους τε καὶ θαλασσίους,
καὶ ἄλλα ἅττα δαιμόνια ἐν ὕδασι κηγῶν τε καὶ ποταμῶν
εἶναι λεγόμενα. θύουσι δὲ ἐνδεδεχέστατα ἱερεῖα κῆντα II 15,24
καὶ ἐναγίζουσι, τῶν δὲ ἱερέων σφίσι τὸ κᾠλλιστον
ἀνθρωπὸς ἐστὶν ὄνκερ δορυδῶτον κοιήσαιντο κρῶτον.
τοῦτον γὰρ τῷ Ἄρει θύουσιν, ἐκεῖ θεὸν αὐτὸν II 15,25
νομίζουσι μέγιστον εἶναι. ἱερῶνται δὲ τὸν αἰχμῶτον
οὐ θύοντες μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ξύλου κρεμῶντες, καὶ
ἐς τὰς ἀκάνθας δικοῦντες, ταῖς ἄλλαις τε κτείνον-
τες θανάτου ἰδέαις οἰκτιρίζουσιν. οὕτω μὲν θουλίται βιοῦσιν.
ὦν ἔθνος ἐν κολυδῶνθρωπον οἱ Γαυτοὶ εἰσι, παρ' οὓς II 15,26
ὁ δὲ Ἐρουῶν τότε οἱ ἐκπλῦται ἰδρύσαντο.
Νῦν δὲ Ἐρουλοὶ, οἳ δὴ παρὰ Ῥωμαίοις ᾤκηται, II 15,27
φόνου σφίσι τοῦ βασιλέως ἐξεργασμένου ἔκεμψαν
τῶν λογίμων τινὸς ἐς θούλην τὴν νῆσον, τοὺς διερρε-
νησομένους τε καὶ κομιοῦντας, ἣν τινα ἐνταῦθα
εὐρεῖν αἵματος τοῦ βασιλέως οἷοι τε ᾤοντο. ἐκεῖ τε II 15,28
οἱ ἄνδρες οὗτοι ἐν τῇ νήσῳ ἐγένοντο, πολλοὺς μὲν
ἐνταῦθα γένους τοῦ βασιλέως εὐρον, ἕνα μὲντοι
ἀπολέξαντες, ὅσπερ αὐτοὺς μάλιστα ἤρεσκεν, δέσω
ἀναστρέφοντες ἐδὼν αὐτῷ ἦσαν. δὲ δὴ ἐκεῖ ἐν Δανοῖς II 15,29
ἐγένετο, τελευταῖα νῶσθ. οἶδ δὲ αὖθις οἱ ἄνδρες οὗτοι
ἐν τῇ νήσῳ γενόμενοι ἕτερον ἐπηγάγοντο Δᾶτιον ὄνομα.
ὃ δὲ ὁ τε ἀδελφὸς Ἀορδὸς εἶκετο καὶ τῶν ἐν θούλῃ

- II 15,30 Ἐρουβλῶν νεανεῖαι διακῶσοι. χρόνου δὲ αὐτοῖς ἐν τῇ κορείᾳ ταύτῃ τριβέντος συχνοῦ Ἐρουβλοῖς τοὺς ἀμφὶ Σιγγιδόνον ἔννοια γέγονεν ὥς οὐ τὰ ξυμφορα σφίσιν αὐτοῖς ποιοτέν ἐκ θούλης ἀρχηγὸν ἐπαγόμενοι
- II 15,31 Ἰουστινιανοῦ βασιλέως οὗτι ἐθελουσίου. κέμψαντες οὖν ἐς Βυζάντιον βασιλέως ἐδέοντο ἄρχοντα σφίσι
- II 15,32 κέμψαι, ὃν ἂν αὐτῷ βουλομένῳ εἴη. ὁ δὲ αὐτοῖς τῶν τινα Ἐρουβλῶν ἐκ παλαιοῦ διατριβὴν ἐνταῦθα ἔχοντα εὐθὺς ἔπεμψε, Σουαρτοῦαν ὄνομα. ὃν περ Ἐρουλοὶ εἶδον μὲν τὰ πρῶτα καὶ προσεκύνησαν ἄσμενοι ἐπιστέλλοντί τε τὰ εἰωθότα ἐπήκουον, ἡμέραις δὲ οὐ πολλαῖς ὕστερον ἤκε τίς ἀγγέλλων τοὺς ἐκ θούλης νήσου
- II 15,34 ἀγχιστὰς πη εἶναι. καὶ Σουαρτοῦας μὲν ὥς ἀπολέσων αὐτοὺς ὑπαντιδρῆναι ἐκέλευεν, Ἐρουλοὶ δὲ τὸ
- II 15,35 βούλευμα ἐπαινέσαντες εὐθὺς εἶποντο. ἐπεὶ δὲ ἡμέρας ὀδῶ ἀλλήλων διεῖχον, νύκτωρ μὲν ἀφέντες αὐτὸν ἅπαντες ἐς τοὺς ἐκκλησίας αὐτόμολοι ἦλθον,
- II 15,36 αὐτὸς δὲ μόνος ἐς Βυζάντιον ἀποδρᾶς ῥῆχτο. καὶ βασιλεὺς μὲν πᾶσιν δυνάμει κατὰγειν ἐς τὴν ἀρχὴν αὐτὸν ἐν σκοδῇ ἐποιεῖτο, Ἐρουλοὶ δὲ δύναντι τῶν Ῥωμαίων δειμαίνοντες Γήκαισι προσχωρεῖν ἔγνωσαν. αὕτη μὲν Ἐρουλοῖς αἰτία τῆς ἀποστῆσεως γέγονε. ...
- II 19,18-19 Ναρσῆς... ἐν Ἀριμύνῳ ἔτι ἡσυχάζεν, Ἰωάννην δὲ τῷ παντὶ στρατῷ ἐπὶ Καισάρην ἐξηγεῖσθαι ἐκέλευεν.
- II 19,20 οἱ δὲ κλέμακας φέροντες ἦεσαν. ἐπεὶ δὲ ἀγχιστα τοῦ φρουρίου ἐγένοντο, προσεβαλλόν τε καὶ τοῦ περιβόλου ἀπεκείρωντο. καρτερῶς δὲ τῶν βαρβάρων ἀμυνομένων ἄλλοι τε πολλοὶ αὐτοῦ ἔπεσον καὶ θανάθεις ὁ τῶν
- II 19,21 Ἐρουβλῶν ἡγούμενος. Ἰωάννης δὲ Καισάρης τότε τοῦ φρουρίου ἀποτυχὼν ἀποκείρεσθαι οὐκέτι ἤεζεν, ἐπεὶ οἱ ἀνδρωτὸν ἔδοξεν εἶναι, ξύν τε Ἰουστίνῳ καὶ τῷ
- II 19,22 ἄλλῳ στρατῷ πρόσω ἤλαυνε. καὶ πόλιν μὲν ἀρχαίαν ἐκ τοῦ αἰφνιδίου κατέλαβεν. ἡ φοροκορονήλιος ὠνδμάσται, τῶν δὲ βαρβάρων οἱ ἀεὶ τε ὑποχωροῦντων καὶ οὐδαμῇ

ἐς χεῖρας ἰδόντων, ἐθύκασαν βασιλεὺς τὴν Αἰμιλίαν ἀνεσώσατο. ταῦτα μὲν οὖν ἐφέρετο τῇδε.

... ὧδε μὲν ἐς Βυζάντιον Ναρσῆς ἐπανῆκε, τῶν II 22,5

στρατιωτῶν ὀλίγους τινὰς ἄγων. Ἐρουλοὶ δὲ μένειν ἐν Ἰταλίᾳ Ναρσοῦ ἐνθύνδε ἀναχωροῦντος οὐκέτι ἡξίου, καίτοι Βελισαρίου πολλὰ ὑποσχομένου σφίσι πρὸς τε αὐτοῦ καὶ βασιλέως ἀγαθὰ μένουσιν ἔσεσθαι, ἀλλὰ συσκευασμένοι ἅπαντες τὰ μὲν πρῶτα ἐπὶ Λι-

γυρίας ἀπεχώρησαν. οὗ δὲ ἐντυχόντες τῷ Οὐράτῃ II 22,6

στρατῷ, ἀνδράποδά τε καὶ ἄλλα ἔββα ὅσα ἐκῆγον τοῖς πολεμίοις ἀπέδοντο, καὶ χρήματα πολλὰ κεκομισμένοι ἀπώμοσαν, μήποτε Ῥόθιοις ἀντιτεθξέσθαι ἢ εἰς χεῖρας ἵεναι. οὕτω τε εἰρηναίαν τὴν ἀναχώρησιν ποιησάμενοι II 22,7

ἐς τὰ ἐπὶ Βενετίας χωρία ἦλθον. ἐνταῦθα αὐτοῖς

Βιταλίῳ συγγενομένοις τῶν ἐς βασιλέα Ἰουστινιανὸν

ἡμαρτημένων μετέμελεν. ἀφοσιούμενοί τε τὸ ἔγκλημα II 22,8

Οὐρσανδὸν μὲν τῶν ἀρχόντων ἕνα ἔδν τοῖς ἐπομένοις αὐτοῦ εἴασαν, οἱ δὲ λοιποὶ ἐς Βυζάντιον ἀπεκομίσθησαν ἅπαντες, Ἀλουέθ τε ἡγουμένου σφίσι καὶ φιλιμοῦθ, ὅσπερ φανιθέου τετελευτηκότος ἐν Καισάρειαν τὴν ἀρχὴν ἔσχεν.

... Βιτάλιος δὲ μόνος (ἔτυχε γὰρ ἐν Βενετίοις III 1,34

ἄλλο τε πλῆθος στρατιῆς ἔχων καὶ βαρβάρων Ἐρουλῶν πολὺν τινα ὄμιλον) οἰδᾷ μάχης ἔλθεῖν Ἰλδιβάρῳ ἐτόλμησε, δείσας, ὅπερ ἐγένετο, μὴ ἐπὶ μέγα δυνάμειος χροῖν τῷ ὑστέρῳ αὐτὸν ἦκοντα οὐκέτι ἀναστέλλειν οἷός τε ᾧσι.

μάχης δὲ καρτερᾶς ἀμφὶ πόλιν Ταρβήσιον γενομένης III 1,35

Βιτάλιος παρὰ πολὺ ἡσσηθεὶς ἔφυγεν, ὀλίγους μὲν τινὰς σώσας, τοὺς δὲ πολλοὺς αὐτοῦ ἀπολέσας. ἐν ταύτῃ τῇ μάχῃ Ἐρουλοὶ τε πολλοὶ κίπτουσι καὶ

Οὐρσανδὸς δὲ τῶν Ἐρουλῶν ἀρχηγὸς θνήσκει. Θεοδοιμοῦν-III 1,36

ὅς δὲ ὁ Μαυρικίου τοῦ Μουῦνδου υἱὸς, μετράκιον ὦν ἔτι, ἐς κίνδυνον μὲν θανάτου ἦλθεν, ὥμως δὲ ἔδν.

Βιταλίῳ οἰέφυγεν. Ἰλδιβάρδου τε ὄνομα ἐκ τοῦ ἔργου τοῦτου κατὰ τε βασιλέα ἦλθε καὶ πάντας ἀνθρώπους.

- III 13,19 Βελισάριος... γράψας τε βασιλεῖ γράμματα,
 III 13,20 τύχας τὰς παρούσας ἐσήγγελλεν. ὁ δὲ οἷ οὐ πολλῷ
 ὕστερον Ἰωάννην τε τὸν Βιταλιανοῦ ἀνεψιὸν καὶ
 Ἰσαάκην Ἀρμένιον Ἀρατίου τε καὶ Ναρσσοῦ ἀδελφὸν
 ἐὼν στρατῷ ἔκεμψε βαρβάρων τε καὶ Ῥωμαίων
 III 13,21 στρατιωτῶν. οἳ δὲ ἔς Ἐπίδαμνον ἀφικόμενοι
 Βελισαρίῳ ξυνέμιξαν. καὶ Ναρσῆν δὲ τὸν εὐνοῦχον
 παρὰ τῶν Ἐρουλῶν τοὺς ἀρχοντας ἔκεμψεν, ἔφ' ᾧ δὲ
 αὐτῶν τοὺς πολλοὺς κέρσει ἐς Ἰταλίαν στρατεύεσθαι.
 III 13,22 καὶ αὐτῷ τῶν Ἐρουλῶν πολλοὶ εἶποντο, ὧν ἄλλοι τε
 καὶ φιλημοῦθ' ἦρχον καὶ ἐὼν αὐτῷ ἐς τὰ ἐπὶ Θρόκης
 χωρὰ ἦλθον. ἐνταῦθα γὰρ διαχειρίσαντες ἐμελλόν
 ἅμα ἦρι ἀρχομένῳ παρὰ Βελισάριον στέλλεσθαι.
 III 13,23 ξυνῆν δὲ αὐτοῖς καὶ Ἰωάννης, ὃν ἐπὶ κλησιν ἐκάλουν
 θαγῆν, καὶ αὐτοῖς ἐν ταύτῃ τῇ πορείᾳ ξυνέβη τις
 τύχη μεγάλη Ῥωμαίους ἀγαθὰ ἐκ τοῦ ἀπροσδόκητου
 III 13,24 ἐργάσασθαι. Βαρβάρων γὰρ Σκλαβηνῶν πολλὸς ὄμιλος
 εὖτυχον ἐναγῆχος διαβάντες μὲν ποταμὸν Ἰστρον,
 ληϊσάμενοι δὲ τὰ ἐκεῖν' χωρὰ καὶ Ῥωμαίων ἐξανόρα-
 III 13,25 ποδίσαντες κἀμικολὺ πληθός. οἷς δὲ Ἐρουλοὶ ἐκ τοῦ
 αἰφνιδίου ἐς χεῖρας ἐλθόντες, νικῆσαντές τε παρὰ
 ὁδὸν μετρώ σφῆς πολλῷ ὑπεραίροντας, αὐτοὺς τε
 κτείνουσι καὶ τοὺς αἰχμαλώτους ἐς τὰ οἰκίετα
 ἐσμπαντας ἀφῆκαν ἶναί.
 III 26,20 ... ὁ Τουτέλας... ....
 ἀπὸ τῶν νυκτῶν ἐπέστη τῷ τῶν πολεμίων στρατῷ
 III 26 21 καὶ αὐτῶν οὐδεὶς μὲν τὸ παρῆκαν ἐς ἀλκὴν εἶδεν,
 ἐπεὶ καὶ οἱ κλεῖστοι ἐτι ἐκθροῦνον, οὐ μέντοι
 ἀνελεῖν πολλοὺς δεδυνήνται γότθοι, ἀλλὰ ἀναστάντες
 III 26,22 οἱ κλεῖστοι ἅτε ἐν σκότῳ διαλαθεῖν ἰσχύσαν. ἔξω
 δὲ τοῦ στρατοπέδου γενόμενοι ἐς τὰ ὄρη, ἅπερ
 ἀγχιστὰ κη πολλὰ ἀνέχει, ἀναδραμόντες ἐσώθησαν.
 III 26,23 ἐν οἷς Ἰωάννης τε αὐτοὺς ἦν καὶ Ἀρουφος ὁ τῶν
 III 26,28 Ἐρουλῶν ἡγούμενος ... Ἰωάννης μὲν οὖν καὶ
 Ἀρουφος ἐὼν τοῖς ἐπομένοις ἐφευγόν τε κἀσθ' οὐνᾶται
 καὶ ἐς τὸν Δρυοῦντα ὁδὸν ἀφίσκοντο, γότθοι δὲ τὸ

Ῥωμαίων στρατοπέδον ληΐσάμενοι ἀπεχώρησαν.

Τὰ μὲν οὖν ἐν Ἱταλιώταις στρατοπέδοις τῇδε ἐφέρετο. III 27,1
 βασιλεὺς δὲ Ἰουστινιανὸς στρατεύματα πέμπειν ἄλλο ἐκ
 Γότθους καὶ Τουτίλαν ἔγνω, γράμμασι τοῖς Βελισσαρίου
 ἡγμένος, ἐκεῖ αὐτὸν ἐς τοῦτο ἐνήγε, τὰ παρόντα σφίσι
 πολλὰκίς σημῆνας. πρῶτα μὲν οὖν Πακουριὸν τε τὸν III 27,2
 Περανζου καὶ Σέργιον τὸν Σολδμωνος ἀδελφιδόου ἐδν
 δλίγοις τισὶν ἐπεμφεν. οἱ δὲ εἰς Ἱταλίαν ἀφικόμενοι
 τῷ ἄλλῳ στρατῷ αὐτίκα ξυνέμειξαν. μετὰ δὲ Βῆρον τε ἐδν III 27,3
 Ἐροῦλοις τριακοσίοις καὶ Οὐαρδζην Ἀρμένιον γένος
 ἐδν ὀκτακοσίοις <Ἀρμενίοις> στέλλει, Βαλεριανὸν τε
 τὸν τῶν Ἀρμενίων στρατηγὸν ἐνθάδε ἀναστήσας ἐδν τοῖς
 ἐπομένοις δορυφόροις τε καὶ ὑπασπισταῖς πλέον ἢ χιλίοις
 οὔσιν ἐς Ἱταλίαν ἐκέλευεν ἵεναι. Βῆρος οὖν πρῶτος III 27,4
 ἀρυσσιντι προσχὼν καὶ τὰς ναῦς ἐνταῦθα ἀφελὺς μένειν
 μὲν αὐτοῦ οὐδαμῇ ἤθελεν, οὐ δὲ καὶ τὸ Ἰωάννου στρα-
 τώκεδον ἦν, ἱκεῦον δὲ ἐδν τοῖς ἀμφ' αὐτὸν πρόσθεν ἦει.
 ἦν γὰρ οὗτος ἀνὴρ οὐ κατεσκοπούμενος, ἀλλὰ μέθης III 27,5
 νόσῳ ἀνείμενος ἐκ τοῦ ἐκτὸς πλεῖστον, καὶ ἀπ' αὐτοῦ
 θάρσει ἀπερισκέπτῳ ἐς αἶψα εἶχετο. ἐκεῖ δὲ ἀγχιιστὰ πη III 27,6
 πόλεως Βρεντεσίου ἀφίκοντο, αὐτοῦ ἐνστρατοπεδευσάμενοι
 ἔμενον. ἄπερ ὁ Τουτίλας μαθὼν "Ὁ Βῆρος δυσὸν" ἔφη "τὸ
 ἕτερον" ἢ δυσάμει μεγάλη χρῆται, ἢ ἀνοία πολλὴ ἔχεται.
 ἴωμεν τοίνυν ἐκ' αὐτὸν αὐτίκα δὴ μᾶλα, ὅπως ἡ τῆς III 27,7
 δυσάμεως ἀποπειρασώμεθα τοῦ ἀνθρώπου, ἡ τῆς ἀνοίας
 ἐκεῖνος τῆς αὐτοῦ αἰσθηται." ὁ μὲν οὖν Τουτίλας ταῦτα III 27,8
 εἰπὼν στρατῷ πολλῷ ἐκ' αὐτὸν ἦει, "Εροῦλοι δὲ παρόντας
 ἦδη κατιδόντες τοὺς πολεμικοὺς κατέφυγον ἐς ὕλην τινὰ
 ἑγγύς πη οὔσαν. κυκλώσαντές τε αὐτοὺς οἱ πολέμιοι III 27,9
 πλέον μὲν ἢ διακοσίους διέφθειραν, ἐμελλον δὲ Βῆρον
 τε αὐτὸν καὶ τοὺς λειπομένους ἐς τὰς ἀκάνθας κρυπτο-
 μένους χειρῶσασθαι, ἀλλὰ τύχη τις αὐτοῖς συμβῆσα
 διεσώσατο ἐκ τοῦ παραδόξου. νῆες γὰρ, ἐν αἷς ὁ τε III 27,10
 Οὐαρδζης καὶ οἱ ἐδν αὐτῷ Ἀρμένιοι ἔπλεον, ἄφνω ἐς
 τὴν ἐκεῖνην ἀκτὴν κατήσαν. ὅπερ ἐκεῖ ὁ Τουτίλας εἶδε,

- III 27,11 πλείονα ἢ περ ἦν ὑποτοκάζων εἶναι τὸν τῶν πολεμίων στρατὸν ἄρας αὐτίκα ἐνθένδε ἀπῆλθονεν, οἳ τε ἀμφὶ τὸν Βῆρον ἄσμενοι ἐς τὰς ναῦς ὁρμῶν ἀφίκοντο. ὁ τε Οὐαρδῆς κλεῖν μὲν ἐπικροσθεν οὐκέτι ἔγνω, ἐς δὲ τὸν Τάραντα ξὺν αὐτοῖς ἦλθεν, οὗ δὴ καὶ Ἰωάννης ὁ Βιταλιανοῦ παντὶ τῷ στρατῷ ἀφίκετο οὐ πολλῷ ὕστερον. ταῦτα μὲν οὖν τῇδε ἐχώρησε.
- III 33,13 ... καὶ ἄλλα μέντοι Δακίᾳ χωρὶς δόντος βασιλέως Ἑρῶλοι ἔσχον ἀμφὶ πόλιν Σιγγιδόνον, οὗ δὴ ἱδρυνται νῦν, Ἰλλυριοὺς τε καὶ τὰ ἐπὶ Θράκης χωρὶς καταθέοντες καὶ ληϊζόμενοι ἐκ τοῦ ἐπὶ κλεῖστον. τινὲς δὲ αὐτῶν καὶ Ῥωμαίων στρατιῶται γεγέννηται ἐν τοῖς φοιδερῶτοις καλουμένοις τατιόμενοι. ἤνικα οὖν Ἑρούλων ἐς Βυζάντιον πρέσβεις σταλεῖεν, τούτων δὴ τῶν ἀνδρῶν, οἳ τοὺς Ῥωμαίων κατηκδούς ληϊζονται, τὰς συντάξεις ἀκῶσας πρὸς βασιλέως μεκομισμένοι πόνῳ οὐδενὶ ἀπαλλάσσονται.
- III 33,14
- III 34,37 "... φράγγους ἀμέλει καὶ τὸ Ἑρούλων ἔθνος καὶ τοὺτους Λαγγοβάρδας τοσοῦτοις ἐδωρήσω πόλεώς τε καὶ χώρας, ᾧ βασιλεῦ, μέτροις, ὅποσα οὐκ ἂν τις διαριθμῆσαιτο..."
- III 34,40 Καὶ Γήκαιδες μὲν τοσαῦτα εἶπον. Βουλευσάμενος δὲ πολλὰ Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς αὐτοὺς μὲν ἀποκέμψασθαι ἀπράκτους ἔγνω, ὁμαίχμιν δὲ πρὸς Λαγγοβάρδας διώμοτον πεποιημένος κλεῖον αὐτοῖς ἢ ἐς μυρίους ἱκεῖς ἔπεμψεν, ὧν δὴ Κωνσταντιανὸς καὶ Βούρης καὶ Ἀράτιος ἤρχον. ξυνῆν δὲ αὐτοῖς καὶ Ἰωάννης, ὁ Βιταλιανοῦ ἀδελφιδόσης, προρρηθὲν αὐτῷ ἐκ βασιλέως, ἐπειδὴν τάχιστα διαμαχήσωνται πρὸς τὸ Γηκαίδων ἔθνος, ἐνθένδε σπουδῇ ἐς τὴν Ἰταλίαν ξὺν τοῖς ἐπομένοις ἰέναι.
- III 34,41
- III 34,42 ἐτύγχανε γὰρ ἐξ Ἰταλίας καὶ αὐτὸς ἦκων. ἐμμάχοι δὲ αὐτοῖς Ἑρῶλοι πεντακσίοι τε καὶ χίλιοι εἶποντο, ὧν ἄλλοι τε καὶ φιλημοῦ ἤρχον. οἳ γὰρ ἄλλοι ἐύμπαντες Ἑρῶλοι ἐς τρισχιλίους ὄντες ξὺν τοῖς Γήκαισιν ἐτείχιστο, ἐπεὶ Ῥωμαίων ἀποστάντες οὐ πολλῷ ἔμπροσθεν ἔτυχον ἐξ αἰτίας ἧ μοι ἐν τοῖς ἔμπροσθεν
- III 34,43

ἐρρήθη. μοῖρα δὲ Ῥωμαίων τῶν παρὰ Λαγγοβάρδας ἐπὶ
συμμαχίᾳ ἰόντων Ἑρουίων τοὶ ξὺν Ἀδρόω τῷ τοῦ
ἄρχοντος ἀδελφῷ ἐξακινάως ἐπιτυχάνουσι. μάχης τε
καρτερᾶς γενομένης νικῶσι Ῥωμαῖοι, καὶ τὸν τε
Ἀορδον τῶν τε Ἑρουίων πολλοὺς ἔκτειναν. γινόντες
δὲ Γήπαιδες ἀγχιστὰ πη εἶναι τὸν Ῥωμαίων στρατὸν,
τὰ διάφορα εὐθὺς Λαγγοβάρδαις διέλυσαν, ἔς τε
σπονδὰς οἱ βάρβαροι οἱτοὶ ξυνέβησαν ἀλλήλοις, ἀκόν-
των Ῥωμαίων. ταῦτα ἐπεὶ ὁ Ῥωμαίων στρατὸς ἔμαθον,
ἐν πολλῇ ἀμνηχανίᾳ ἐγένοντο. οὔτε γὰρ ἔτι ἐδύνατο
πρὸς αὐτοὺς εἶναι οὔτε ἀναστρέφειν ὀπίσω εἶχον δειμαίνον-
τες οἱ στρατηγοὶ μὴ Γήπαιδες τε καὶ Ἑρουλοὶ κα-
ταθέοντες τὴν Ἰλλυριῶν ληΐσωνται χώραν. αὐτοῦ γοῦν
μεύναντες ἐς βασιλεῖα τὰ παρόντα σφίσις ἀνήνεγκαν.
ταῦτα μὲν οὖν, ἐπράσσειο τῇδε ...

... τότε δὴ Βῆρος ξὺν ἀνδράσιν, οὓς ἀγεύρας
μαχιμωτάτους ἀμφ' αὐτὸν ἔτυχε, Γότθοις τοῖς ἐν
Πικηνῷ οὖσιν ἐς χεῖρας ἐλθὼν πόλεως Ῥαβέννης οὐ
πολλῷ ἄποθεν, τῶν τε ἐπομένων πολλοὺς ἀποβάλλει καὶ
αὐτὸς θνήσκει, ἀνὴρ ἀγαθὸς ἐν τῷ πόνῳ τοῦτω
γενόμενος.

... αὐτοκράτορα δὲ τοῦ πρὸς Τουτρίαν τε καὶ
Γότθους πολέμου Γερμανὸν κατεστήσατο τὸν αὐτοῦ
ἀνεψιόν. ὃ δὲ στράτευμα μὲν οὐ πολὺ ἔδωκε, χρήματα
δὲ λόγου ἄξια παρασχόμενος στρατιὰν ἐπιστελλεν ἔκ τε
Θρακῶν καὶ Ἰλλυριῶν ἀξιολογωτάτην ἀγεύραντι οὕτω
δὴ στέλλεσθαι σπουδῇ ἐς τὴν Ἰταλίαν πολλῇ. καὶ οἱ
Φιλημοῦ τε τὸν Ἑρουλον ξὺν τοῖς ἐπομένοις καὶ
Ἰωάννην τὸν αὐτοῦ μὲν Γερμανοῦ κηδεστὴν, Βιταλιανοῦ
δὲ ἀδελφιδοῦν (στρατηγὸς γὰρ ὢν τῶν ἐν Ἰλλυριοῖς
καταδύων διατριβὴν ἔνταθα εἶχε) ξὺν αὐτῷ ἐς τὴν
Ἰταλίαν ἐπαγαγέσθαι ἐπήγγελλε.

... βασιλεὺς ... Βέσσαν δὲ, ἐξ Ἰταλίας οὐ
πολλῷ ἔμπροσθεν ἦκοντα, στρατηγὸν Ἀρμενίων καταστήσας
ἐς Λαζικήν πέμπει, ἄρχειν ἐπαγγέλλας τοῦ ἐν-

III 34,44

III 34,45

III

III 34,46

III 34,47

III 37,28

III 39,9

III 39,10

IV 9,4

- IV 9,5 ταῦθα Ῥωμαίων στρατοῦ. οὗ δὲ καὶ Βενίλος, ὁ Βούζου ἀδελφός, ἐὼν στρατῷ ἤδη σταλεῖς ἔτυχε καὶ Ὀδύναχος τε καὶ ὁ Βάβας ἐκ Θρόκης καὶ Οὐλίγαγος Ἐρούλος γένος.
- IV 9,12 ... ἄπερ ἐκεῖ βασιλεὺς Ἰουστινιανὸς ἤκουσε, Βέσσαν ἐκέλευε στράτευμα λόγου ἀξιὸν ἐκ αὐτοῦς
- IV 9,13 στεῖλαι. ὁ δὲ πολλοὺς ἀπολεξόμενος τοῦ Ῥωμαίων στρατοῦ, καὶ ἄρχοντας ἐπιστήσας αὐτοῖς Οὐλίγαγόν τε καὶ Ἰωάννην τὸν Θωμᾶ υἱόν, αὐτίκα ἐκ τούτων Ἀβασγοὺς ναυοῖν ἔπεμψεν. ἐτύγχανε δὲ ἄτερος μὲν τῶν ἐν Ἀβασγοῖς ἡγουμένων, Σκεπαρνῆς ὄνομα, ἐν Πέρσαις τινὰ διατριβὴν ἔχων. μετὰ πεμπτος γὰρ ὀλίγῳ πρότερον παρὰ Χοσρόην ἀφῆκτο. ὁ δὲ δὴ ἕτερος, τὴν Ῥωμαίων μάθων ἔφοδον, τοὺς τε Ἀβασγοὺς ἅπαντας ἠγείρε καὶ ὑπαντιάζεν διὰ σκουδῆς εἶχεν.
- IV 9,20 ... ὁ μὲν οὖν Ῥωμαίων σιδηρὸς μεταξὺ ὁρίων τῶν τε Ἀβασγῶν καὶ Ἀφιλίων κατέκλευσεν, Ἰωάννης δὲ καὶ Οὐλίγαγος ἐς τὴν γῆν τοῦ στρατιώτας ἀποβιβάσαντες περὶ ἐχώρουν, οἳ τε ναῦται ταῖς ἀνάτοις ἀπὸ θαλάσσης παρὰ τὴν ἡΐδνα τῷ στρατῷ εἶποντο. ἐπειδὴ δὲ τῶν Τραχέων ὡς ἀγχοτάτῳ ἐγένοντο, ἐξωπλισμένους τε ὁρῶσιν Ἀβασγοὺς ἅπαντας καὶ τῆς ἀτρακοῦ ὑπερθεῖν, ἥς ἄρτι ἐμνήσθην, κατὰ τὴν φθραγγὰ ὅλην ἐν τάξει ἐστῶτας, ἀμηχανία τε πολλὴ εἶχοντο θέσθαι τὰ σφίσι παρόντα οὐδαμῇ ἔχοντες, ἕως ἐν αὐτῷ πολλὰ λογισάμενος Ἰωάννης ἀκεσὶν τινα τοῦ κακοῦ εὗρε. τὸν γὰρ Οὐλίγαγον ἐὼν τῷ ἡμίσει τοῦ στρατοῦ ἐνταῦθα ἔδρας αὐτοῦ τοὺς ἄλλους ἐπαγόμενος τὰς ἀνάτοιας ἐπλήρου. ἐρέσσοντές τε χῶρον τὸν τῶν Τραχέων περιήλθον τε καὶ διέβησαν ὅλον καὶ κατὰ νότον τῶν πολεμίων ταύτη ἐγένοντο. ἄραυτες οὖν τὰ σημεῖα ἐς αὐτοὺς ᾗσαν. Ἀβασγοὶ δὲ τοὺς πολεμίους σφίσι ἐκατέρωθεν ἐγκειμένους ἰδόντες ἐς ἀλλήν μὲν οὐκέτι ἐβλεπον, οὐδὲ τὴν τάξιν ἐφύλασσον, ἐς ὑπαγωγὴν δὲ ἐὼν πολλὴ ἀκοσμία τραπόμενοι πρόσω ἐχώρουν, οὕτω τῷ δέει καὶ τῇ ἀπ' αὐτοῦ ἀμηχανίᾳ συμποδισμένοι ὥστε οὔτε τὴν πατρίαν σφίσι δυσχωρίαν ἔτι διαγινώσκειν ἐδύναντο οὔτε πῃ εὐκείῳς ἐνθένδε

λέναι ... ὁ δὲ Ῥωμαίων στρατὸς δισχιλίοι μὲν καὶ IV 13,8

μύριοι ἦσαν, οὐ μὴν ἀγηρευμένοι ἐς ταῦτ' ἅπαντες,
ἀλλ' ἐν μὲν τῷ ἐν Ἀρχαιοπόλει φυλακτηρίῳ τρισχιλίοι
ἦσαν, ὧν Ὀδόνυχος τε καὶ Βάβας ἤρχον, ἄμφω ἀγαθοὶ
τὰ πολέμια· οἱ δὲ δὴ ἄλλοι ἐντὸς τῶν ἐκβολῶν IV 13,9

ποταμοῦ Θάσιδος ἐνστρατοπεδευσμένοι ἔμενον, ἐκεῖνο
διανοοῦμενοι, ὥστε ἦν πη ἐπισκήψῃ ὁ τῶν πολεμίων
στρατὸς, αὐτοὶ ἐνθένδε ἐξανιστάμενοι βοηθοῦν
δυνάμει τῇ πατρὶ ἤρχον δὲ αὐτῶν Βεντλὸς τε καὶ
Οὐλίγαγος. ...

... οὐ πολλῷ δὲ ὕστερον Λαγγοβάρδαις κατὰ τὸ IV 25,10

ξυμμαχικῶν δευμένοις στρατιᾶν ἐς ξυμμαχίαν ἐκί
Γήκαιδας Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς ἔπεμψεν, ἐκενεγκῶν
Γήκαισι Σκλαβηνῶν τινὰς ἐκὶ πονηρῷ τῶν Ῥωμαίων
μετὰ τὰς ξυνθήκας διαβιβάσαι ποταμὸν Ἰστρου,

ἡγοῦντο δὲ τῆς στρατιᾶς ταύτης Ἰουστινὸς τε καὶ IV 25,11

Ἰουστινιανὸς οἱ Γερμανοῦ παῖδες Ἀρατίδος τε καὶ
Σουαρτοῦας, δὲ πρὸς Ἰουστινιανοῦ μὲν ἄρχων

Ἐρούλοις κατέστη πρότερον, ἐπαναστάντων δὲ οἱ τῶν

ἀπὸ Θούλης τῆς νήσου ἡκόντων, ὥσπερ μοι ἐν τοῖς

ἐμπροσθεν λόγοις ἐρρήθη, ἐς βασιλέα τε ἀφίκετο

φεύγων καὶ Ῥωμαίοις στρατηγὸς τῶν ἐν Βυζαντίῳ κατα-

λθῶν εὐθὺς γέγονε ... Αὐδοῦν, ὁ Λαγγοβαρδῶν IV 26,12

ἡγούμενος, χρήμασι πολλοῖς ἀνακειοθεὶς Ἰουστινιανῷ

βασιλεῖ καὶ τῇ τῆς ὁμαιχμίας ξυνθήκῃ, πεντακοσίους

τε καὶ δισχιλίους τῶν οἱ ἐκόμενων ἀπολεξάμενος

ἄνδρας ἀγαθοὺς τὰ πολέμια ἐς ξυμμαχίαν αὐτῷ ἔπεμψεν,

οἷς δὴ καὶ θεραπεία εἶκετο μαχίμων ἀνδρῶν κλέον ἢ

τρισχιλίων. εἶποντο δὲ αὐτῷ καὶ τοῦ Ἐρούλων ἔθνους IV 26,13

κλέον ἢ τρισχιλίοι, ἱππεὶς ἅπαντες, ὧν ἄλλοι τε καὶ

Φιλημοῦθ ἤρχον, ... καὶ Ἀροῦθ, Ἐρούλος μὲν τὸ

γένος, ἐκ παιδὸς δὲ Ῥωμαίων τὴν δόλαιταν στέρξας

καὶ τὴν Μαυρικίου τοῦ Μοῦνδου γυναῖκα γαμετῇν

κοιτησάμενος, αὐτὸς τε μαχιμώτατος ὧν καὶ πολλοὺς τοῦ

Ἐρούλων ἔθνους ἐκόμενους ἔχων ἐν πολέμου κινδύνοις

ὥς μάλιστα δοκιμωτάτους· ... ἦν οὖν μεγαλοδωρῶτατος IV 26,14

- IV 26,17 ὁ Ναρσῆς ... μάλιστα δὲ αὐτῷ Ἑρουλοὶ τε καὶ οἱ ἄλλοι βάρβαροι εὐνοϊκῶς εἶχον, διαφερόντως πρὸς τοῦ ἀνθρώπου εὖ κεκονθότες.
- IV 28,9 ... οἱ τε ἀμφὶ τὸν Οὐσδρίλαν τότε μὲν ἐνθρόνδε κατὰ τάχος ἀπαλλαγέντες ἐντὸς τοῦ περιβάλλου ἐγένοντο, αὐτίκα δὲ καὶ ἄλλους ἐπαγαγόμενοι τῶν σφίσι μαχιμωμάτων διὰ πύλης ἑτέρας ἐκ αὐτοῦς ἔεντο, ὥς ἀπροσδόκητοί τε αὐτοῖς ἐπικεσόντες καὶ τὸν Ναρσῆν διαχρησόμενοι αὐτίκα δὴ μάλα. ἐπὶ θάτερα γὰρ τοῦ ποταμοῦ διερευνώμενος τῇ στρατιῇ τὴν διδῶσιν ἤδη ἀφῆκτο. ἀλλὰ τῶν τινες Ἑρουλῶν τύχη αὐτοῖς τινὶ ἐνταῦθα ὑπαντιάσαντες κτείνουσιν τε τὸν Οὐσδρίλαν, καὶ ὅστις ποτὲ ἦν ἐπιγυνωσθέντα παρὰ Ῥωμαίου ἀνὴρ τὴν κεφαλὴν ἀφαιρούμενοι, ἐς τὸ Ῥωμαίων στρατοπέδον ἦλθον, καὶ Ναρσῆ ἐκιδείξαντες τῇ προθυμίᾳ ἐπέρρωσαν πάντας, τεκμηριουμένους τῷ συμβεβηκότι τὰ ἐκ τοῦ θεοῦ Γότθοις πολέμια εἶναι.
- IV 30,18 "... μὴδὲ γὰρ οἴεσθε Οὐννους τε καὶ Λαγγοβάρδας καὶ Ἑρουλοὺς ποτὲ, χρημάτων αὐτοῖς μεμισθωμένους οὐκ οἶδα ὁπόσων, κροκινδυνεύσειν αὐτῶν ἄχρι ἐς θάνατον. οὐ γὰρ οὕτως αὐτοῖς ἡ ψυχὴ ἄτιμος ὥστε καὶ ἀργυρίου τὰ δευτερεῖα παρ' αὐτοῖς φέρεσθαι, ἀλλ' εὖ οἶδα ὥς μάχεσθαι τὰ ἐς τὴν ὄψιν ποιούμενοι εὐελοκακήσουσιν αὐτίκα δὴ μάλα, ἢ κεκομισμένοι τὴν μίσθωσιν, ἢ τὴν ἐκτάξιν ὑποτετελεκότες τῶν ἐν σφίσιν ἀρχόντων. τοῖς γὰρ ἀνθρώποις καὶ τὰ τῶν πραγμάτων τερπνότατα δοκοῦντα εἶναι μὴ ὅτι πολέμια, ἢ μὴ κατὰ γνώμην αὐτοῖς κρᾶσσηται, ἀλλὰ βιασθεῖσιν ἢ μισαυρήσασιν ἢ ἄλλῃ τῇ ἀναγκασθεῖσιν, οὐκέτι αὐτοῖς ἐπὶ τὸ καταθύμιον ἀποκεκρίσθαι συμβήσεται, ἀλλὰ τῷ ἀναγκαίῳ μοχθηρὰ φαίνεται. ὧν ἐνθυμηθέντες προθυμίᾳ τῇ πρὸς ὁμῶς τοῖς πολεμίοις χωρήσωμεν."
- IV 31,1
IV 31,5 Τόσαυτα μὲν οὖν καὶ ὁ Τουτίλας εἶπε... κατὰ δὲ τὰ μέσα τῆς φάλαγγος τοὺς τε Λαγγοβάρδας καὶ τὸ Ἑρουλῶν ἔθνος καὶ πάντας τοὺς ἄλλους βαρβάρους ὁ Ναρσῆς ἔταξεν, ἐκ τε τῶν ἱκνῶν ἀποβιβάσας καὶ περὶ

·εἶναι καταστησάμενος, ὅπως ἂν μὴ κακοῖ ἐν τῷ ἔργῳ
γενόμενοι ἢ ἐθελοκακοῦντες, ὧν οὕτω τύχη, ἐς ὑπαγωγὴν
δεύτεροι εἶεν. ...

... καὶ Ναρσῆς μὲν τοξοτῶν ἐπαγόμενος μέγα τι VI 33,18
χρῆμα ἐς μοῖραν τινα τοῦ περιβόλου ἐπέσκηπτεν,

ἐτέρῳ δὲ Ἰωάννης ὁ Βιταλιανοῦ ξὺν τοῖς οἱ
ἐπομένοις προσέβαλλε. φιλημοῦθ δὲ καὶ οἱ Ἑρουλοὶ IV 33,19

κατ' ἄλλο τι μέρος ἠνώχλουν, ἐκαστῷ τε αὐτῶν οἱ
λοιποὶ εἶποντο. ἐτειχομαχούν δὲ ἅπαντες ὡς ἀπωτῷ
ἀλλήλων οὗτες. καὶ κατ' αὐτοὺς οἱ βάρβαροι ξυνιστᾶ- IV 33,20
μενοι ἐδέχοντο τὴν ἐπίθεσιν ...

... Τεῖας δὲ ἀμφὶ τοὺς ἐν Κύμῃ φρουροὺς καὶ IV 34,21
τὰ χρήματα δέσας, ἀπογνοῦς τε τὴν ἀπὸ τῶν φράγγων

ἐλπίδα, τοὺς οἱ ἐπομένους διέτασεν ὡς τοῖς πολεμίοις
ὁμοσε χωρήσων. ὧν περ αἰσθόμενος ὁ Ναρσῆς Ἰωάννην τε IV 34,22

τὸν Βιταλιανοῦ ἀδελφίδου καὶ φιλημοῦθ ξὺν τῷ οἰκείῳ
στρατεύματι ἐς τὰ ἐκτὸς Τουσκίας χωρῖα ἵέναι κελεύει,
ἐνταῦθα τε καθιζησομένους καὶ τοῖς ἐναντίοις ἀναχαι-
τίσοντας τὴν ἐκτὸς Κανπανίας δόδν, ὅπως οἱ Κύμην
πολιορκούντες ἀδεέστερον αὐτὴν ἢ βίῃ ἢ ὁμολογίᾳ
ἐξελεῖν δύναιντο. ἀλλὰ Τεῖας δόδς μὲν ἐν δεξιᾷ τὰς IV 34,23

ἐπιτομωτάτας ἐκτὸς τὸ πλεῖστον ἀφείς, περιδούους δὲ
πολλὰς καὶ μακροτάτας περιβαλόμενος, διὰ τε τῆς

καρπίας κόλπου τοῦ Ἰονίου ἰδὼν, ἐς Κανπανίαν ἀφίκετο,
τοὺς πολεμίους λαθὼν ἅπαντας. ὅπερ ἐκεῖ Ναρσῆς ἔμαθε, IV 34,24

τοὺς τε ἀμφὶ τὸν Ἰωάννην καὶ φιλημοῦθ μετεπέμπετο,
οἳ τὴν οἰκὸν ἐν Τουσκόις ἐφροῦρουν, καὶ Βαλεριανὸν

ἄρτι Πέτραν ἐξαιροῦντα τὴν Περτοῦσαν καλουμένην
μετεκάλει ξὺν τοῖς ἐπομένοις, τὰς τε δυνάμεις

ξυνήγειρε, παντὶ τε καὶ αὐτοῖς τῷ στρατῷ ὡς ἐς μάχην
ξυντεταγμένους ἐς Καμπανὸς ἦει.

De bello Vandalico

- ... Ἰωάννης δὲ τις ἐξ Ἐπιόδμου ὀρμώμενος, I 11,8
ἢ νῦν Δυρρῶχιον καλεῖται, τοῖς τῶν περὶν ἡγεμόσιν
ἄσασιν ἐφειστέλει. τοῦτων ἀπέντων Σολόμων μὲν ἐπὶ I 11,9
ἐτύγχανεν ὢν ἐκ τῆς Ῥωμαίων ἐσχατίας αὐτῆς, οὗ νῦν
πόλις οἰκεῖται Ἀδρας, Ἀιγὰν δὲ ἦν Μασσαγέτης γένος,
οὗς νῦν Οὐννους καλοῦσιν. οἱ δὲ λοιποὶ σχεδὸν τι I 11,10
ἅπαντες τὰ ἐπὶ τῆς ἑρῆκης χωρὶς ἔκουν. εἰποντο δὲ I 11,11
αὐτοῖς Ἑρουλοὶ τετραπόδιοι, ὧν θάρας ἤρχε ...
- ... Βελισάριος δὲ (οὐδὲ γὰρ τοῦ ὅρους II 4,28
ἀποπειρᾶσθαι ἄλλως τε καὶ χειμῶνος ὥρᾳ οἶός τε
ἦν, ἔτι τὲ οἱ τῶν πραγμάτων ἠωρημένων Καρχηδόνας
ἀπολελεῖσθαι ἀξυμφορὸν ἐνδύμιζεν εἶναι) στρατιώτας
τε ἀπολεξάμενος καὶ ἄρχοντα θάραν τῇ τοῦ ὅρους
προσεδρεῖα κατέστησεν. ἦν δὲ ὁ θάρας οὗτος II 4,29
δραστήριός τε καὶ λίαν κατεσκευασμένος καὶ
ἀρετῆς εὖ ἦκων, καίπερ Ἑρουλος ὢν γένος. ἀνδρα II 4,30
δὲ Ἑρουλον μὴ ἐς ἀπιστίαν τε καὶ μέθην ἀνεῖσθαι,
ἀλλ' ἀρετῆς μεταποιεῖσθαι, χαλεπὸν τε καὶ ἐπαίνου
πολλοῦ ἄξιον. θάρας δὲ οὐ μόνος τῆς εὐκοσμίας II 4,31
ἀντεῖχετο, ἀλλὰ καὶ Ἑρουλῶν ὅσοι αὐτῷ εἰποντο.
τοῦτον δὲ τὸν θάραν ἐς τὸν τοῦ ὅρους πρόποδα
Βελισάριος καθῆσθαι τὴν τοῦ χειμῶνος ὥραν ἐκέλευε
καὶ φυλακὴν ἀκριβῆ ἔχειν, ὥς μήτε τὸ ὄρος ἀπολιπεῖν
Γελίμερι δυνατὰ εἴη μήτε τι τῶν ἀναγκαίων ἐς αὐτὸ
ἐσκομίζεσθαι. καὶ θάρας μὲν κατὰ ταῦτα ἐποίησε. ...
- θάρας δὲ τῇ προσεδρεῖᾳ ἤδη ἄλλως τε καὶ II 6,1
χειμῶνος ὥρᾳ ἀχθόμενος, ἅμα δὲ καὶ οὐκ ἂν οἰόμενος
οἷους τε εἶναι τοὺς ἐκείνῃ Μαυρουσίους ἐμποδῶν
σφίσι στήσεσθαι, τῇ ἐς Πακοῦσαν ἀναβᾶσει ἐδὼ
προθυμῶς πολλὰ ἐπεχειρήσεν. ἅπαντας μὲν οὖν εὖ μῆλα
ἐξοκλίσας τοὺς ἐκόμενους ἀνέβαινε. βεβοηθηκότων II 6,2

- ὁ δὲ τῶν Μαυρουσίων ἄτε ἐν χωρῷ ἀνδνται τε καὶ λῆαν
δυσβάτῳ, ἡ κωλύμη εὐκειτῶς ἐπὶ τοῦς ἀνιδντας ἐγίνετο.
- II 6,3 καρτερῶς δὲ τοῦ θάρα βιαζομένου τὴν ἀνοδόν, ὅκα
μὲν καὶ ἐκατὸν τῶν ἀμφ' αὐτὸν ἐν τῷ ἔργῳ τοῦτῳ
ἀπέθανον, αὐτὸς δὲ εἶδν τοῦς ἐπιλοῖκοις ἀποκρουσθεῖς
ἀνεχώρησε, καὶ ἀπ' αὐτοῦ ἀποκείρσασθαι μὲν τῆς
ἀνδού, ἀντιστατοῦντος τοῦ κρῆματος, οὐκέτι ἐτόλμα,
φυλακὴν δὲ κατεσπουδασμένην, ὥς ἐνι μάλιστα, κατε-
σῆσατο. ὅπως οἱ πιεζόμενοι τῷ λιμῷ οἱ ἐν Πακούρῳ
σφῆς αὐτοῦς ἐγχειρῶσαι, καὶ οὔτε ἀποδιόρσκειν
αὐτοῦς ἐνεδίδου οὔτε τι τῶν ἐξωθεν ἐς αὐτοῦς φερε-
σθαι. ἐνθα δὴ τῷ τε Γελῆμεσι καὶ τοῦς ἀμφ' αὐτὸν
II 6,4 ἀδελφιδότῃς τε καὶ ἀνεψιαδοῦς οὔσι καὶ ἄλλοις εὖ
γεγονόσι ξυνέκεσε κακοπαθεῖν χρῆσθαι, ἣν ὅπως ποτὲ
εἶποι τις, οὐκ ἂν ὁμοίως τοῦς κρῆμασι φράζοι...
- II 6,15 Ἦν δὴ θάρας αἰσθόμενος γράφει πρὸς Γελῆμερα
τάδε "Εἰμὲ μὲν καὶ αὐτὸς βάρβαρος καὶ γραμμῶν
τε καὶ λόγων οὔτε εἶδῃς οὔτε ἄλλως ἐμπειρος γέγονα.
II 6,16 ὅσα δέ με ἀνθρώπων ὄντα εἰδέναι ἀνδγκη, ἐκ τῆς τῶν
II 6,17 πραγμάτων φύσεως ἐκμαθὼν ἔγραψα. τί ποτε ἄρα
κεκονθῆς, ὦ φίλε Γελῆμερ, οὐ σαυτὸν μόνον, ἀλλὰ
καὶ εἰμικαν τὸ σὸν γένος ἐς τὸ βδραθρον τοῦτο
II 6,18 ἐμβέβληκας, ὅπως δηλοῖ μὴ γένοιο δοῦλος; πάντως
γὰρ σε καὶ νεανιεῦσθαι τοῦτο οἶμαι, καὶ τὴν ἐλευ-
θερίαν προΐσχεσθαι, ὥς δὴ ἅπαντα ταύτης τὰ μοχθηρὰ
II 6,19 ἀνταλλῶσσεσθαι ἄξιον. εἴτα νῦν Μαυρουσίων τοῦς γε
ἀτυχεσιδίοις οὐκ οἶει δουλεῦειν, ὅς τὴν ἐλπίδα τοῦ
σώζεσθαι, ἣν τὰ κρῆματα φέρῃ, ἐκ' αὐτοῦς ἔχεις;
II 6,20 καίτοι πῶς ἂν οὐχὶ τῷ παντὶ ἄμεινον εἴη δουλεῦειν
ἐν Ῥωμαίοις πτωχεύοντα ἢ τυραννεῖν ἐν Πακούρῳ τε καὶ
II 6,21 Μαυρουσίοις; πάντως δέ σοι καὶ τὸ ξυνδοῦλῳ Βελισαρίῳ
II 6,22 εἶναι ὑπερβολὴ τις ὕβρεως φαίνεται. ἀπαγε, ὦ βέλτιστε
Γελῆμερ. ἢ οὐ καὶ ἡμεῖς ἐξ εὐκατριῶν γεγονότες
βασιλεῖ νῦν ὑπηρετεῖν ἀδχοῦμεν; καὶ μὴν λέγουσιν
Ἰουστινιανῷ βασιλεῖ βουλομένῳ εἶναι ἐς τε βουλήν
ἀνδγακτὸν σε ποιῆσασθαι, τιμῆς μεταλαχόντα τῆς

ἀνωτάτω, ἥν δὲ πατρικῶν καλοῦσι, καὶ χῶρα πολλή
τε καὶ ἀγαθὴ καὶ χρήμασι μεγάλους δωρήσασθαι,
Βελισδριὸν τε ἐθέλειν ἀναδέχεσθαι πάντα ταῦτα
ἔσεσθαι σοι, ἐστέεις διόδοντα. σὺ δὲ ὅσα μὲν ἡ τύχη II 6,23
μοχθηρὰ ἤνεγκε, φέρειν γενναίως οἶός τε εἰ πάντα
τὰ ἐνθένδε ἀνθρώπῳ γε ὄντι ἀναγκαῖα εἶναι οἶσμενος.
ἥν δὲ τινι ἀγαθῇ τὰ δυσχερῆ ταῦτα συγκεραυνῶν II 6,24
βεβούλευται, τοῦτο δὲ αὐτὸς ἐθελοῦσις δεῖσθαι οὐκ
ἂν δειοῖς; ἢ οὐχ ὁμοίως τοῖς φλαύροις ἀναγκαῖα γε ἦν
καὶ τὰ παρὰ τῆς τύχης ἀγαθὰ λογιστέον; ἀλλὰ ταῦτα
μὲν οὐδὲ τοῖς σφόδρα ἀνοήτοις δοκεῖ. σοὶ δὲ νῦν II 6.25
μὲν βεβακτισμένῳ ταῖς συμφοραῖς, ἀξυνέτῳ, ὥς τὸ
εἰκὸς, συμβαίνει εἶναι. ἀθυμία γὰρ ἐκπλήξασα εἰς II 6,26
ἀβουλίαν τρέπεσθαι πέφυκεν· ἥν δὲ φέρειν τὴν
διδνοίαν τὴν σαυτοῦ δύναιο καὶ μὴ πρὸς τύχην μετα-
βαλλομένην ἀγανακτεῖν, κατέσται σοι αὐτίκα δὴ μᾶλα
τὰ τε συμφορα ἐλθεῖν ἄπαντα καὶ τῶν ἐπιχειμένων
ἀπηλλοχεῖν κακῶν." Ταῦτα Γελλίμερ τὰ γράμματα ἀνα- II 6,27
λεξόμενος ἀποκλαύσας τε δεινῶς ἀντέγραφεν ὧδε·
"καὶ τῆς συμβουλῆς, ἥν μοι ἐποίησας, πολλὴν ἔχω
σοι χάριν καὶ πολυμῶ ἀδικοῦντι δουλεύειν οὐκ
ἀνεκτὸν οἶμαι, παρ' οὗ ἂν ὀλίγην εὐχαρίστην λαβέτω,
εἰ μοι ὁ θεὸς ἔλεως εἴη, ὅς γε οὐδὲν πώποτε χάρι
πρὸς ἐμοῦ οὔτε ἐργῶ παθῶν οὔτε λόγῳ ἀκούσας πολέμῳ
μὲν αἰτίαν οὐκ ἔχοντι παρέσχετο σῆψιν, ἐμὲ δὲ ἐς
τοῦτο μετήνεγκε τύχης, Βελισδριὸν οὐκ οἶδα ὅθεν ἐπενεγκῶν.
καίτοι καὶ αὐτῷ ἀνθρώπῳ γε ὄντι, καὶ βασιλεὺς οὐδὲν II 6,28
ἀπεικὸς συμβήσεσθαι τι ὧν οὐκ ἂν ἔλοιτο. ἐγὼ μέντοι II 6,29
περαιτέρῳ τι γράφειν οὐκ ἔχω. ἀφελετο γὰρ με τὴν
ἐννοίαν ἡ παρούσα τύχη. ἀλλὰ χαῖρέ μοι, ὦ φίλε II 6,30
φάρα, καὶ μοι κισθραν τε καὶ ἄρτον ἕνα καὶ σπόγγον
δεομένῳ πέμπε." ταῦτα ἐπεὶ ἀκνευχθέντα ὁ φάρας ἔγνω, II 6,31
χρῶν δὴ τίνα διηκορεῖτο τῆς ἐπιστολῆς τὸ ἀκροτελευ-
τιον συμβαλεῖν οὐκ ἔχων, ἕως οἱ ὁ ταύτην κομίσας
ἐφρασεν ὡς ἄρτου μὲν ἑνὸς ὀλίγοιτο Γελλίμερ, ἐπιθυμῶν
ἐς θῆαν τε αὐτοῦ ἀφικέσθαι καὶ βρῶσιν ἐπεὶ ἔξ οὗ ἐς

- Πακούαν ἀναβέβηκεν, οὐδένα που ἄρτον ὥπτημένον εἶδε.
- II 6,32 σκῆγγος δὲ οἱ ἀναγκαῖος εἶη· τοῦν γὰρ οἱ ὀφθαλμοῦν ἄτερος, τραχυνόμενος τῇ ἀλουσίᾳ, ἐς ἅγαν ἐκπῆται.
- II 6,33 κισθαριστῇ δὲ ἀγαθῷ ὄντι ὥδῃ τις αὐτῷ ἐς εὐμφορὰν τὴν παρούσαν κεκοίηται, ἣν δὴ πρὸς κισθραν θρηνησά τε καὶ ἀποκλαῦσαι ἐκείγεται. ταῦτα ἀκούσας φθρας περιαλγίσας τε καὶ τύχην τὴν ἀνθρωπεύαν ἀπολοφυράμενος κατὰ τὰ γεγραμμένα ἐπολεῖ καὶ πάντα ἐπεμπεύσων αὐτοῦ ἔχρηζε Γελίμερ. τῆς μέντοι προσεδρεύας οὐδὲν μεθιεύς ἐφύλασσε μᾶλλον ἢ πρῶτερον. Ἦδη δὲ τριῶν μηνῶν χρόνος ἐν ταύτῃ δὴ τῇ προσεδρεύᾳ ἐτρέβη καὶ ὁ χειμῶν ἐτελεύτα. καὶ ὁ Γελίμερ ἐδεόλει, τοῖς πολιορκουμέναις ἐπ' αὐτὸν οὐκ εἰς μακρὰν ἀναβήσεσθαι ὑποτοπάζων, καὶ τῶν οἱ συγγενῶν παιδῶν τὰ πλεῖστα σῶματα σκώληκας
- II 7,2 ἐν ταύτῃ δὴ τῇ τάλαιπωρίᾳ, ἠφείει. καὶ ἐν ἅπασιν μὲν περιώδυνος ἦν, ἐς ἅπαντα δὲ, πλήν γε δὴ τοῦ θνήσκειν, δυσάρεστος, τῇ μέντοι κακοπαθείᾳ παρὰ ὁδὸν ἀντετέχεν,
- II 7,3 ἕως οἱ θέαμα ἰδεῖν εὐνηνέχθη τοιόνδε. γυνή τις Μαυρουσία σίτον ὀλίγον ἀμωσγέπως εὐγκοφασμένη, μᾶζαν δὲ ἐνθύνδε βραχέταν κομιδῇ ποιησαμένη ἐς ζέουσιν τὴν σποδιὰν τὴν ἐν τῇ ἐσχάρᾳ ἐνέβαλεν. οὕτω γὰρ νόμος ἐν Μαυρουσίοις τοῖς ἄρτους ὀπιᾶσθαι. παρὰ ταύτην δὴ τὴν ἐσχάραν ὁδοῦ πατὶς καθήμενῳ καὶ τῷ λιμῷ ὑπερβίαν βιαζομένῳ, ἄτερος μὲν αὐτῆς τῆς ἀνδρώπου υἱός, ἢ τὴν μᾶζαν ἐμβεβλημένη ἐτύγχανεν, ὁ δὲ ἕτερος Γελίμερος ἀδελφιδόης ὢν, ἐβουλεύσθη ταύτην δὴ τὴν μᾶζαν ἀρπάσασθαι, ἐπειδὴν αὐτοῖς τάχιστα ὥπτησθαι δοκῇ.
- II 7,5 τοῦτοιν τοῦν παίδοιν ὁ μὲν Βανδύλος προτερήσας ἔφθασέ τε τὴν μᾶζαν ἀρπάσας καὶ ζέουσιν ἔτι ὥς μάλιστα σποδιᾶς τε ἀνάπλεων οὔσαν, ὑπερβιαζομένου αὐτὸν τοῦ λιμοῦ, ἐς τὸ στόμα ἐμβαλόμενος ἥσθιεν, ὁ δὲ ἕτερος λαβόμενος αὐτοῦ τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ τριχῶν ἐπάταξε τε κατὰ κόρης καὶ αὐτοῖς βαρύνσας ἠνάγκασε τὴν μᾶζαν ἐν βίᾳ πολλῇ ἀποβαλεῖν ἥδη ἐν τῇ φάρυγγι οὔσαν. τοῦτο τὸ πᾶθος οὐκ ἐνεγκὼν Γελίμερ (παρηκολούθει γὰρ ἐξ ἀρχῆς ἅπασιν) ἐθελούνη τε τὴν διάνοιαν καὶ πρὸς φθραν ὥς τάχιστα
- II 7,6

ἔγραφε τῷδε "Εἴ τινα καὶ ἄλλῃ τετύχηκε πῶποτε τὰ δεινὰ II 7,7
 καρτερήσαντι ἀπ' ἐναντίας εἶναι τῶν πρόσθεν αὐτῷ βεβου-
 λευμένων, τοιοῦτον δὴ τινα καὶ ἐμὲ νομίετε εἶναι, ὃ
 βέλτιστε φάρα. εἰσηλθε γὰρ με ἡ σὴ συμβουλή, ἣν δὴ II 7,8
 ἀλογησαί ἤκιστα βούλομαι. οὐ γὰρ ἄν ἀντιτείνοιμι
 περαιτέρῳ τῇ τύχῃ οὐδὲ πρὸς τὴν πεπρωμένην ζυγομαχούην,
 ἀλλ' ἔφομαι αὐτίκα δὴ μᾶλα, ὅπῃ ἄν αὐτῇ ἐξηγεσθαι δοκῇ·
 ὅπως μέντοι τὰ πιστὰ λαβοίμι, ἀναδέχεσθαι Βελισσάριον
 βασιλεῖα ποιῆσαι ἅπαντα, ὅσα μοι ἐναγχος ὑπεδέξω. ἐγὼ II 7,9
 γὰρ, ἐπειδὴν τῇχιστα τὴν πίστιν δοῶτε, ἐμαυτὸν τε
 ὑμῶν ἐγχειρίσω καὶ συγγενεῖς τοῦσδε καὶ Βανδρίλους, ὅσοι
 ἔδν ἡμῶν ἐνταῦθα εἶσι." Τόσαυτα μὲν τῷ Γελίμερι ἐν τῇ II 7,10
 ἐπιστολῇ τῇδε ἐγγράψατο. φάρας δὲ ταῦτα τε Βελισσάρῳ
 καὶ τὰ πρότερον γεγραμμένα σφίσι πρὸς ἀλλήλους σημήνας
 ἔδεκτο ὡς τῇχιστα οἱ δηλώσαι ὅτι ἄν αὐτῷ βουλομένων εἴη.
 Βελισσάριος δὲ (καὶ γὰρ οἱ ἐν ἐπιθυμίᾳ μεγάλη ἦν ζῶντα II 7,11
 Γελίμερα βασιλεῖς ἀγαγεῖν) ἐκεῖ τῇχιστα τὰ γράμματα
 ἀνελέξατο, περιχαρὴς τε ἐγεγόνει καὶ Κυρκιανδὸν φοιτερῶντων
 ἄρχοντα ἐς Πακούαν ἐκέλευεν εἶναι ἔδν ἄλλοις τισίν,
 ὄρκους τε αὐτοῖς ἐπέστελλε περὶ σωτηρίας Γελίμερος τε
 καὶ τῶν ἔδν αὐτῷ διδόναι, καὶ ὡς ἐκτίμῃς τε παρὰ βασιλεῖς
 καὶ οὐδενὸς ἐνδεῆς εἴη. οἵπερ ἐκεῖ παρὰ τὸν φάραν II 7,12
 ἀφίκοντο, ἥλθον ἔδν αὐτῷ ἐς τι χωρίον παρὰ τὸν τοῦ ὄρους
 πρόποδα, ἔνθα σφίσι Γελίμερ μετὰ κεμπτος ἦλθε καὶ τὰ πιστὰ
 λαβὼν ἤπερ ἐβούλετο ἐς Καρχηδόνα σὺν αὐτοῖς ἦκεν...
 ...ἐν τῷ Ῥωμαίων στρατοπέδῳ τῆς Ἀρείου ὁδοῦ II 14,12
 οὐχ ἡσσόν ἢ χιλλοὺς στρατιώτας εἶναι συνέπεσεν· ἄν δὴ
 οἱ πολλοὶ βάρβαροι ἦσαν καὶ αὐτῶν τινες ἐκ τοῦ Ἑρμούλων
 ἔθνους. τοῦτους δὴ οἱ τῶν Βανδρίλων ἱερεῖς ἐς τὴν II 14,13
 στάσιν τὰ μάλιστα ὤρμων. οὐ γὰρ σφίσι τὴν δυνατὰ τῷ
 θεῷ ἐξοσιλοῦσθαι τὰ εἰωθότα, ἀλλὰ ἀπεκένκλειντο καὶ
 μυστηρίων καὶ ἱερῶν ἀπάντων. οὐ γὰρ εἶα βασιλεὺς II 14,14
 Ἰουστινιανὸς ἄνδρα Χριστιανὸν οὐ μεταλαχόντα ὁδοῦ
 ὁροῦς ἢ βακτίσματι ἢ ἄλλῃ τῷ μυστηρίῳ χρῆσθαι. μάλιστα II 14,15
 δὲ αὐτοῦς ἡ Πασχαλὶς ἐορτὴ συνέτρεφε, καθ' ἣν οὐχ
 οἷός τε ἐγίνοντο τὰ σφέτερα αὐτῶν καὶ ὅσα τῷ θεῷ
 βακτίρειν λουτρῷ, ἢ ἄλλο τι ἐργάζεσθαι ἐς ταύτην δὴ
 τὴν ἐορτὴν ἄγον...

- II 17,13 ...Στότζας δὲ Ἀγχισιδῆ πῃ τῶν πολεμίων γενόμενος,
ἐκέλευε σημεῖον τὸ Γερμανοῦ εἶδε, τοὺς παροῦσιν
II 17,14 ἐγκειλευσάμενος ἔκ' αὐτὸν ἦει. Ἐρουλοὶ δὲ, ὅσοι
στασιῶται ἄμφ' αὐτὸν τεταγμένοι ἐτύγχανον, οὐδὲ
εἰκοντο, ἀλλὰ καὶ πάντ' οὐδέναι ἐκώλυον, φάσκοντες οὐκ
εἶδέναι μὲν τὴν Γερμανοῦ δύναμιν, ὅποια ποτὲ ἔστιν,
ἐξεκρίσασθαι μέντοι ὥς οὐδαμῇ σφίσι δυνάξουσιν ὅσοι
II 17,15 ἐς κέρως τὸ δεξιὸν τῶν πολεμίων ἐτάξαντο. ἦν μὲν οὖν
ἔκ' ἐκεῖνους χωρήσαιεν, αὐτοὶ τε οὐχ ὑποστάντες ἐς
φυγὴν τρέφονται καὶ τὸ ἄλλο στράτευμα, ὥς τὸ εἰκὸς,
συνταρδέξουσιν· ἦν δὲ γὰρ σφῶς ἀκωσάμενος Γερμανὸς
τρέφεται, ἅπαντα σφίσι διαφθαρῆσεται αὐτίκα ὅη μᾶλα τὰ
II 17,16 πράγματα. τοῦτοις δ' Στότζας ἀνακείσθεις τοὺς μὲν ἄλλους
τοὺς ἄμφ' Γερμανὸν μάχεσθαι εἰσεν, αὐτὸς δὲ ἐν τοῖς
ἀρισταῖς ἐκ' τε Ἰωδυνῆν καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ τεταγμένους
II 16,17 ἦει. οἱ δὲ οὐχ ὑποστάντες κῶσμ' οὐδενὶ ἐς φυγὴν ὤρμηντο.
οἱ τε στασιῶται πάντα μὲν τὰ σημεῖα αὐτῶν εὐθὺς ἔλαβον,
φεύγοντας δὲ ἀνὰ κρᾶτος ἐδῶκον, τινὲς δὲ καὶ ἐκ' τοὺς
κεροὺς ἤλαυνον, ἥδη τε τὴν τάξιν ἐκλείπειν οἱ κεροὶ
II 16,18 ἤρξαντο. ἐν τούτῳ δὲ Γερμανὸς αὐτὸς τε τὸ εἶφος
σκασάμενος καὶ ἅπαν τὸ ταῦτην στράτευμα ἐς τοῦτο
δρμήσας, κῶσ' τε κολλᾷ τοὺς κατ' αὐτὸν στασιώτας
ἐτρέψατο καὶ δρόμῳ ἐκ' τὸν Στότζαν ἐχώρησε...

De bello Persico

"Αμα τε ἡλίῳ ἀνίσχοντι τοὺς πολεμίους ἐπὶ σφῆς I 13,19

πρὸΐδοντας δρῶντες ἐτάξαντο ὥδε. εὐθείας μὲν τὰ ἔσχατα
τῆς ἀριστερῆς, ἣ ἔνερθεν ἦν τῆς δρθῆς κεφαλῆς μέχρι ἐς
τὸν λόφον, ὃς ταύτῃ ἀνέχει, Βούρης εἶχε ξὺν ἱππεῦσι
πολλοῖς καὶ θάρας Ἑρουλος ξὺν ὁμογενέσι τριακοσίοις.
ἐν δεξιᾷ δὲ αὐτῶν τῆς τέφρου ἐκτὺς κατὰ τὴν γωνίαν. ἦν I 13,20
ἣ τε δρθῇ κεφαλῇ καὶ ἣ ἐνθενδε εὐθεῖα ἐπολεῖ, Ἰουνίκας
τε ἦν καὶ Αἰγὼν Μασσαγέται γένος, ξὺν ἱππεῦσιν ἑξακοσίοις,
ὅπως, ἦν οἱ τε ἀμφὶ Βούρην καὶ θάραν τραπέτην, αὐτοὶ
πλῆγιοι κατὰ τῆχος ἰδόντες κατὰ νῶτου τε τῶν πολεμίων
γινόμενοι τοῖς ἐκείνῃ Ῥωμαίοις ἀμύνειν εὐκτεῶς δύνωνται.
ἐπὶ θάτερα δὲ τρώκῃ τῇ αὐτῇ ἐτετάχοντο...

... τῆς δὲ ἡμέρας ἀμφὶ δεξιὴν ὄψιν μοῖρ᾽ τις τῶν I 13,25
ἱππέων, οἳ κέρας τὸ δεξιὸν εἶχον, ἀποσχισθέντες τοῦ
ἄλλου στρατοῦ τοῖς ἀμφὶ Βούρην τε καὶ θάραν ἐπῆλθον.
οἱ δὲ ὀπίσω κατὰ βραχὺ ὑπεχώρησαν. Πέρσαι δὲ αὐτοὺς οὐκ I 13,26
ἐδίωξαν, ἀλλ' αὐτοῦ ἔμενον, κύκλωσιν, οἷμαι, πρὸς τῶν
πολεμίων τινὰ δεξάντες. μετὰ δὲ Ῥωμαῖοι μὲν οἱ φυγόντες
ἐκ τοῦ αἰφνιδίου πρὸς αὐτοὺς ὤρμησαν. οἱ δὲ οὐχ ὑπο- I 13,27
τάντες τὴν ἐφοδὸν ὀπίσω ἀπῆλθον ἐς τὴν φάλαγγα, καὶ
αὐτοῖς οἱ τε ἀμφὶ Βούρην καὶ θάραν ἐν χώρᾳ τῇ οἰκειᾷ
ἐτάξαντο ...

... θάρας δὲ Βελισαρίῳ τε καὶ Ἑρμογένει παραστάς I 14,32

εἶπεν "Οὐδὲν μοι δοκῶ ἐνταῦθα ξὺν τοῖς Ἑρουλοῖς I 14,33
μένων τοὺς πολεμίους ἐργάσασθαι μέγα" ἦν δὲ κρυπτόμενοι
ἐς τὸ κταντες τοῦτο, εἶτα, ἐκείδαν ἐν τῇ ἐργῇ γίνωνται
Πέρσαι, διὰ τοῦδε τοῦ λόφου ἀναβαλόντες ἐκ τοῦ αἰφνιδίου
κατὰ νῶτου αὐτῶν ἴωμεν ὀκισθὲν βάλλοντες, τὰ ἀνηκεῖστα
αὐτοῦς, ὥς τὸ εἰκός, ὀρῶσμεν." ὁ μὲν ταῦτα εἶπε, καὶ
ἐκεῖ τοὺς ἀμφὶ Βελισαρίον ἤρεσκε, κατὰ ταῦτα ἐπολεῖ.
Μάχης δὲ ἄχρι ἐς ἡμέραν μέσην οὐδέτεροι ἤρχον ... I 14,34

... πρῶτοι δὲ οἱ τριακοσίοι ξὺν τῇ θάρᾳ Ἑρου- I 14,39
λοι ἐξ ὕψηλῳ κατὰ νῶτου τῶν πολεμίων γενόμενοι ἐργα

- θαυμαστά ἔς τε τοὺς ἄλλους καὶ τοὺς καθίστηνους
 I 14,40 ἔπεδεῖκνυντο. οἳ δὲ ἔκει καὶ τοὺς ἀμφὶ τὸν Σουνίκαν
 πλαγίους ἤδη ἀνιδντας ἐκ' αὐτοὺς εἶδον, ἔς φυγὴν
 I 14,41 ὤρμηντο. τῆς δὲ τροπῆς λαμπρᾶς γενομένης, ἔπειδὴ
 ἀλλήλοις ξυνέμιξαν οἳ ταύτη Ῥωμαῖοι, γέγονε φόνος
 I 14,42 τῶν βαρβάρων πολλὸς. καὶ αὐτῶν κατὰ κέρας τὸ δεξιὸν
 οὐχ ἥσσους ἢ τρισχέλιοι ἐν τοῦτω τῷ πόνῳ ἀπέθανον, οἳ
 δὲ λοιποὶ ἔς τὴν φάλαγγα μόλις καταφυγόντες ἐσώθησαν...
 I 24,40 ... πᾶσαν δὲ τὴν ἐλπίδα ἐν Βελισαρίῳ τε καὶ Μοῦνῳ
 ὁ βασιλεὺς εἶχεν, ὧν ἄτερος μὲν, Βελισάριος, ἄρτι ἐκ
 τοῦ Μηδικοῦ ἑκινήκων πολέμου τὴν τε ἄλλην θεραπέαν
 δυνατὴν τε καὶ λόγου ἀξίαν ἐπήγετο καὶ δορυφόρων τε
 εἶχε καὶ ὑπασπιστῶν πλῆθος ἐν τε ἀγῶσι καὶ τοῖς τοῦ
 I 24,41 πολέμου κινδύνοις τὰς μελέτας πεποιημένον. Μοῦνδος δὲ,
 Ἰλλυριῶν στρατηγὸς ἀποδεδουλευμένος, τύχῃ τινὶ
 ξυνεκόρησε βαρβάρους Ἑρουλοὺς ἐπαγαγόμενος κατὰ τινα
 I 24,42 χρεῖαν ἔς Βυζάντιον μετὰ πεμπτος ἦκειν. Ὑκάτιος μὲν
 οὖν ἔπειδὴ εἰς τὸν ἱκποδόρομον ἀφίκετο, ἀναβαίνει μὲν
 αὐτίκα οὗ δὲ βασιλέα καθίστασθαι νόμος, κἀθεται δὲ ἔς
 τὸν βασίλειον θρόνον, ὅθεν ἀεὶ βασιλεὺς εἰσδίδει τὸν τε
 I 24,43 ἱπικὸν καὶ γυμνικὸν θεᾶσθαι ἀγῶνα. ἐκ δὲ παλατρὶου
 Μοῦνδος μὲν διὰ πύλης ἐξέρχεται, ἐνθα δὲ ὁ κοχλίας ἀπὸ
 I 24,52 τῆς καθόδου κυκλοτεροῦς οὔσης ὠνδμασται... κραυγῆς
 δὲ πολλῆς, ὥς τὸ εἰκὸς, γεγεννημένης, πλησὺν που
 ἔσσηκός Μοῦνδος καὶ βουλόμενος ἔργου ἔχεσθαι (ἦν γὰρ
 τις τολμητὴς καὶ δραστήριος), ἀποροῦμενος δὲ ἣ χρήσεται
 τοῖς παροῦσιν, ἔπειδὴ ἐτεκμήρατο ὡς Βελισάριος ἐν τῷ
 πόνῳ εἶη, εὐθὺς ἐπὶ τὸ ἱκποδόρομιον διὰ τῆς εἰσόδου, ἢ
 I 24,53 νεκρὰ καλεῖται, εἰσβάλλει. τότε δὲ ἑκατέρωθεν οἳ
 Ὑκατίου στασιῶται κατὰ κρᾶτος κλησσομένοι διεφθε-
 ροντο. ἔκει δὲ ἡ τροπὴ λαμπρὰ ἐγεγόνει καὶ φόνος ἦν
 ἤδη τοῦ δήμου πολλός ...
 II 3,21 ... ἄφνω δὲ τις τοῦ Ῥωμαίων στρατοῦ, Ἑρουλος
 γένος, ὁλῶζεν ἐπὶ τοὺς πολεμικοὺς πεποιημένους, ἐνθ' ἐνός
 τε ἔδου θυμῷ ἀελαδῶν κατὰ τοὺς ἀμφὶ τὸν Σίτταν ἦλθεν.
 Ἐτυγχάνει δὲ ὁ Σίττας ἔς τὸ ἔδαφος τὸ ὀδρὺ ἐρεῖσας· ὁ
 δὲ ὁ τοῦ Ἑρουλοῦ ἱπκος ἐπισκοπῶν ἔδου κολλῇ ῥύμη κατέαξε.

τὸν τε στρατηγὸν τοῦτο ἤνυσεν ἐς τὰ μέγιστα, καὶ II 3,22
αὐτὸν τῶν τις Ἀρμενίων ἰδὼν ἔγνω τε καὶ ἔστιταν
αὐτὸν τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἰσχυρίζετο εἶναι. ξυνέβαινε
γὰρ οἱ ἐν τῇ κεφαλῇ κρῖνος οὐκ εἶναι ...

Βελισάριος δὲ, ἔπει τὸν πρεσβευτὴν ἀγχιστὰ πη II 21,3
ἐπέκυστο εἶναι, καλῶσθαι ἐκ παχειῶν τινῶν σινδόων
κηξόμενος, ἣν δὴ πακυλεῖνα καλεῖν νενουμάσιν, ἐκδ-
θῆτο ἔπει, ὥσπερ ἐν χωρῇ ἐρήμῳ, παραδηλὼν ὅτι δὴ
οὐδεμιᾷ παρασκευῇ ἐνταῦθα ἦκοι. τοῖς δὲ στρατιώταις
διέταξεν ὧδε. τῆς μὲν καλῶσθης ἐφ' ἑκάτερα θρησκείας II 21,4
τε καὶ Ἰλλυριοῦ ἦσαν, Γότθοι δὲ μετ' αὐτοῖς, καὶ
τούτων ἐχόμενοι Ἑρουλοὶ, μεθ' οὓς Βανδῆλοι τε καὶ
Μαυρούσιοι ἦσαν. τοῦ τε πεδίου ἐπὶ πλεῖστον διήκον ...

Ἦδη δὲ ὁ Χοσρόης δόλγῳ πρότερον τὸ Ἀδαρβιγδ- II 24,12
νων δέει τῷ ἐκ τῆς νόσου ἀπολιπὼν ἐς τὴν Ἀσσυρίαν
παντὶ τῷ στρατῷ ἀπιδὼν ὥχετο, ἐνθα δὴ οὐκ ἐνδε-
δημῆκει τὸ τοῦ λειμοῦ κῆδος. Βαλεριανὸς μὲν οὖν
θεοδοσιουκδέως ἀγχιστὰ ἑστρατοκεδέυσαντο ἐδὼν τοῖς
ἀμφ' αὐτὸν κατάλοιγοις, καὶ οἱ Ναρσῆς ξυνετίθητο
Ἀρμενίους τε καὶ Ἑρουλῶν τινὰς ἐδὼν αὐτῷ ἔχων.

Μαρτίνος δὲ ὁ τῆς ἑω στρατηγὸς ἐδὼν τε Ἰλόγγεριν καὶ II 24,13
θεοκτίστῳ ἐς Κιθαρίων τὸ φρούριον ἀφικόμενος ἐν-
ταῦθα τε κηξόμενος τὸ στρατοπέδον αὐτοῦ ἐμείνει·
διέχει δὲ θεοδοσιουκδέως δόξῃ τεττάρων ἡμερῶν τὸ
φρούριον τοῦτο· ἵνα καὶ Πέτρος οὐκ εἰς μακρὰν ἐδὼν
τε Ἀδαρίῳ καὶ ἄλλοις τισὶν ἀρχουσιν ἦλθεν. ἤγετο II 24,14
δὲ τῶν ταύτῃ καταλόγων Ἰσαάκης ὁ Ναρσοῦ ἀδελφός,
Φιλημοῦθ δὲ καὶ Βῆρος ἐδὼν Ἑρουλοῖς τοῖς σφίσι
ἐκόμενοις ἐς τὰ ἐπὶ Χορζιανηνῆς χωρὶς ἦλθον, τοῦ

Μαρτίνου στρατοπέδου οὐ πολλῷ ἀποθεν. Ἰουστός II 24,15
τε ὁ βασιλεὺς ἀνεψιὸς καὶ Περδάνιος καὶ Ἰωάννης ὁ
Νικητῆς καὶ ἐδὼν τε Δομνεντιδῶν καὶ Ἰωάννῃ τῷ
θαγῇ τὴν ἐκκλησίαν ἑστρατοκεδέυσαντο πρὸς τῷ φίσων
καλουμένῳ φρουρῷ, ὅπερ ἀγχιστὰ πη τῶν Μαρτυροκδέως
ὁρίων ἐστίν. οὕτω μὲν οὖν ἑστρατοκεδέυσαντο οἱ II 24,16

Ῥωμαίων ἀρχόντες ἐδὼν τοῖς ἐκόμενοις, ξυνήει δὲ ὁ II 24,17
στρατὶς ἅπας ἐς τρισμυρούς. οὗτοι ἅπαντες οὔτε ἐς

- ταῦτδ ξυνελέγησαν οὐ μὴν οὔτε ἀλλήλοις ἐς λόγους ἦλθον.
 κείμενοι δὲ παρ' ἀλλήλους οἱ στρατηγοὶ τῶν σφίλιν
 II 24,18 ἐκομένων τινὰς ὑπὲρ τῆς ἐσβολῆς ἐκυνθάνοντο. ἄφνω δὲ
 Πέτρος, οὐδενὶ κοινολογησάμενος, ἔδυν τοὺς ἀμφ' αὐτὸν
 ἀνεκισκέπτως ἐς τὴν πολεμίαν ἐσέβαλλεν. ὅπερ ἡμέρᾳ τῇ
 II 24,19 Ἐρουβλῶν ἡγουμένοι, εὐθὺς εἶκοντο. ἐκεῖ τε ταῦτα οἱ τε
 ἀμφὶ Μαρτίωνος καὶ Βαλεριανὸν ἔμαθον, τῇ ἐσβολῇ κατὰ
 τῆχος ἔχρωντο ...
- II 25,20 Πρῶτος δὲ Ναρσῆς ἔδυν τε τοὺς Ἐρουβλῶν καὶ Ῥω-
 μαίων τοὺς ἐκομένους ἐς χεῖρας τοὺς πολεμίοις ἦλθεν,
 ὠθισμοῦ τε γενομένου ἐτρέψατο τοὺς κατ' αὐτὸν Πέρ-
 II 25,21 σας. φεύγοντές τε οἱ βάρβαροι ἐς τὸ φρούριον ἀνε-
 βαῖνον ὁρμῇ, ἐνθα δὴ ἀλλήλους ἔργα ἀνῆκεστα ἐν τῇ
 II 25,22 στενοχωρίᾳ ἐλογάζοντο. καὶ τότε Ναρσῆς τε αὐτοὺς τοὺς
 ἀμφ' αὐτὸν ἐγκελευσάμενος πολλῶν ἔτι μάλλον τοὺς
 πολεμίοις ἐνέκειτο καὶ Ῥωμαίων οἱ λοιποὶ ἔργου εἶχοντο.
 II 25,23 ἔξελαθόντες δὲ ἐκ τοῦ αἰφνιδίου ἐκ τῶν κατὰ τοὺς
 στενωποὺς οἰκίσκων οἱ προλοχίζοντες, ὥπερ ἐρρήθη,
 τῶν τε Ἐρουβλῶν τινὰς κτείνουσιν, ἀπροσδόκητοι
 ἐκίπεσόντες, καὶ Ναρσὴν κατὰ κόρης αὐτὸν καλοῦσι.
 II 25,24 καὶ αὐτὸν Ἰσαάκης δ' ἀδελφὸς καιρὸν τυκέντα ὑπεξή-
 γαγε τῶν μαχομένων. ὃς δὴ ὀλίγῳ ὕστερον ἐτελεσθησεν.
 II 25,25 ἀνὴρ ἀγαθὸς ἐν τῇ κόνει τοῦτω γενόμενος. ταραχῆς δὲ,
 ὥς τὸ εἰκὸς, ἐνθὲνδε πολλῆς ἐς τὸν Ῥωμαίων στρατὸν
 ἐμπεσοῦσης, ἄκαν δ' Ναβέδης ἐπαφῆκε τοὺς ἐναντίους
 II 25,26 τὸ Περσῶν στράτευμα. οἱ δὲ βδύλλοντες ἐν τοῖς στενωποῖς
 ἐς πολεμίων κήρυκα πληθὺς κολλοὺς τε ἄλλους εὐκείως
 ἐκτείνον καὶ διαφερόντως Ἐρουβλῶν, οἱ ἔδυν τῇ Ναρσῇ
 τὰ πρῶτα τοὺς ἐναντίους ἐκίπεσόντες ἀφύλακτοι ἐκ τοῦ
 ἐκτελειστοῦ ἐμύχοντο. οὔτε γὰρ κρήνος οὔτε θώρακα
 II 25,27 οὔτε ἄλλο τι φυλακτήριον Ἐρουβλῶν ἔχουσιν, ὅτι μὴ
 ἀσπίδα καὶ τριβώνιον ἄδρυν, δ' δὴ διεκωσμένοι ἐς τὸν
 II 25,28 ἀγῶνα καθίστανται. δοῦλοι μὲντοι Ἐρουβλῶν καὶ ἀσπίδος
 χωρὶς ἐς μάχην χωροῦσιν, ἐπειδὴν δὲ ἄνδρες ἐν πολέμῳ
 ἀγαθοὶ γίνωνται, οὕτω δὴ ἀσπίδας αὐτοὺς ἐφίπαισι οἱ
 δεσπόται προβάλλεσθαι ἐν ταῖς ξυμβολαῖς. τὰ μὲν τῶν
 Ἐρουβλῶν ταῦτη κη ἔχει.

AGATHIAS ÜBER DIE HERULER

... ἤδη γὰρ αὐτῷ Λευθαρις καὶ Βουτιλῦνος καὶ I 11,2
τὰ φράγγων δὲ καὶ Ἀλαμανῶν στρατεύματα εἰσω τοῦ
Πάδου ποταμοῦ ἠγγέλλοντο παρεῖναι, ὧν δὴ ἕνεκα
κινήσας ὡς τῶν χιόνων τὸ πλεῖστον τοῦ στρατοῦ ἐπὶ
ταύτην ἐχώρει. ἔπειτα δὲ φιλιέρμουθ δὲ τῶν ξυνεπομένων I 11,3
Ἐροῦλων στρατηγὸς οὐ πολλὰς πρότερον ἡμέραις νόσῳ
ἀλοὺς ἐτευνήκει, ἔδει δὲ ἄρα αὐτοῦς <ὅτι> ἰδὼν τινὲς
τῶν τεσσάρων ἡγεμόνων, αὐτίκα ὁ γε Φουλκαρινὸν αὐτοῖς τὸν
δμοφύλον ἐπιστήσας, τὸν Φανιθέου ἀδελφιδόον,
ἐκέλευσεν ἅμα Ἰωάννη τῷ Βιταλιανοῦ καὶ πρὸς γε
Βαλεριανῷ καὶ Ἀρταβάνῃ καὶ μὲν δὴ καὶ ἄλλοις
στρατηγοῖς καὶ ταξιάρχοις εἶναι τῷ πλείονι καὶ ἀκκιμωτῶ
στρατῷ τὰς ἄλλας τὸ ὅρος περιελθόντας, ὅς δὴ ἐν μέσῳ
Τουσκίας τε τῆς χώρας καὶ Αἰμιλίας ἀνέχει, ἀμφὶ τὸν
Πάδον ἰκέναι τὸν ποταμὸν αὐτοῦ τε στρατοπεδεύσαντας
καὶ τὰ ἐρυμνὰ τῶν χωρῶν προκαταλαβόντας ἀποκροῦσθαι
καὶ ἀναστέλλειν τὰς τῶν πολεμίων ἐφόδους. ...

Ἔτι δὲ τοῦ Ναρσοῦ τῇ πολιορκίᾳ προσκαθημένου I 14,1
τὰ ἐς Αἰμιλίαν σταλέντα τῶν Ῥωμαίων στρατεύματα
ἐταράττετο τοῖς ξυνενεχθεῖσι καὶ δυσθυμίᾳ ὥσπερ
εἰκὸς πολλῇ ἐαλώκει... Φουλκαρις γὰρ δὲ τῶν Ἐροῦλων I 14,3
στρατηγὸς ἀνδρείος μὲν ἦν ὁήκου καὶ οὐδὲν ὁ τι
πολέμιον ἐπεφύκει δειμαίνειν, θρασὺς δὲ καὶ
ταραχῶδης καὶ τὸ δραστήριον οὐ μᾶλλον ἐν δέοντι κεκμη-
μένος στρατηγὸς τε καὶ ἡγεμόνος οὐ τὸ κοσμεῖν καὶ
διατάττειν τὴν φάλαγγα γνώρισμα εἶναι ἠγεῖτο, ἀλλ'
εἰ που προφανεῖς ἐν μάχῃ καὶ προαλόμενος θυμῷ τε
ἀθρόον ἐμβαλὼν ἐς τοὺς ἀντικαλούς, ἔπειτα αὐ-
τουργήσας τὰ πολέμια, ταύτη γὰρ οὐκ ἔβρενθητο.
τότε δὴ οὖν καὶ μᾶλλον ἐς ἀκαιοκαλίαν ἡμέρας I 14,4
ἐπιόρουμην ἐς Πάρμαν ἐποιεῖτο τὴν πόλιν ἔτι θυγαῖ
ὅς δὲ ἡ Πάρμα ὑπὸ τῶν φράγγων ἤδη κατεχομένη. προ-
σῆκον δὲ αὐτὸν κατασκόπους πρότερον ἐκπέμψαι τοὺς

- γνωματεύσοντας ἐς τὸ ἀκριβὲς τὰ βουλευματα τῶν πολεμίων οὕτω τε ἐν τῷδε ἐπὶ προεγνώσμενοις ἵεναι, ὃ δὲ προ-
κετεῖα μὲν καὶ ὀρυγὴ παραλόγῳ κρίνουσι ἐπαγόμενος ἐξ
ἀκοσμήτῃ τῷ τῶν Ἑρουλῶν στρατεύμα καὶ ἄλλους ὅποιοι
ἐκ τῶν Ῥωμαίων εἰποντο οἱ ταγμάτων, ὁροματός ἐχῶρει,
I 14,5 οὐδὲν ὃ τι ἀντίξουν ἔσεσθαι ὑποτοπήσας. ταῦτα δὲ
προμαθὼν Βουτιλῆνος ὃ τῶν φράγγων ἡγεμὼν ἐς ἀμφιθετράν
τι οὐ πόρρω τῆς πόλεως ἰδρυμένον (ἀνεῖτο δὲ τοῦτο
ἀνδράσιν, οἷς ὃ βίος θεωμένου τοῦ δήμου πρὸς θηρία
διαγωνίζεσθαι,) ἐνταῦθα δὴ οὖν ἀπολεσόμενος ἐκ τῶν
οἰκέων στρατοπέδων τοὺς εὐθαρσεῖς τε καὶ μαχιμωτάτους
ἀπέκρυκε καὶ μεγίστην ἐνέδραν καταστήσας ἐπεσκήπει
I 14,6 καὶ ἀνέμενε τὸν τοῦ ἔργου καιρὸν. ἐπεὶ δὲ φούλκαρις τε
καὶ οἱ Ἑρούλοι εἴσω τῶν πολεμίων ἐτύγχανον προελθόντες,
τότε δὴ δοθέντος τοῦ ξυνθήματος ἐκδραμόντες οἱ φράγγοι
ἐσβάλλουσιν ἀθρόον ἐς αὐτοὺς ἀτάκτως τε καὶ παρημελημένως
ἰόντας, εὐθύς τε οὐδενὶ κόσμῳ τοὺς ἐν χερσὶν ἅπαντας
τοὺς ἐξέφει διεχρῶντο, καταπλαγέντας τῷ αἰφνιδίῳ καὶ
I 14,7 ἀπροσδόκητα μονονουχί σεσαγνευμένους. μόλις δὲ οἱ
κλεῖστοι συναισθόμενοι οὐπὲρ ἐγεγέννητο συμφορᾶς,
ἀγεννη καὶ αἰσχρότην ἡσπάζοντο σωτηρίαν· παραδόντες γὰρ
τὰ μετέφρενα τοὺς πολεμίους ἔφευγον προτροπῶν, ἀλκῆς
τε ἀπώσεως ἐπιλελησμένοι καὶ τῆς χρόνης τῶν κινδύνων
I 15,1 μελέτης. οὕτω δὲ τοῦ στρατοῦ διαρρυσθέντος φούλκαρις ὃ
στρατηγὸς ἅμα τοῖς ἀμφ' αὐτὸν δορυφόροις περιλελειμμένος
χρῆναι ᾗετο μὴ ὁμοίως ἀποδιδρᾶσκειν, ἀμεινον δὲ δορᾶειν
θάνατον ἔλθμενος εὐκλεῖ ἢ τὸ ἀγεννῶς ἐπιβιβῆναι. καὶ
τοῖνον εἰστήκει ὥς οἶδον τε ἦν ἀσφαλέστατα, ἐπὶ τῷ βῶ
τινὶ τὰ νῦντα ἐρηρειαίμενος, καὶ πολλοὺς τῶν πολεμίων
διέφθειρε, νῦν μὲν ἀθρόον ἐπιών, νῦν δὲ ἀντωπὸς ἡρέμα
I 15,2 ἐς τὰ ὀπίσω ὑποχασόμενος. ἐξδὼν δὲ αὐτῷ καὶ ὥς ἐτι
εὐκολώτατα ἀποδρᾶναι καὶ τῶν ὁπαδῶν οὕτω ποιεῖν
ἀντιβολοῦντων, "καὶ πῶς ἂν ὑποσταίην τὴν γλῶτταν" ἔφη
I 15,3 "Ἥαρσοῦ μεμφομένην μοι τῆς ἀβουλίας;" δεδιὼς δὴ οὖν,
ὥς ἔοικε, τὴν κακηγορίαν μᾶλλον τοῦ ἐξέφους ἔμενε καὶ
ἐπὶ κλεῖστον ἀντεῖχε καὶ οὐκ ἀνέει μάχόμενος, ἕως τῷ

πλήθει ξυνειλημμένος καὶ πολλοῖς ἀκοντοῖς τὰ στέρνα
βληθείς, ἤδη δὲ καὶ πελέκει τὴν κεφαλὴν κεχαραγμένος,
μόλις δυσθανάτων ἔκασε κρήνης ἐκτὸς τῆς ἀσπίδος. ἔπ' I 15,4
αὐτῷ δὲ καὶ οἱ ἄλλοι χυθὼν ἐκτείνοντο ἅπαντες, ὅσοι δὲ
ἐτυγχάνον ἀμφ' αὐτὸν μεμνηκότες, τυχὼν μὲν ἐθέλοντας,
τυχὼν δὲ καὶ ὑπὸ τῶν πολεμίων εἰργόμενοι. Φούλκαρις I 15,5
μὲν οὖν στρατηγὸς αἰρεθείς οὐ λίσαν ἀπώνατο τῆς τιμῆς,
ἀλλὰ βραχὺ τι εὐημερήσας ὥσπερ ἐν θνείρατος εὐφροσύνῃ
ταχέϊαν ἔσχε καταστροφὴν τῆς τε ἀρχῆς καὶ τοῦ βίου.
τοῦτου δὲ τοῦ πᾶθους γεγεννημένου τὰ μὲν τῶν φράγγων I 15,6
φρονήματα ἐπήρτο ἐκτὸς μέγα καὶ ἐπερρώνυντο. Γότθοι δὲ I 15,7
οἱ Αἰμιλλαν τε καὶ Λιγουρίαν καὶ τὰς ἐχομένας
χώρας οἰκοῦντες, οἳ δὲ κρῖτον ὕκουλον μὲν καὶ οὐκ
ἐλευθέραν, εἰρήνην δὲ ὅμως καὶ δμαιοχίαν, τῷ δεδιδτι
μᾶλλον τῆς γνώμης ἢ τῷ ἡδομένῳ ἐπεκοίηντο, οὗτοι δὲ
τότε ἀναθαρσίσαντες καὶ ἀναφανόδῳ παρασπονδήσαντες
αὐτίκα τοὺς βαρβάρους κατὰ τὸ δημοζαίτον προσεχώρουν.
τὰ δὲ τῶν Ῥωμαίων στρατεύματα, ὧν δὲ Ἰωάννης τε δ I 15,8
Βιταλιανὸς, ἡπέρ μοι ἤδη ἐρρήθη, καὶ Ἀρταβάνης
ἡγοῦντο, τοῦ τε Ἑρουλικοῦ δμῶλου δόξαν τῇ φυγῇ
διδασέωστο, αὐτίκα ἐς φαβεντίαν μετανέστησαν τὴν
πόλιν. ῥοντο γὰρ οἱ στρατηγοὶ οὐ κρὶς αὐτῶν εἶναι I 15,9
ἀμφὶ τὴν Πάρμαν ἐτι λόρυσθαι, τοῦ τε πλήθους τῶν
πολεμίων αὐτοῦ ἀγερόντος καὶ ὅτι παραλόγως
εὐημερήσαντες οὐκ ἐτι ἐχρῶντο τῇ τύχῃ μετρίως. αἶ
τε γὰρ πόλεις τῶν Γότθων αὐτοὺς ἀνεπετάνυντο, καὶ ἤδη
φρούρια ἐχυρὰ καταλαβόντες ἐκδοξοιῆσαν πανσυδὲ αὐτοὺς
ἐκείσκεισθαι. ταῦτα ἄρα οἱ στρατηγοὶ ὡς κλησιαστάτα I 15,10
Ῥαβέννης ἐκέσθαι διενόηθησαν καὶ ταῦτη τοὺς πολεμίους
ἀλῆσθαι, ἐκεῖ μὴδὲ ἀξιδμάχοι αὐτοὺς ῥοντο εἶναι.
τούτων δὲ τῷ Ναρσῇ ἀπηγγελέμενων, ἡσχαλλε μὲν ὁ γε καὶ
ἐδυσφύρει ἐπὶ τῇ τῶν βαρβάρων ἀλαζονείᾳ καὶ τῷ Φούλκαριν
ἀνδρὸν ἀκολωλῆναι, ἄνδρα οὐ τῶν ἀσχημῶν καὶ λανθανόντων,
ἀλλ' ἀνδρείδατον ἐν τοῖς μάλιστα καὶ ἀνδρόληον νίκας τε
πολλὰς ἀναδυσάμενον καὶ οἶον οὐ κώποτε ἂν πολεμίοις,
οἶμαι, ἀλῶναι, εἰ μετῆν ἐν μέρει καὶ εὐβουλίας τῇ βῶμῃ.
τούτων μὲν οὖν ἕκαστι ὑπερήλγει καὶ ὠλοφύρετο, οὐ μὴν I 15,11
ὥσπερ οἱ πολλοὶ κατεπέκλητό γε καὶ ἐδέδοι, ἀλλὰ καὶ

τὸ ἄμφ' αὐτὸν στράτευμα, ἐπειδὴ αὐτοὺς ἑώρα τῷ
παραδόξῳ κατεκτηχότας, ἔγνω παραίνεσιν αὐτοὺς ἐν
κοινῇ ποιήσασθαι, ὥς ἂν πρὸς εὐψυχίαν αὐτοὺς
ἀνακαλέσονται καὶ τὸ δεδιδὸς ἐκθεραπεύσοι.

I 16,3 ... τότε δὲ οὖν ὁ Ναρσῆς παρελθὼν ἐς μέσον

I 16,6 τῆς στρατιᾶς ἔλεξε τοιούτως· "... εἰ γὰρ καὶ φοβλκαρις
ὁ στρατηγός, ἅτε δὴ βάρβαρος καὶ τὸ προπετὲς ἐπιχω-
ριδῶν, πρὸς τοσαῦτα πολέμια πλήθη σὺν ἀκοσμίᾳ
διακινδυνεύσας μετέσχευ ἐκείνων εἰκότως, ὥν περ
ἀκόλουθον ἦν, ἀλλ' ὑμῖν, ὦ ἄνδρες, οὐδ' ὥς ἀποκνητέον
τὰ νῦν οὐδέ τὰ προεγνωσμένα μεταθετέον ..."

I 20,8 ... ἐπεὶ δὲ ὁ τῶν Ἑρουλῶν στρατὸς οἰκέλου αὐθις
ἡγεμόνος ἐχίρηνε, δύο δὲ ἄνδρες ἦσιν ἐν αὐτοῖς
ἐπισήμῳ τε καὶ ἀμφοτέρω, ἐμερίζοντο ἡ πλεῖστος ἐφ'
ἐκότερον ταῖς γνώμας. τὸ μὲν γὰρ τι αὐτῶν περὶ
πλείστου τὸν Ἀροῦθ ἐποιεῖν καὶ ἅπαντα σφίσιν
ἀμεινον ᾔδοντο εἶσεσθαι, εἰ γε ἐκεῖνος ἡγοῖτο· τοὺς
δὲ ὁ Σύνδουαλ ἤρεσκεν, ἅτε δὴ δραστήριος ἐς τὰ
μάλιστα καὶ εὖ τὰ πολέμια ἡσκημένος. οἷς δὲ καὶ
Ναρσῆς ὁρμῶν τοῦτον γε αὐτοὺς ἐφίστησι στρατηγὸν
καὶ ἔστελλε καὶ τοὺς ὅπῃ ἄριστα ἡμελλόν διαχειμῶ-
σειν ...

II 7,1 Ὁ μὲν γὰρ τῶν θράγγων λεῶς ὥδ' πῶς εἶχεν ὁρμῆς,
καὶ ἤδη αὐτοῖς τὰ ὅπλα μετεκεχερίστο. ἐξώπλισε δὲ
καὶ ὁ Ναρσῆς τοὺς Ῥωμαίους καὶ ὑπεξῆγε τοῦ
στρατοπέδου, ἐφ' ᾧ ἐν μεταίχμῳ γενέσθαι, οὐ περ

II 7,2 ἔδει αὐτοὺς ἐς φάλαγγα καταστήναι. ἐν ᾧ δὲ τὸ
στράτευμα ἐκεκίνητο καὶ ἤδη ὁ στρατηγὸς τῷ ἱππῷ
ἐπεβεβήκει, ἀγγέλλεται οἱ, ὥς Ἐρουλὸς τις ἀνὴρ, οὐ
τῶν πολλῶν παρ' αὐτοῖς καὶ διαλανθανόντων, ἀλλ'
εὐπατρίδης ἐν τοῖς μάλιστα καὶ ἀρίστος, ἕνα τῶν
οἰκέων θεραπευτῶν ἀπεκτονῶς εἴη οἰκτροτάτα ἐφ'
δύοσιν καὶ σφαλέντα. αὐτίκα δὲ οὖν ἐπισχὼν τῷ
δουτῆρι τὸν ἱππὸν κάρχει ἐς μέσον τὸν ἀνδροφόνον,
ὥς οὐχ ὅσιον ὅν ἐστὶ τὸν πόλεμον εἶναι πρῶτον

II 7,3 ἀπολυμνησθαι καὶ ἀφαγνίσαι τὸ μέλας. ἐπεὶ δὲ
αὐτῷ πυθανομένῳ τὸ πρᾶχθ' ἀνωμολόγει ὁ βάρβαρος
καὶ οὐκ ἀνῆνετο, τοῦναντίον μὲν οὖν καὶ ἐφικτὸν εἶναι

ἔφασκε τοῖς κεκτημένοις τοῖς σφετέρους δούλους ἢ
βούλονται μετείναι, ὅτι τε καὶ οἱ ἕτεροι, εἰ μὴ
σωφρονότεν, ἀλλὰ γὰρ καὶ οἷδε παρακλήσια κέσσονται·
ἐπειδὴ οὖν ὥσπερ οὐ μετὰ μέλον αὐτῇ τῆς παροινίας
θρασύς γε ἦν ἔτι καὶ ὑπαγέρας καὶ λίαν φονεύντι ἔφκει,
παρακελεύεται ὁ Ναρσῆς τοῖς δορυφόροις ἀποκτείνειν τὸν
ἀνδρα. καὶ ὁ μὲν εἰσφει τὴν λακδραν διατορηθεὶς II 7,4
ἐτεθυήκει· ὁ δὲ τῶν Ἑρουλῶν ὄμιλος, οἷα δὴ βάρβαροι,
ἠνιῶντο καὶ ἐχαλέπαινον καὶ ἀπὸ μαχοὶ ἐσεσθαι διεννοοῦντο.
ὁ δὲ Ναρσῆς οὕτω πως τὸ τῆς μαιφούρας ἀγὸς ἀποδίο- II 7,5
κομησάμενος καὶ τῶν Ἑρουλῶν ὀλίγα φροντίσας ἐχώρει
ἀνὰ τὴν παρδάξιν, ἀνείκων ἐν κοινῇ καὶ ἀναβοήσας, ὥς
ὁ γε βουλόμενος τῆς νύκτας μεταλαχέτω ξυνεπέσθω. οὕτω δὴ
τι ἄρα διαφανὲς ἐπεκοίθει τῇ τοῦ κρείττονος ἐπικουρῇ
καὶ ὥς ἐπὶ προδιδεγνωμένοις ἐφοῖτα. Ἐνδουαλ δέ, ὁ τῶν II 7,6
Ἑρουλῶν ἡγεμὼν, αἰσχροῦν τι εἶναι ἡγεῖτο καὶ ἀγεννές,
εἰ γε πολέμου τοσούτου ξυνεστηκότος αὐτὸς τε καὶ ὁ
ἀμφ' αὐτὸν στρατὸς λειποταξέου ἀλοῦεν δόξοιεν τε τῇ
μὲν ἔργῳ δεδιέναι τοὺς πολέμους, σκηψὶν δὲ τίνα καὶ
προκάλυμμα τῆς δειλίας τὴν περὶ τὸν τεθνεῶτα εὐνοίαν
κεκοιῆσθαι. οὐκοῦν ἡρεμεῖν ἀνασχόμενος ἐσημαίνει τῇ II 7,7
Ναρσῇ ἀναμένειν, ὥς καὶ αὐτῶν ὅσον οὐκω παρεσσομένων·
ὁ δὲ μενετέα μὲν οὐκ ἔφη, μελήσειν δὲ ὅμως αὐτῇ ὅπως
ἂν ἐν δέοντι καὶ οἷδε τετάρτοις, εἰ καὶ ὀλίγῳ ἥστερον
τύχοιεν ἀφειγμένοι. οἱ μὲν οὖν Ἑρουλοὶ εὖ μᾶλα
ἐξωκλισμένοι ἐπορεύοντο βρόχῳ ἐν κέσμῳ. Ναρσῆς δὲ II 8,1
ἐπεὶ ἐν τῇ χώρῃ ἐγεγόνει, οὐ δὴ συμπλέκεσθαι ἐμελλεν,
αὐτίκα ἐς φάλαγγα καθέστη τὸν στρατὸν καὶ οἰεῖσθαι.
οἱ μὲν οὖν ἰκκεῖς ἐκατέρωθεν ἐπὶ τῶν ἄκρων ἐτετάχατο
δορῶν φέροντες καὶ πέλτας τόξα τε καὶ εἰσφῇ
παρηρημένοι· ἦσαν δὲ οἱ καὶ σαρίσσας ἐκράτουν. αὐτὸς II 8,2
δὲ ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ κέρως εἰστήκει. Ζανδάλης τε, ὁ τῶν
δικαδῶν ἐπιστάτης, τοῦ τε θητικοῦ καὶ οἰκετικοῦ ὀκέσων
οὐκ ἀπὸ δλεμον ἦν, ἀλλὰ καὶ οἷδε παρήσαν. ἐπὶ ἄμτερα δὲ II 8,3
οἱ ἀμφὶ Βαλεριανὸν τε καὶ Ἀρταβάνην, προστεταγμένον
αὐτοῖς ὑποκρύπτεσθαι πρὸς βραχὺ ἀνὰ τὰ λεία τῆς
νύκτας καὶ ἐπειδὴν εἰσβάλλοιεν οἱ πολέμιοι, τότε δὴ

- II 8,4 ἄνθρωπον αὐτοῖς ἐκ τοῦ ἀφανοῦς ἐπιέναι καὶ ἀμφιβόλους
κοιτεῖσθαι. ἄσασαν δὲ τὴν μεταξὺ χώραν ὁ κερδὸς εἶχεν.
ἐμπροσθεν μὲν γὰρ ἐπὶ τοῦ μετώπου οἱ πρωτοустάται
θώρακας ποδήρεις ἐνημμένοι καὶ κρήνη καρτερώτατα τὸν
συνασπισμὸν ἐκεποιήντο· ἐξῆς δὲ οἱ ἄλλοι ἐς βάθος
II 8,5 ἀλλήλοις ἐνέκειντο, ἕως ἐς τοὺς οὐραγοὺς ὁ ξυλλοχισμὸς
ἐτελεύτα. τὸ δὲ φιλὸν ἅπαν καὶ ἐκηβόλον ὀπισθεν περιέθει
καὶ ἀνέμενε τὸν καιρὸν, ἥνλικα ὀλοὶ ἀκροβολίζεσθαι.
ἀπεκέκριτο δὲ τόπος τοῖς Ἑρουλοῖς τῆς φάλαγγος τὸ
II 8,6 μεσαστιατον, καὶ ἦν ἔτι κενὸς, οὐ γὰρ πῶ ἐκεῖνοι
παρήσαν. ἐν τούτῳ δὲ ἄνδρες δύο τῶν Ἑρουλῶν, ἐτύγχανον
γὰρ ἤδη ἠὺτομοληκότιες παρὰ τοὺς πολεμικοὺς δολίῳ
ἐμπροσθεν, ὥς καὶ ἀγνοεῖν ὅτι κου τὰ ὕστερον τῇ Σένδουαλ
βεβουλευμένα, ἐξωτρυνέτην ἅπαντας τοὺς βαρβάρους ὥς
τῶχιστα ἐπιφοιτῆν τοῖς Ῥωμαίοις· "εὐρήσατε γὰρ αὐτοὺς,"
ἐφάρτην, "ταραχῆς τε καὶ ἀκοσμίας ἀνακεπλησμένους, τοῦ
μὲν Ἑρουλικοῦ στρατοῦ χαλεπαινόντων καὶ ξυγκινδυνεύειν
ἀναινουμένων, τοῦ δὲ ἄλλου πλήθους τῇ ἐκεῖνων ἀποστῆσαι
II 8,7 καταπεπληγμένους". τοῦτοῖς δὲ ὁ Βουτιλίνος ἀνεπέπειστο
δράδως, τῇ βούλεσθαι, οἶμαι, ἀληθεῖ γε αὐτὰ καθεστῆναι.
αὐτίκα δὴ οὖν ἐπήγε τὸν στρατὸν, καὶ ἅπαντες ξὺν
προθυμίᾳ ἐχώρουν ἰθὺ τῶν Ῥωμαίων, οὐ μὴν ἡρέματοι
οὐδὲ κατὰ κόσμον, ἀλλὰ τοῖς ἀγγέλλμασιν ἀνεπετρωμένοι
θορόδῳ εἶχοντο καὶ προπετεῖρα, ὥς αὐτοβοεῖ ἅπαν τὸ
II 8,8 ἀντιστατοῦν ἀναρπασόμενοι. ἦν δὲ αὐτοῖς ἡ ἰδέα τῆς
κατατῆξεως οἶονεῖ ἔμβολον· δελτιωτῇ γὰρ ἐφίκει, καὶ τὸ
μὲν ἐμπρόσθιον, ὁπίσθον ἐς δεξιὰ ἔληγεν, στεγανὸν τε ἦν καὶ
κεκυκνωμένον τῇ κέντροθεν ταῖς ἀσπίσι περιπεφρόχθαι,
φαίης τε ἂν αὐτοὺς σὺς κεφαλὴν τῇ συνθέσει ἀποτυπώσασθαι.
II 8,9 τὰ δὲ σκέλη ἐκατέρωθεν κατὰ σίτχους τε καὶ λόχους ἐς
βάθος συγκεῖμενα καὶ ἐπὶ πλεῖστον ἐς τὸ ἐγκόρσιον
κατατεταμένα διίστατο ἀλλήλων ἡρέμα καὶ ἀπεκέκριτο καὶ
κροῖοντα ἐς μέγιστον εὖρος ἀπετελεύτα, ὥς καὶ τὸ μεταξὺ
χωρὶον κενὸν καθεστῆναι καὶ τὰ νῦτα γυμνὰ τῶν ἀνδρῶν
στοιχηδὸν διαφαινεσθαι. ἀπεστραμμένοι γὰρ σφῆς αὐτοὺς
ἐτύγχανον, ὅπως ἂν τοῖς μὲν πολεμικοῖς ἀντιπρόσωποι
εἶεν καὶ ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς ἀγωνίζοιντο τὰς ἀσπίδας

προβεβλημένοι, τὰ δὲ δπισθόσια τῇ ἀλλήλοις ἀντι-
τειτῆσθαι διαφυλάττειντο. Ἄλλα γὰρ τῇ Ναρσῇ τύχῃς τε II 9,1
αἰσῶς κυρήσαντι καὶ τὸ πρακτέον ἀριστα μηχανησαμένων
ἅπαντα ἐς δέον ἀπέβη. ἐπειδὴ γὰρ οἱ βάρβαροι ἐδν βοῇ
πολλῇ καὶ ἀλαλαγμῷ ὁροματοὶ ἐπελθόντες ξυνέρραξαν
τοῖς Ῥωμαίοις, αὐτίκα διέσεισαν τοὺς ἐπὶ τῇ ὀμφαλῇ
πρωτοστῆτας ἀμφὶ τὸ κένωμα ἐσπεσόντες· οὕτω γὰρ
παρήσαν οἱ Ἑρουλοὶ· ἢ τε ἀρχὴ διατεμοῦσα τὸ βάθος
τῶν λόχων καὶ φόνον οὐ πολὺν ἐργασαμένη ὑπὲρ τοὺς
οὐραγοὺς ἐξηνέχθη. ἔνιοι δὲ αὐτῶν καὶ περαιτέρω
ἐχώρουν ὡς τὸ στρατοπέδον τῶν Ῥωμαίων αἰρήσοντες.
τοῦτε δὴ ὁ Ναρσῆς ἐπικλῆψας ἡρέμα καὶ ὑπομηκύνας II 9,2
τὰ κέρα καὶ ἐπικλῆμιον ἐμπροσθέν (ὡς ἦν οἱ τακτικοὶ
ὀνομάσαιεν) τὴν φάλαγγα καταστήσας παρακελεύεται
τοῖς ἱπποτοξόταις ἐφίεναι τὰ βέλη ἐκατέρωθεν
ἐναλλὰς τὴν ἐς τὰ μετῴφρενα τῶν πολεμίων. οἱ δὲ κατὰ II 9,3
τάπητα βρόδῳς ἐπόρουν· ἅτε γὰρ περὶ τοὺς ὄντας τοὺς
βαρβάρους ἐκ τῶν ἱππῶν ὑπερανέχοντες εὐκολώτατα
ἡδύναντο βάλλειν τὸ ἀφροστικὸς καὶ ἡπλωμένον καὶ
ἐλευθερόν τοῦ ἐπικροσθοῦντος. καὶ ἦν οὐ χαλεπὸν,
οἶμαι, τοῖς ἐπὶ τῶν ἄκρων ἱππῶταις τὸ μὲν κατὰ σφῆς
μέρος τῶν δυσμενῶν καὶ πλησιάζεσθαι ὑπερβαίνειν τοῖς
βέλεσι, τοὺς δὲ ἀντικρὺ φαινομένους τιτρώσκειν.
διεπερουῶντο τοιγαροῦν πᾶντοθεν τὰ νῶτα οἱ φράγγοι, II 9,4
τῶν μὲν ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ κέρως τεταγμένων Ῥωμαίων
τοὺς ἐκεῖθεν λυμαινομένων, τῶν δὲ ἐπὶ ἄτερα τοὺς
ἐτέρους. οὕτω τε οἱ ἄτρακτοι παραλλὰς ἐς τὰναντία
φερόμενοι καὶ ἅπαν τὸ παρεμπύπτον διαφθείροντες
ἐλάνθανον, οὔτε φυλάξασθαι τῶν βαρβάρων οἴων τε
γίγνομένων οὔτε ὄθεν βάλλονται σαφῶς ἐπισκοποῦντων.
ἀντιμέτωποι γὰρ τοῖς Ῥωμαίοις ἐστῶτες καὶ ἐς II 9,5
μόνον τὸ καθ' αὐτοὺς ὡς ἕκαστοι ἀποβλέποντες καὶ πρὸς
μὲν τοὺς ἐμπροσθεν ὀπίστας ἐκ χειρὸς διαμαχόμενοι,
τοὺς δὲ ἱπποτοξότας ὡς δὴ δπισθεν τεταγμένους οὐ μᾶλα
ὀρῶντες τὰ τε στέρνα οὐ βαλλόμενοι, ἀλλὰ τὰ νῶτα,
οὐκ εἶχον διαγιγνώσκειν οὐδὲρ ἐτιγχανον ὄντες κακοὶ.
τοῖς δὲ πλείστοις οὐδὲ τοῦ διαπορεῖν καὶ ἀμφιγνοῆσαι II 9,6

- τὰ ποιοῦμενα χώρα ἐγένετο ἅμα τῇ κληγῇ τῆς τελευταίας ἐπιφοιτώσης. πεπιδντων γὰρ δεῖ τῶν ἐκτὸς εὐθὺς οἱ ἐνδοθεν ἀνεφαίνοντο, καὶ τοῦτου θαυμὰ γιγνομένου διέρρει αὐτοὺς τὰ πλήθη ὡς τῶν χιότων καὶ ἠφανίζετο καὶ
- II 9,7 ἐς ὀλιγοδότητα ὑπεχώρει. ἐν τούτῳ δὲ Σίνδουαλ τε καὶ οἱ Ἑρουλοὶ πελάσαντες τῇ μάχῃ ὑπαντιδρῶσι τῶν πολεμίων τοὺς διαπεραιωθεῖσι τὴν καρδιάειν καὶ προαλαμένοις.
- II 9,8 αὐτίκα δὴ οὖν αὐτοὺς ἐς χεῖρας ἐλθόντες ἔργου εἶχοντο· οἱ δὲ τῷ ἀπροσδοκῆτῳ καταπλαγέντες καὶ μᾶλλον ἐνέδραν εἶναι τὸ χρεῖμα ὑποτοπήσαντες εὐθὺς ἐς φυγὴν ἐτρέποντο, κατατιώμενοι τοὺς αὐτομολήσαντας, ὡς δὴ ὑπ' ἐκείνων ἐξηκατημένοι. οἱ δὲ ἀμφὶ Σίνδουαλ οὐκ ἀνέεσαν, ἀλλ' ἐνέκειντο, ἕως τοὺς μὲν κατεστρέψαν, οἱ δὲ ἐς τῆς τοῦ
- II 9,9 ποταμοῦ ἐξέπεσον ὄντας. οὕτω τε τῶν Ἑρουλῶν τῷ σφετέρῳ χῶρῳ ἐγκαταστάντων τὸ τε κένωμα ἐπληροῦτο καὶ ἡ φάλαγξ συνεκκέλειστο, καὶ τὸ λοιπὸν οἱ φράγγοι, καθάπερ εἰς ἄρκυς συνειλημμένοι, ἐκτείνοντο πρυτοθεν. ἡ τε γὰρ τῆς αὐτοῦς τελεωτάτα διελέλυτο καὶ χυδὴν ἐπὶ σφῆς
- II 9,10 ὑπειλίσσοντο, οὐκ ἔχοντες ὃ τι καὶ γένοιντο. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι οὐ μόνον τοὺς τῶν αὐτοῦς διεχρῶντο, ἀλλὰ τὸ τε ὀκλιτικὸν καὶ οἱ φίλοι ἐπῆσαν, δορῶν τε ἀκοντίζοντες καὶ τοὺς κοντοὺς διωθόμενοι καὶ ταῖς μαχαίραις κατατέμνοντες, οἱ τε ἱππεῖς ὑπερκερῶσαι ποιοῦμενοι ὑπερέχοντο αὐτοὺς εἰς τὸν καὶ ἀκελῶμβανον, εἰ δὲ τι αὐτῶν καὶ διέφυγε τὰ ἔρρη, οἱ δὲ τῇ διώξει ἐμβιασόμενοι ἐς τὸν ποταμὸν κατεφύγοντο καὶ ὑποβρυχιοὶ γιγνόμενοι ἐθνησκόν· οἰμωγὴ τε ἠκούετο ἀπανταχοῦ τῶν
- II 9,11 βαρβάρων οἰκτροτάτα διολλυμένων. αὐτοὺς τε δὴ οὖν Βουτιλῆνος ὁ στρατηγὸς καὶ ὅλον τὸ στράτευμα πανωλεθρῶς ἠφάνιστο, ἐν τοῖς καὶ οἱ τῶν Ἑρουλῶν πρὸ τῆςδε τῆς συμπολοῦς μεταβάντες. καὶ οὐδεὶς ὅστις τῶν Γερμανῶν ἐς τὰ κῆτριά ἐνδότησεν ἦεν, ὃ τι μὴ κέντε ἄνδρες ὅτῳ δὴ
- II 9,12 οὖν τῶν διαδεδρακότες. πῶς δὲ οὐκ ἔαν εἴη ἀρδύλον, ὡς κοινὰς ὑπέσχον τῶν ἀδικημάτων καὶ περτεῖρα τις αὐτοὺς μετήλαθεν ἀνδίκη; ὃ μὲν γὰρ μυρὶς ἐκεῖνος ὁμιλος τῶν φράγγων τε καὶ Ἀλαμανῶν καὶ τῶν ὅσοι δὴ αὐτοὺς τυχεῖν ἕτεροι τὸν πόλεμον συνδιήνεγκαν, ἄρδην ἀνῆρπαστο,

μόνοι δὲ ὀγδοήκοντα τῶν Ῥωμαίων ἄνδρες ἀπέθανον, οἳ
δὴ ἐτύγχανον ὑποβεβημένοι τὴν πρώτην ἐμβολὴν τῶν
πολεμίων. ἠρώστεισαν δὲ ἐν τῷδε τῷ ἔργῳ τῶν μὲν II 9,13
Ῥωμαϊκῶν ταγμάτων σχεδὸν τι ἅπαντες, βαρβάρων δὲ τῶν
εὐστρατευομένων Ἀλγερνός ὁ Γότθος (καρὴν γὰρ καὶ
ὅς ἐν τῇ μάχῃ) Σίνδουδλ τε ὁ τῶν Ἑρουλῶν στρατηγός,
καὶ οὐδὲν τι ἑλαττον ἔσχε τῶν ἄλλων. ἅπαντες δὲ τὸν
Ναρσὴν ἐν ἐπαύῳ ἐποιοῦντο καὶ ἀπεθαύμαζον, ὥς τῇ
ἐκείνου προμηθεΐᾳ ἐπὶ μέγα ὁδὸς ἡς χωρήσαντες.

... ἤρεσκε δὲ ταῦτα καὶ Ὀδλγᾶγγον, τὸν τοῦ III 6,5
Ἑρουλικῶς στρατεύματος ἡγεμὲνα. τοιγάρτοι ἐκεῖνος
θαυρὰ ἐπεφθέγγετο παροιμιῶδες τι, βαρβαρικὸν μὲν καὶ
ἀφελές, ἐνεργὸν δὲ ὅμως καὶ χρήσιμον· ὥς δεῖ πρότερον
ἀποσοβεῖν τὰς μελίττας καὶ ἔπειτα τὸ μέλι σκολαζέτερον
ἀναιρεῖσθαι ...

... ὀλγῷ δὲ τούτων ἀποκεκριμένοι ἐφροῦρουν III 20,10
Λαγγοβάρδων ἀπόμοιρα καὶ Ἑρουλῶν, Γέβρος δὲ ἡγεῖτο
ἀμφοτέρων. τὸ δὲ λοιπὸν ἅπαν τοῦ τεύχους καὶ πρὸς
ἀπληρώτην ἀνεμὸν ἀπολήγον τοὺς ἑσθλοὺς τάγμασιν ἐπεφρόν-
τιστο, ὑπὸ Βαλεριανῷ στρατηγῷ ταττομένοις. οὕτω μὲν
ὕπερ τοῦ ἔρματος ἡ τῶν Ῥωμαίων στρατιὰ ἐν κόσμῳ
παρετέτακτο.

IORDANES ÜBER DIE HERULER

Getica

...quamvis et Dani... Herulos propriis sedibus III 23
expulerunt, qui inter omnes Scandiae nationes nomen
sibi ob nimia proceritate affectant praecipuum. Sunt III 24
quamquam et horum positura Grannii, Augandzi, Eunixi,
Taetel, Rugi, Arochi, Ranii. Quibus non ante multos
annos Roduulf rex fuit, qui contempto proprio regno
ad Theodorici Gothorum regis gremio convolavit et, ut
desiderabat, invenit. Hae itaque gentes, Germanis
corpore et animo grandiores, pugnabant beluina saevitia.

Nam Gothorum rege Geberich rebus humanis exce- XXIII 116
dente post temporis aliquod Hermanaricus nobilissi-
mus Amalorum in regno successit, qui multas et bel-
licosissimas arctoi gentes perdomuit suisque parere
legibus fecit.

...non passus est nisi et gentem Herulorum, XXIII 117
quibus praeerat Halaricus, magna ex parte trucidatam
reliquam suae subegeret ditioni. Nam praedicta
gens, Ablavio istorico referente, iuxta Meotida
palude inhabitans in locis stagnantibus, quas Greci
ele vocant, Eluri nominati sunt, gens quantum velox,
eo amplius superbissima. Nulla si quidem erat tunc XXIII 118
gens, quae non levem armaturam in acie sua ex ipsis
elegeret. Sed quamvis velocitas eorum ab aliis crebro
bellantibus evagaret, Gothorum tamen stabilitate
subiacuit et tarditati, fecitque causa fortunae, ut
et ipsi inter reliquas gentes Getarum regi Hermana-
rico servirent. Post Herulorum cede item Hermanari- XXIII 119
cus in Venethos arma commovit.

Augustulo vero a patre Oreste in Ravenna im- XLVI 242
peratore ordinato non multum post Odoacer Torcilingo-
rum rex habens secum Sciros, Herulos diversarumque
gentium auxiliarios Italiam occupavit et Orestem in-

terfectum Augustulum filium eius de regno pulsum in Lucullano Campaniae castello exilii poena damnavit.

- L 260   ...in mutuum igitur armantur exitium bellumque
committitur in Pannonia iuxta flumen, cui nomen est
L 261   Nedao... nam ibi admirandum reor fuisse spectaculum, ubi
cernere erat contis pugnantem Gothum, ense furem Ger-
pida, in vulnere suo Rugum tela frangentem, Suavum pede,
Hunnum sagitta praesumere, Alanum gravi, Herulum levi
armatura aciem strui...

Romana

- 344   ...mox Odoacer genere Rogus Thorcilingorum Scirorum
Herolorumque turbas munitus Italiam invasit Augustulumque
imperatorem de regno evulsum in Lucullano Campaniae cas-
363   tello exilii poena damnavit... Iustinianus imperator
regnat iam iubante domino ann. XXIIII... Illyricumque
saepe ab Herulis Gipedisque et Bulgaris devastantibus
per suos iudices frequenter obstitit viriliterque cecidit.

PAULUS DIACONUS ÜBER DIE HERULER

Historia Langobardorum

I 20. Mortuo Godehoc, regnavit Claffo, et post hunc Tato, qui delevit regnum Herulorum.

1... Gothi siquidem Wandalique, Rugi, Heroli atque Turcilingi, necnon etiam et aliae feroces et barbarae nationes e Germania prodierunt.

19... Adunatis igitur Odoacar gentibus quae eius ditioni parebant, id est Turcilingis et Herolis Rugorumque partem, quos iam dudum possidebat, necnon etiam Italiae populis, venit in Rugiland pugnavitque cum Rugis, ultimaque eos clade conficiens, Feletheum insuper eorum regem extinxit; vastataque omni provincia, Italiam repetens, copiosam secum captivorum multitudinem abduxit. Tunc Langobardi de suis regionibus egressi, venerunt in Rugiland, quae Latino eloquio Rugorum patria dicitur, atque in ea, quia erat solo fertilis, aliquantis commorati sunt annis.

20. Inter haec moritur Gudeoc; cui successit Claffo, filius suus. Defuncto quoque Claffone, Tato, eiusdem filius, septimus ascendit ad regnum. Egressi quoque Langobardi de Rugiland, habitaverunt in campis patentibus, qui sermone barbarico 'feld' appellantur. Quo in loco dum per trium annorum spatia morarentur, bellum exortum est inter Tatonem atque Rodulfum Herulorum regem. Quos cum prius foedera necterent, causa inter eos discordiae ista fuit. Germanus Rodulfi regis ad Tatonem serendae pacis gratia venerat. Qui cum expleta legatione patriam repeteret, contigit, ut ante regis filiae domum, quae Rumetruda dicebatur, transitum haberet. Illa multitudinem virorum nobilenque comitatum aspiciens, interrogat, quis iste esse possit, qui tam sublime obsequium haberet. Dictumque illi est, Rodulfi regis germanum legatione perfuncta patriam regredi. Mittit puella, qui eum invitaret, ut vini poculum dignaretur accipere. Ille corde simplici, ut invitatus fuerat, venit; et quia erat statura pusillus, eum fastu

superbiae puella despexit, verbaque adversus eum inrisoria protulit. At ille verecundia pariter et indignatione perfusus, talia rursus verba respondit, quae amplioem puellae confusionem adferrent. Tunc illa furore femineo succensa, dolorem cordis cohibere non valens, scelus quod mente conciperat explere contendit. Simulat patientiam, vultum exhilarat, eumque verbis iocundioribus demulcens, ad sedendum invitat, talique eum in loco sedere constituit, quo parietis fenestram ad scapulas haberet. Quam fenestram quasi ob hospitis honorem, re autem vera ne eum aliqua pulsaret suspicio, velamine texerat pretioso, praeci piens atrocissima belua propriis pueris, ut, cum ipsa quasi ad pincernam loquens 'Misce' dixisset, illi eum a tergo lanceis perforarent. Factumque est; et, mox crudelis femina signum dedit, iniqua mandata perficiuntur, ipseque vulneribus transfixus in terram corruens expiravit. Ea cum Rodulfo regi nuntiata fuissent, tam crudele germani funus ingemuit, dolorisque inpatiens, ad ulciscendam fratris mortem exarsit. Foedusque quod cum Tatone epigerat inrumpens, eidem bellum indixit. Quid plura? Conveniunt utrorumque in campis patentibus acies. Rodulfus suos in pugna dirigit; ipse in castris resedens, de spe victoriae nihil ambigens, ad tabulam ludit. Erant siquidem tunc Heroli bellorum usibus exerciti multorumque iam strage notissimi. Qui, sive ut expeditius bella gererent, sive ut inlatum ab hoste vulnus contemnerent, nudi pugnabant, operientes solummodo corporis verecunda. Horum itaque viribus rex indubitanter fidens, dum ipse securus ad tabulam luderet, unum e suis in arborem, quae forte aderat, ascendere iubet, quatenus ei suorum victoriam celerius referret, comminatus eius se caput abscisurum, si Herolorum aciem fugere nuntiaret. Is cum Herolorum flecti acies et a Langobardis eos opprimi conspiceret, interrogatus a rege saepius, quid Heroli gererent, eos optime pugnare respondit. Nec prius malum quod cernebat, loqui non audens, aperuit, quam universae acies hostibus terga praeberent. Qui, licet sero, tandem in vocem erumpens: 'Ve tibi', inquit, 'misera Herolia, quae caelestis Domini plecteris ira'. Ad haec verba conmotus rex ait: 'Numquid fugiunt Heroli mei'? At ille: 'Non, inquit, 'hoc ego, sed tu rex ipse dixisti'.

Tunc, ut in talibus fieri adsolet, rex ipse et omnes perturbati, dum quid agerent haesitarent, supervenientibus Langobardis, graviter caeduntur. Rex quoque ipse nequicquam fortiter faciens, extinctus est. Herolorum vero exercitus dum hac illacque diffugeret, tanta super eos caelitus ira respexit, ut viridantia camporum lina cernentes, natatiles esse aquas putarent; dumque quasi nataturi brachia extenderent, crudeliter hostium feriebantur a gladiis. Tunc Langobardi, patrata victoria, ingentem, quam in castris reppererant, inter se praedam dividunt. Tato vero Rodulfi vexillum, quod bandum appellant, eiusque galeam, quam in bello gestare consueverat, abstulit. Atque iam ex illo tempore ita omnis Herolorum virtus concidit, ut ultra super se regem omnimodo non haberent...

21... Habuit autem Waccho uxores tres. ...Tertiam vero Waccho uxorem habuit Herolorum regis filiam nomine Salingam. Ex ipsa ei natus est filius, quem Waltari appellavit, quique, Wacchone mortuo, super Langobardos iam octavus regnavit.

II 3. Quomodo Narsis Sinduald Herulorum regulum sibi rebellantem extinxit.

3. Habuit nihilominus Narsis certamen adversus Sinduald Brentorum regem, qui adhuc de Herulorum stirpe remanserat, quos secum in Italiam veniens olim Odoacar adduxerat. Huic Narsis fideliter sibi primum adhaerenti multa beneficia contulit; sed novissime superbe rebellantem et regnare cupientem, bello superatum et captum celsa de trabe suspendit.

Historia Romana

II... Erant si quidem eius subiecti dominio rex ille Gepidarum famosissimus Ardaricus. Walamir etiam Gothorum regnator, ipso cui tunc serviebat rege nobilior. Fortissimae nihilo minus gentes Marcomanni Suevoi Quadi, praeterea Eruli Turcilingi sive Rugi cum propriis regulis aliaeque praeter hos barbarae nationes aquilonis in finibus commanentes. III Horum omnium Attila superbus imperio quamquam virium robore facile se posse adipisci putaret quod cuperet, non minori tamen consilii astutia quam armorum fortitudine hostes adgredi satagebat.

VIII Haec dum apud Romanos geruntur, Odovacer cum fortissima Herolorum multitudine, fretus insuper Turcilingorum sive Scirorum auxiliis, Italiam ab extremis Pannoniae finibus properare contendit.

DIE HAUPTEREIGNISSE DER GESCHICHTE DER HERULER MIT
QUELLENZUSAMMENSTELLUNG

Der Ursprung des Volkes

Die Heruler wurden von den Dänen aus ihrer /wahrscheinlich an der Ostsee liegenden/ Urheimat vertrieben. Es ist ungewiss, wann dieses Ereignis gerade stattfand, doch folgert man aus dem beinahe gleichzeitigen ersten Erscheinen der Heruler im Osten und Westen, dass es sich um die Mitte des III. Jahrhunderts u. Z. oder kurz zuvor begeben mochte. Wenn die Hirri, wie einige Forscher annehmen, mit den Herulern identisch sind, so beziehen sich die Wörter von Plinius auf das noch in seiner Urheimat wohnende Volk.

Iord. Get. 23:

siehe oben.

Plinius, Nat. hist. IV 27,96-97:

Incipit deinde clarior aperiri fama ab gente Inguaeonum, quae est prima in Germania. Mons Saevo ibi, immensus nec Ripaeis iugis minor, inmanem ad Cimbrorum usque promunturium efficit sinum, qui Codanus vocatur, refertus insulis, quarum clarissima est Scatinavia, inconspertae magnitudinis, portionem tantum eius, quod notum sit, Hillevionum gente quingentis incolente pagis: quare alterum orbem terrarum eam appellant. Nec minor est opinione Aeningia. Quidam haec habitari ad Vistulam usque fluvium a Sarmatis, Venedis, Sciris, Hiris tradunt, sinum Cylipenum vocari et in ostio eius insulam Latrim, mox alterum sinum Lagnum, conterminum Cimbris.

Dahn 1. -- Rap. 48. -- Rap.:RE VIII 1151. -- Feist:RV IV/1 282.
-- Schmidt 548-550. -- Wensk. 470. -- Lippold: KLP II 1112.

Die Westheruler

Die Westheruler erschienen zuerst 287 auf der Bühne der Ge-

schichte. Bei dieser Gelegenheit brachen sie als Kumpanen der Chaibonen in Gallien ein, Kaiser Maximianus schlug jedoch dank seiner persönlichen Tapferkeit nicht nur den Angriff zurück, sondern vernichtete auch - laut der offensichtlichen Übertreibung des Panegyrikers - den Feind fast bis auf den letzten Mann.

Mamertinus II 5 p.28-29:

Quid vero? Statim, vixdum misero illo furore sopito, cum omnes barbarae nationes excidium universae Galliae minarentur neque solum Burgundiones et Alamanni, sed etiam Chaibones Erulique, viribus primi barbarorum, locis ultimi, praecipiti impetu in has provincias intruissent, quis deus tam inexpectatam salutem nobis attulisset, nisi tu adfuisses? Tu enim divinae providentiae, imperator, consilio prius quam vi bellum gerendum ratus ceteros quidem perduelles, quibus ipsa multitudo pestifera erat, ire passus es in profundam famem et ex fame in pestilentiam, mox ad triumphii ornamenta capienda militum manibus usus, Chaibonas tamen Erulosque non dignatus pari astu perdere atque ut interim divina virtus tua exercitatione solita non careret aperto Marte atque uno impetu perculisti, non universo ad id proelium usus exercitu, sed paucis cohortibus. Quid enim opus erat multitudine, cum ipse pugnares, ipse omnibus locis totaque acie dimicares, ipse hosti undique, et qua resisteret et qua cederet et qua fugeret, occurreres erroremque adversariis pariter ac tuis faceres? Cum neque te barbari unum putarent neque milites, non dico stipitatione atque comitatu, sed saltem oculis sequi possent? Toto quippe proelio ferebare, non aliter, quam magnus amnis solet hibernis imbris auctus et nivibus passim fluere qua campus est. Ita cuncti Chaibones Erulique cuncti tanta interneccione caesi interfectique sunt ut extinctos eos relictis domi coniugibus ac matribus non profugus aliquis e proelio, sed victoriae tuae gloria nuntiaret.

Mamertinus III 7,1-2 p.56:

Laurea illa de victis accolentibus Syriam nationibus et illa Raetica et illa Sarmatica te, Maximiane, fecerunt pio gaudio triumphare. Itidemque hic gens Chaibonum Erulorumque

deleta et transrhenana victoria et domitis oppressa Francis
bella piratica Diocletianum votorum compotem reddiderunt.

Zeuss 479. -- Rap.: RE VIII 1152. -- Schmidt 558. -- Lippold:
KLP II 1112.

Das im IV. Jahrhundert /vor 375/ entstandene tabellarische
Verzeichnis zählt die Heruler unter den dem römischen Kaiser
botmässigen Barbarenvölkern auf.

Laterculus Veronensis XIII p.251:

Gentes barbarae, quae pullulaverunt sub imperatoribus:
2 Scoti. 3 Picti. 4 Calidoni. 5 Rugi. 6 Heruli. 7 Saxones...

Rap.: RE VIII 1152. -- Schmidt 550.

Im IV. Jahrhundert bestand eine besondere, numerus Herulorum
seniorum genannte Truppeneinheit, die einen Teil der auxilia
Palatina bildete. Der regelmässige Standort dieser Elitetrup-
pe befand sich - nach dem Zeugnis der Grabsteine - in der
italischen Stadt Concordia.

Notitia dignitatum oc. V p. 115:

Insignia viri illustris magistri peditum.

18 Heruli: ②

Notitia dignitatum oc. V p. 122:

157 Auxilia palatina sexaginta quinque: 158 Cornuti se-
niores. 159 Brachiati seniores. 160 Petulantes seniores. 161
Celtae seniores. 162 Heruli seniores. 163 Batavi seniores...

Notitia dignitatum oc.VII p.133:

Qui numeri ex praedictis per infrascriptas provincias ha-
beantur: 2 Intra Italiam: 3 Ioviani seniores. 4 Merculiani Se-
niores. 5 Divitenses seniores. 6 Tungrecani seniores. 7 Pan-
noniciani seniores. 8 Moesiaci seniores. 9 Cornuti seniores.
10 Brachiati seniores. 11 Petulantes seniores. 12 Celtae se-
niores 13 Heruli seniores. 14 Batavi seniores...

Fiebigel I S. 142 Nr. 291: CIL V 8750 /Concordia/:

Flavius Hariso ma/gister primus de nu/mero Erolorum seni/
orum arcam de proprio suo // comparavit; si quis eam aperi/re
voluerit, dabit in fisco auri p(ondo) duo.

Fiebigel I S. 143 Nr. 292/Concordia/:

Fl. Sindil|l|a senator de numero / Herulorum seniorum in eam arcam/iacet, quem emit proprio suo. Si quis eam aperi/re voluerit, davit fisco argenti pondo XII. Vit(a)e // su(a)e vixit annos LX.

Fiebigler I S. 143 Nr. 293 /Concordia/:

Fl. Batemodus ducenari/us d(e) n(umero) Erulorum seni(orum) / arca(m) comparavi; si q(uis) eam / aperire voluerit, dab(it) fels//co arg(enti) p(ondo) V.

Fiebigler I S. 144 Nr. 294 /Concordia/:

Ego Cunthia |...| et fi|...| VIVSSILVIMIV|. / d(e) n(umero) Herulorum emi / arca(m) de propr|io m|eo/; ...|...|

Fiebigler II S. 44 Nr. 69 /Concordia/:

Ego Gunthia et Flav|ius Silvimar|us| / de n(umero) Herulorum emi / arca(m) de proprio meo. / Si quis e|am arcam| // putave|rit| ape/rire, da|bit ...| p(ondo) V.

Zeuss 479. -- Rap.:RE VIII 1152. -- Schmidt 558-559. -- Jones I 98.

Zur Vertreibung der die Provinz Britannien belästigenden Pikten und Schotten sandte Caesar Iulianus den Heermeister Lupicinus mit herulischen und batavischen Hilfstruppen. Der gedachte Feldherr setzte mit seinen Streitkräften von Gallien nach Britannien über und näherte sich Londinium. 360

Ammianus XX 1 p. 82-84:

... Consulatu vero Constantii deciens terque Iuliani in Britannii cum Scottorum Pictorumque gentium ferarum excursus rupta quiete conducta loca limitibus vicina vastarent et implicaret formido provincias praeteritarum cladum congerie fessas, hiemem agens apud Parisios Caesar distractusque in sollicitudines varias verebatur ire subsidio transmarinis, ... ne rectore vacuas relinqueret Gallias Alamannis ad saevitiam etiamtum incitatis et bella. Ire igitur ad haec ratione vel vi componenda Lupicinum placuit, ea tempestate magistrum armorum, bellicosum sana et castrensis rei peritum, sed supercilia erigentem ut cornua et de tragico, quod aiunt, coturno strepentem, super quo

diu ambigebatur, avarus esset potius an crudelis. Moto igitur velitari auxilio, Herulis scilicet et Batavis numerisque Moesi-
corum duobus, adulta hieme dux ante dictus Bononiam venit
quaesitisque navigiis et omni imposito milite observato flatu
secundo ventorum ad Rutupias sitas ex adverso deferitur petitque
Lundinium, ut exinde suscepto pro rei qualitate consilio festi-
naret ocus procinctum.

Zeuss 479. -- Rap.:RE VIII 1153. -- Schmidt 559. -- Lippold:
KLP II 1112.

Der auf die Erfolge des Iulianus eifersüchtig gewordene
Constantius II. betraute den Tribun Decentius damit, dass er
jenem die herulischen und batavischen Hilfstruppen, sowie
die Petulaner und Kelten entziehe unter dem Vorwand, wonach
diese beim geplanten Feldzuge des nächsten Jahres im Osten
erforderlich wären. 360

Ammianus XX 4,1-2 p. 88:

Properantem Constantium orienti ferre suppetias turbando
prope diem excursibus Persicis, ut perfugae concinentes explo-
ratoribus indicabant, urebant Iuliani virtutes, quas per ora
gentium diversarum fama celebrior effundebat magnorum eius
laborum factorumque vehens adoreas celsas post Alamanniae
quaedam regna prostrata receptaque oppida Gallicana ante di-
repta a barbaris et excisa, quos tributarios ipse fecit et
vectigales. Ob haec et similia percitus metuensque, ne auge-
rentur in maius, stimulante, ut ferebatur, praefecto Floren-
tino Decentium tribunum et notarium misit auxiliares milites
exinde protinus abstracturum, Herulos et Batavos, cumque Pe-
tulantibus Celtas et lectos ex numeris aliis trecentenos hac
specie iussos accelerare, ut adesse possint armis primo vere
movendis in Parthos.

Zeuss 479. -- Rap.:RE VIII 1153. -- Schmidt 559. -- Lippold:
KLP II 1112. -- Jones I 120.

Iovianus /364/ beförderte Vitalianus aus der Cohorte der der
Heruler in den Verband der Palastleibwache; er wurde später

zur Würde eines comes erhoben und focht in Illyricum unglücklich gegen die Goten.

Ammianus XXV 10,9 p.194:

...Valentiniano...regenda Scutariorum secunda committitur schola et Vitalianus domesticorum consortio iungitur, Herulorum e numero miles, qui multo postea auctus comitis dignitate male rem per Illyricum gessit, confestimque mittitur in Gallias Arintheus ferens litteras ad Iovinum, ut constanter ageret suum obtinens locum, eique mandatum est, ut animadverteretur in concitorem tumultus auctoresque seditionis ad comitatum vincti transmitterentur.

Zosimus IV 34 p. :

Γρατιανὸς δὲ βασιλεὺς ἐκτρέφει τοὺς κατὰ τὸ Ἰλλυριῶν κλίμα στρατιωτικοῖς ἰσχύμασι στρατηγὸν Βιταλιανόν, ἄνδρα πεπονηκόσι τοῖς πράγμασι καὶ οὐδὲν ἀρκέσαι δυνάμενον. τοῦτου δὲ ἡγουμένου δύο μοῖραι τῶν ὑπὲρ τῶν Ῥήνων Γερμανικῶν ἔθνων, ἡ μὲν ἡγεμόνι Φριτιγέρνω χρωμένη ἡ δὲ ὑπὸ Ἀλλοθον καὶ Ἐθφρακα τεταγμένη, τοὺς Κελτικοὺς ἔθνεσιν ἐπικείμενοι κατέστησαν εἰς ἀνδίκην τῶν βασιλέα Γρατιανὸν ἐνδοῦναι σφάζειν, ἀπολιποῦσαις τὰ ἐν Κελτοῖς, διὰ τοῦ Ἰστρου Παιονίαν καὶ τὴν ἄνω Μυσίαν καταλαβεῖν· ἦν γὰρ αὐτῷ λόγος τε καὶ σπουδὴ τέως ἀπαλλαγῆναι τῆς συνεχοῦς τοῦτων ἐφθόου.

Zeuss 479. -- Rap.:RE VIII 1153. -- Schmidt 559. -- Ensslin: RE IX A 373. -- Jones II 637.

In dem Jänner 366 den Gallien überfallenden Alemannen gelieferten missglückten Treffen erbeutete der Feind die Standarten der Heruler und Bataver, welche Feldzeichen die Römer nur nach schweren Kämpfen zuruckerobern konnten.

Ammianus XXVII 1 p.52-54:

...Alamanni post aerumnosas iacturas et vulnera, quae congressi saepe Iuliano Caesari pertulerunt, viribus tandem resumptis licet imparibus pristinis ob causam expositam supra Gallicanos limites formidati iam persultabant. Statimque post kalendas Ianuarias, cum per glaciales tractus hiemis rigidum inhorresceret sidus, cuneatim egressa multitudo licentius vagabatur. Horum portioni primae Charietto, tunc per utramque

Germaniam comes, occursurus cum milite egreditur ad bella ineunda promptissimo ascito societatem laboris Severiano itidem comite invalido et longaevo, qui apud Cabyllona Divitensibus praesidebat et Tungricanis. Proinde confertius agmine in unum coacto ponteque brevioris aquae firma celeritate transmisso visos eminus barbaros Romani sagittis aliisque levibus iaculis incessebant, quae illi reciprocis iactibus valide contorquebant. Ubi vero turmae congressae strictis confligere mucronibus, nostrorum acies impetu hostium acriore concussa nec resistendi nec faciendi fortiter copiam repperit cunctis metu compulsis in fugam, cum Severianum vidissent equo deturbatum missilique telo perfossum. Ipse denique Charietto, dum cedentes obiectu corporis et vocis obiurgatorio sonu audentius retinet pudendumque diluere dedecus fiducia diu standi conatur, oppetit telo letali confossus. Post cuius interitum Herulorum Batavorumque vexillum direptum, quod insultando tripudiantes barbari crebro sublatum altius ostendebant, post certamina receptum est magna.

Zeuss 479. -- Rap.:RE VIII 1153. -- Schmidt 559.

368 setzte der Feldherr Theodosius - Vater des späteren Kaisers Theodosius des Grossen - zur Bändigung der in Britannien plündernden Pikten und Schotten mit herulischen und batavischen Hilstruppen von Gallien nach der gegenüberliegenden Hafenstadt Rutupiae über und schlug die Richtung auf Londinium ein. Unterwegs trieb er den herumschweifenden Feind zu Paaren, bemächtigte sich ihrer Beute und gab sie den britannischen Kolonen zurück.

Ammianus XXVII 8,6-8 p.76-78:

...Theodosius...ad haec prohibenda, si copiam dedisset fortuna prosperior, orbis extrema dux efficacissimus petens, cum venisset ad Bononiae litus, quod a spatio controverso terrarum angustiis reciproci distinguitur maris, attolli horrendis aestibus assueti rursusque sine ulla navigantium noxa in speciem complanari camporum, exinde transmeato lentius freto defertur Rutupias, stationem ex adverso tranquillam. Unde cum consecuti Batavi venissent et Heruli Iovique et Victores, fidentes viribus numeri, egressus tendensque ad Lundinium, vetus oppidum, quod Augustam posteritas appellavit, divisus plurifariam globis

adortus est vagantes hostium vastatorias manus graves onere sarcinarum et propere fuis, qui vinctos homines agebant et pecora, praedam excussit, quam tributarii perdidere miserrimi. Isdemque restituta omni praeter partem exigua impensam militibus fessis mersam difficultatibus summis antehac civitatem, sed subito, quam salus sperari potuit recreatam ostantis specie laetissimus introit.

Rap.:RE VIII 1153. -- Schmidt 559.

Laut des im Jahre 409 geschriebenen Briefs nahmen auch die Heruler an der Überflutung Galliens durch die Barbarenvölker teil. Hieronymus epist. CXXIII 15 p.91-92:

...Innumerabiles et ferocissimae nationes universas Gallias occuparunt. Quidque inter Alpes et Pyrenaeum est, quod Oceano Rhenoque includitur, Quadus, Vandalus, Sarmata, Halani, Gepides, Heruli, Saxones, Burgundiones, Alemanni, et, o lugenda respubli- cal hostes Pannonii vastarunt.

Zeuss 480. -- Rap.:RE VIII 1153. -- Dic.48. -- Schmidt 559.

435 wurden die Heruler in die Niederwerfung der aufständischen Burgunder durch Aetius einbezogen.

Sidon. Apol. carm. VII v. 230-240:

Aetium interea, Scythico quia saepe duello est edoctus, sequeris; qui, quamquam celsus in armis, nil sine te gessit, cum plurima tute sine illo. Nam post Iuthungos et Norica bella subacto victor Vindelico Belgam, Burgundio quem trux presserat, absolvit iunctus tibi. Vincitur illic cursu Herulus, Chunus iaculis Francusque natatu, Gauromata clipeo, Salius pede, falce Gelonus, vulnere vel si plangit, cui flesse feriri est ac ferro perarasse genas vultuque minaci rubra cicatricum vestigia defodisse.

Rap.:RE VIII 1153. -- Schmidt 559,563.

Die Heruler verwüsteten 4552 mit 7 Schiffen und 400 Streitern

die Küstenlandschaften Hispaniens. Zuerst landeten sie an den Gestaden Gallaeciens, aber die dortigen Einwohner verjagten sie. Dann brandschatzten sie die am Meere liegenden Gegenden Cantabriens.

Hydatius 171 p.28:

De Erulorum gente septem mavis in Lucensi litore aliquanti advecti, viri ferme CCC expediti superventu multitudinis congregatae duobus tantum ex suo numero effugantur occisis: qui ad sedes proprias redeuntes Cantabriorum et Vardulliarum loca maritima crudelissime depredati sunt.

Zeuss 479. -- Dahn 2. -- Rap.RE VIII 1153. -- Schmidt 559.

4 Jahre später /459?/ traf ein noch vehementerer herulischer Angriff die Küstengebiete der hispanischen Provinzen Lucentia und Baetica.

Hydatius 194 p. 31:

Eruli maritima conventus Lucensis loca nonnulla crudelissime invadunt ad Baeticam pertendentes.

Zeuss 479. -- Dahn 2. -- Rap.:RE VIII 1153. -- Schmidt 559-560.

Die durch die Franken in ihrer Unabhängigkeit gefährdeten Westheruler begaben sich um 475 unter den Schirm des Westgotenkönigs Eurich. Der römische Dichter erwähnt sie am Hofe von Burgundigala, als ein vom entlegensten Gebiete des Ozeans /Holland? Dänemark?/ hergelangtes Volk.

Sidon. Apol. ep. IX 5 v.31-34 p.136:

Hic glaucis Herulus genis vagatur, imos Oceani colens recessus algoso prope concolor profundo.

Zeuss 479. -- Dahn 2. -- Rap.:RE VIII 1153. -- Schmidt 560.

507 oder etwas früher fordert Theodorich der Grosse neben den Königen der Guarnen und Thüringer auch den Herulerkönig auf, mit allen erdenklichen Mitteln den Frankenkönig Chlodwig zur Einstellung der Feindseligkeiten gegen den westgotischen Herrscher Alarich II. zu bewegen. Der Ostgotenkönig ruft in seinem Briefe dem Herulorfürsten diejenigen Hilfe-

leistungen ins Gedächtnis, welche ihm vom Vorgänger Alarichs II., Eurich seinerzeit zuteil wurden, und macht ihn auf die seitens der Franken drohende Gefahr ebenfalls aufmerksam. - Kraft der Ansicht einiger Forscher handelt's sich hier nicht um den Herulerkönig Rodulf, sondern um einen, dem Namen nach unbekannten Herrscher des westlichen Herulerlandes.

Cassiod. Var. III 3 p.79-80:

Epistula uniformis talis ad Erulorum regem: ad Guarnorum regem: ad Thoringorum regem Theodericus rex

Superbiam divinitati semper exosam persequi debet generalitatis assensus. Nam qui vult opinabilem gentem voluntaria iniquitate subvertere, non disponit ceteris iusta servare. Pes-sima consuetudo est despicere veritatem. Credit sibi omnia cedere, si elatum contigerit in abominabili certamine superare. Et ideo vos, quos conscia virtus erigit et consideratio detestabilis praesumptionis accendit, legatos vestros una cum meis et fratris nostri Gundibadi regis ad Francorum regem Luduin destinate, ut aut se de Visigotharum conflictu considerata aequitate suspendat et leges gentium quaerat aut omnium patiatur incursum, qui tantorum arbitrium iudicat esse temnendum. Quid quaerit ultra, cui offertur absoluta iustitia? Dicam plane quod sentio: qui sine lege vult agere, cunctorum disponit regna quassare. Sed melius inter initia perniciose reprimatur assumptio, ut sine labore perficiatur omnium, quod certamen esse poterat singulorum. Recolite namque Eurici senioris affectum, quantis vos iuvit saepe muneribus, quotiens a vobis proximarum gentium imminet bella suspendit. Reddite filio eius gratiam, quam tamen agnoscitis vestris utilitatibus attributam. Nam si tanto regno aliquid praevaluerit, vos aggredi sine dubitatione praesumit. Quapropter excellentiam vestram epistulari sermone salutantes per legatos nostros illum et illum praesentium portitores verbo vobis aliqua dicenda commisimus, ut vos, qui nostrum sequimini deo iuvante dispositum, unus complectatur assensus et foris hoc agatis, ne in vestris provinciis dimicare possitis.

Zeuss 480. -- Rap.:RE VIII 1153. -- Schmidt 560. -- Bóna 232.
-- Ensslin, Theod. 136.

Herulischen Grabinschriften aus Italien /IV. oder V. Jahrhundert/.

Fiebigier I S. 144 Nr. 295: CIL IX 1818 /Beneventum/:

Erullia / Primula / mater / infel(ix).

Fiebigier I S. 144 Nr. 295 a: CIL X 2029 /Puteoli/:

D. m. / Aerulliae Fil|e|m/ae vixit annis / LXX Aerulli(1)
Ver//na et Firmilla et / Felicitas liberti / heredes b. m.
f(ecerunt).

Fiebigier I S. 144 Nr. 295 b: CIL IX 2130 /Vitulanum/:

D. m. / Aerulliae / Iustae con/iugi Petr//onius Pr/imi-
geni/anus.

Die Ostheruler

B i s z u m E n d e d e r H u n n e n h e r r s c h a f t

Das Volk der Heruler wurde - laut der Quellen - nach den Sümpfen an der Maiotis benannt. Um ihrer Flinkheit willen nahm fast jedes Volk im III-V. Jahrhundert von ihnen die leichtbewaffneten Truppen in Sold.

Iord. Get. 117-118:

siehe oben.

Etym. magn. 333 p. 952:

"ΕΛΟΥΡΟΙ: Εὐθετα.

Ἀπὸ τῶν ἐκεῖσε ἐλθόντων Ἑλουροὶ κέκληνται. Δέξιππος ἐν δωδεκάτῳ χρονικῶν. Καὶ γράφεται διὰ τοῦ Ε ψιλοῦ τὸ δὲ ζῶον, δελφογγόν.

Steph. Byz. p.269,11-12:

"Ελουροί, ἑκυθικὸν ἔθνος, περὶ ὧν Δέξιππος ἐν χρονικῶν εἰσ.
Zeuss 477. -- Dahn 1. -- Rap. 48. -- Schmidt 548-549. -- Lippold:KlP II 1113.

Die Heruler werden erstmals 267 während der Regierung des Kaisers Gallienus mit Jahresangabe in den antiken und frühmittelalterlichen Quellen erwähnt. Damals fuhren sie von ihren Wohnsitzen an der Maiotis - wohin wahrscheinlich vor nicht geraumer Zeit aus Nordwesten eingewandert waren - im Verband der Goten mit 500 Schiffen über das Schwarze Meer, griffen Byzanz und Chrysopolis an. Nachdem sie aus dieser Gegend von den Römern verjagt wurden, verwüsteten sie die an der Westküste Kleinasiens liegenden Städte und die benachbarten Inseln, sodann setzten sie nach Griechenland über, verheerten Athen, Korinth, Sparta, Argos, später durchstrichen sie fast die ganze Balkanhalbinsel, zuletzt sahen sie sich - nach der Niederlage der Goten - zur Flucht gezwungen. Ihr Heerführer, Naulobatos ergab sich dem Kaiser Gallienus, wofür er vom Herrscher mit der Würde eines Konsuls bekleidet wurde.

Dexippus fr. 28 F Gr Hist p. 472-474:

Καὶ καρτερταὶ οἱ πόλεμοι μᾶλλον ἢ κλήσει κρίνονται. ἡμῶν τε δύναμις ἐστὶν οὐ φαύλη· δισχυεῖσι γὰρ οἱ σὺγκαντες ἡθροόσθημεν,

καὶ τὸ χωρὶον ἐρυμνότατον ὄθεν ὀρυμμένους χρῆ τοῦς πολεμικοὺς
κακοῦν σκοπεῖν τε ἐπι<τι>θεμένους καὶ τὰς παρόδους αὐτῶν
ἐνεδρεῦντας. ἐξ ὧν κρατοῦσι μὲν ἡμῖν <τῶι> τρόπῳ τοῦτῳ
βῶμη ἔσται καὶ ὅλος οὗ μέτριον παρέξομεν τοῖς ἐναντίοις
συνισταμένων δὲ ἀντιστησόμεθα, πρόβλημα ὥσπερ ὀπλῶν οὐ
φαῦλον τὸ ἐρυμνὸν τοῦ χωρὶου καὶ τήνδε τὴν ὕλην ἔχοντες.
οἱ τε ἐναντιοὶ ἐκ διαφόρων προσβάλλοντες οἷα οὐ πάντῃ
καταφανέσι τάρδεονται καὶ οὐκ ἐν τῷ ἴσῳ τρόπῳ τοῖς
πρόσθεν πολεμήσουσι τῶν τε τὴν αὐτῶν λύοντες καὶ οὐδ'
ὅποι τὰ τοξεύματα καὶ ἀκόντια μεθιέναι χρῆ εἰδότες καὶ τῶν
τε ἐφιεμένων ἀτυχήσουσι καὶ ὑφ' ὧν ἔτι μᾶλλον κακώσονται.
ἡμεῖς τε τῇ ὕλῃ πεφραγμένοι ἐκίσκοπα καὶ ἐξ ὑπερδεδῶτων
μεθήσομεν, <καί> ἀσφαλέστεροι μὲν εἰς τὸ ὄρθν ἐσόμεθα, οὐ
βῆστοι <ὅς> βλάπτεσθαι. περὶ δὲ αὐτῆς ὁμοῦ μᾶχης, εἰ
ὅη καὶ ταύτης δεήσει, ἐκεῖνο χρῆ λογίζεσθαι ὥς οἱ μέγιστοι
κίνδυναι μέγιστας καὶ <τὰς> προθυμίας παρέχονται, καὶ ἐν
τῷ ἀπὸ τῆς σωτηρίας ἢ ἀντίστασις ἐτοιμοτέρα, καὶ πολλοὶ
τὸ ἀνέλπιστον ἐξέβη, βιαζομένων τε ὑπὸ τοῦ ἀμνηστῆ καὶ
ἀμνησμένων ὑπὲρ τῶν σπουδῆς ἀξίων τιμωρίας ἐλπίδι. οὐδὲ
γὰρ ἔστιν ὅτῳ ἂν πρὸ ἡμῶν μέλζους γένοντο ὑποθέσεις τῆς
ἀγανακτήσεως, οἷα ὅη γενῶν τῶν ἡμετέρων καὶ πόλεως ὑπὸ
τῶν ἐναντίων κατεσχημένης. συνεπιθοῦντο δὲ ἂν αὐτοῖς καὶ
ὅσοι ἀνδραγαθῶς ἀκόντες συστρατεύουσιν, εἰ τὴν ἡμετέραν ἔφοδον
αἰσθάνονται, ἐλευθερίας τῆς σφετέρας ἐλπίδι.

κυνθάνομαι δὲ καὶ τὴν βασιλέως δύναμιν τὴν ναυτικὴν
οὐχ ἐκδὲ εἶναι ἀρήξουσιν ἡμῖν, ἢ συνταχθέντας συνεισβαλεῖν
κράτιστα. καὶ ἐπὶ τῷδε ἡγοῦμαι ὥς καὶ τοῦς Ἕλληνας ἐς τὸ
αὐτὸ τοῖστο πρόθυμον ἐκασόμεθα. αὐτοῖς δὲ ὅη ὧν οὐκ ἔξω
κινδύνου οὐδὲ εὐτυχέστερον πρῶτων ἐπὶ ταῦτα ἵεμαι, ἀρετῆς
ἐπιθυμῶν καὶ διακινδυνεύων, τὰ τιμιώτατα ἐθέλων περιποιήσασθαι
καὶ ἐς ἑμαυτὸν μὴ καταλῦσαι τῆς πόλεως τὴν ἀξίωσιν. καὶ ὧν
καταλῦν ὥδε γινώσκειν. ἔπειτα μὲν γὰρ ἡ τελευταία πάντας
ἀνθρώπους, καταλῦσαι <ὅς> τὸν βίον ἐν τοῖς περὶ τῆς πατρίδος
ἀγῶσιν ἀθλὸν κάλλιστον καὶ ὁδὸν αἰδίου φέρων. εἰ δὲ τίνα καὶ
ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις τὸ τῆς πόλεως κτᾶσμα ἐκκληῖται καὶ δι'
αὐτὸ ἀθυμὸς ἔστιν, ἴστω τὰς τε κλειστάς τῶν πόλεων ἐξ

ἐνέδρας ὑπὸ τῶν ἐναντίων ἡρημένους καὶ τῶν ἀντιστάδων αὐτοῦς
κατὰ τὸ ἀντίπαλον ἐρημωθέντας. ἔξδν δὲ τοῦ βαρβαρικοῦ
ἐπιτρέσθαι μὲν τῷ εἰκόντι, ὑποχωρεῖν δὲ τῷ ἀνθισταμένῳ
συνοισόμεθα τε..... κατὰ τὸ ..... οὐ τῇ καρδῳι
χρήσονται ἄθροον τε πρὸς γε..... ἱκανοὶ εἴημεν,
ἀναχωρήσομεν ἐς τὸ μετέωρον σὺν ἀσφαλείᾳ .....
ἐκισόμεθα, καὶ τοῦτου τῶν ἐναντίων αἱ ἀπορίαι πρὸς ἡμῶν
ἔσονται.

συστήσεσθαι δὲ ἡμῶν καὶ ἐκ τῆς τύχης τὸ εἶκος ἄγει. ἡ τε
γὰρ ὑπόθεσις δικαιοδότη, καθ' ἣν ἀμυνομεθα τοῦς προαδικήσαντας,
καὶ τὸ δαιμόνιον ταύτῃ ὡς ἐπὶ κολῷ βραβεύει τὰ ἀνθρώπεια,
προθυμῶτατον ὣν συμφορᾶς ἐλαττώσαι καὶ ἐς τὰ ἀμείνω συνδράσθαι.
καλὸν δὲ γνωρῆσαι τὸ πᾶτριον ἡμῶν σχῆμα καὶ αὐτοῦς τοῖς
Ἑλλήσιν ἀρετῆς καὶ ἐλευθερίας γενέσθαι παρδδειγμα καὶ παρδ
τε τοῖς οὔσι καὶ τοῖς ἐπιγιγνομένοις εὐκλείας ἀειμνήστου
μετασχεῖν, ἔργῳ δεικνύοντας ὡς καὶ ἐν ταῖς συμφοραῖς τὸ
φρόνημα τῶν Ἀθηναίων οὐχ ἡττήται. σὺνθημα δὲ τοῦ πολέμου
παῖδας καὶ τὰ φίλιτατα ποιησάμενοι καὶ τὸ ταῦτα διασώσασθαι ἐς
τὴν ἀντίστασιν συνταττώμεθα, θεοῦς ἐφόρους ἀρωγῶς ἐπι-
καλεσάμενοι'.

καὶ δὲ μὲν τοιαῦτα εἶπεν· οἱ δὲ Ἀθηναῖοι τοῖς τε λεχθεῖσι
κολῷ ἐπερρώσθησαν (δυνατὰ γὰρ ἐς τὴν ἀντίστασιν τὰ εἰρημένα)
καὶ ἐπὶ τούτῳ ἐξηγεῖσθαι σφῶν αὐτῶν ἤξουσιν.

ὅτι τῶν τὰ ἀρίστα προελομένων ἡ προθυμία, καὶ τὸ ἔργον
μὴ συνακολουθήσῃ, ἐκαινέται. ὅτι ἀλγεινότερα ἀνδρὶ ἀρχὴν
ἔχοντι τοῦ παντὸς ἢ ἀποτυχία πολλὸν ἢ ἐκδῶτι ἢ καθ' αὐτὸν
κῶκωσις· τῷ μὲν γὰρ ἰδῶι περιγραφή ἢ τύχη τοῦ συμβάντος,
εἰς δὲ τὸν ἄρχοντα προσχωρεῖ τοῦ συνενεχθέντος ἢ αἰσθησις.
βροχὴ δὲ οὐκ ἐλαχίστη ..... τῇ γνώμῃ παρακλησῶς ἔχειν,
καὶ τὸ εἶκος τοῦτου οὐκ ..... ἢ καὶ λέγειν ἐπ' εὐνοίαι. καὶ
καρῖσταται δ' ἐμοὶ ἀπὸ τῶν αὐτῶν θαρρεῖν, ἀφ' ὧν καὶ τὸ
δυσχερὲς ὤρμηθη, ὅτι φησὶν δὲ Δέξιππος πρὸς τοῦς Ἑλλήνας
δημηγορῶν· καὶ μὴ τῷ παραστῇ ὡς ..... τῆς σωτηρίας
ὕμῳν ..... περὶ ..... τὴν δόκην. ἔγνων τε γὰρ τὰ κοινῇ
λυσιτελεῖν ὄντα εἰ δὲ τις ἄλλος καὶ ἐκράξα τὸ βουλευθέν. ἀρετὴ
δὲ ἄρχοντος ..... πρὸς ἐστὶν ἐπισκέψασθαι τὰ συνοίσοντα καὶ
ἐξεργάσασθαι'. ὅτι ἀνὴρ ἐκ τοῦ δικαίου τὴν ἀρχὴν ἔχων καὶ
πολιτευὼν ἀρίστα κείθαι.

Vita Gallieni in SHA 13,6-10 p.92:

Inter haec Scythae per Euxinum navigantes Histrum ingressi multa gravia in solo Romano fecerunt. Quibus compertis Gallienus Cleodamum et Athenaeum Byzantios instaurandis urbibus muniendisque praefecit, pugnatumque est circa Pontum, et a Byzantiis ducibus victi sunt barbari. Veneriano item duce navali bello Gothi superati sunt, cum ipse Venerianus militari perit morte. Atque inde Cyzicum et Asiam, deinceps Achaïam omnem vastarunt et ab Atheniensibus duce Dexippo, scriptore horum temporum, victi sunt. Unde pulsati per Epirum, Macedoniam, Moesiam pervagati sunt. Gallienus interea vix excitatus publicis malis Gothi vagantibus per Illyricum occurrit et fortuito plurimos interemit. Quo comperto Scythae facta carragine per montem Gessacem fugere sunt conati. Omnes inde Scythas Marcianus varia bellorum fortuna.....quae omnes Scythas ad rebellionem excitarunt.

Georg. Sync. a. m. 5748 p. 717:

Τότε καὶ Αἰρουλοὶ πεντακοσίοις ναυσὶ διὰ τῆς Μαίωτιδος λίμνης ἐπὶ τὸν Πόντον διαπλευσαντες τὸ Βυζάντιον καὶ Χρυσόπολιν κατέλαβον. ἔνθα συμβαλόντες μάχην καὶ μικρὸν ὑποτρέφαντες πρὸς τὸ στόμιον τοῦ Εὐξείνου Πόντου τὸ λεγόμενον ἱερὸν τῇ ἑξῆς αἰσῶ καταπλευσαντες πνεύματι τὸν κορθύλον Κυζίκου μὲν πρῶτον μεγίστης πύλεως Βιθυνίας προσέγουσιν, εἰτα καὶ τὰς νήσους Ἀἴμνον καὶ Ἐκθρον δηρῶσι. καὶ εἰς τὴν Ἀττικὴν φθάσαντες ἐμπικρῶσι τὰς Ἀθήνας Κόρινθον τε καὶ Ἐκάρτην καὶ τὸ Ἄργος καὶ τὴν ὅλην Ἀχαΐαν κατέδραμον ἕως Ἀθηναῖοι κατὰ τινὰς δυσχωρίας ἐνεδρευσαντες αὐτοὺς πλεῖστους ἀνεΐλον, συνδραμόντος καὶ Γαλιηνοῦ τοῦ βασιλέως, καὶ τρισχιλίου ἀνελόντες παρὰ τὸν Νέσσον. τότε Ναυλοβάτος ὁ τῶν Αἰρουλῶν ἡγούμενος Γαλιηνῷ τῷ βασιλεῖ δοὺς ἑαυτὸν ἑκδοτὸν ὑπατικῆς ἡξιώθη τιμῆς παρ' αὐτοῦ.

Io. Zonaras XII 24 p. 596:

Μετὰ δὲ τὸν Οὐαλεριανὸν Γαλιηνὸς ὁ ἑκείνου υἱὸς τῆς τῶν Ῥωμαίων ἡγεμονίας γέγονεν ἑγκρατὴς....εἰτα καὶ Αἰρουλοῖς, Ἐκθυικῷ γένει καὶ Γοτθικῷ, ἐπεξεληθὼν ἐκράτησεν...

Fiebiger I S. 141 Nr. 289: IG V 1.1188 /Gytheion/:

Ἑλλήνων προμαχοῦντες, Ἀθηναίων πολεμητὰς
ναυσὶ τε καὶ πεζῶν κλήθει ἀμυνόμενοι,

θυήσασμεν ἐν κελύκει βαρβαρικοῦς ἐλφεσίην.
καὶ μοι τῦμβον ἔτευξεν ἀδελφεός· εἴη δ' Ἑκαφρῦ[ς],
ὅς δέκα τρῖς δὲ δῶμα ἤσας ἐτέων ἐνταυτοῦ[ς].

Zeuss 477. -- Dahn 1. -- Rap. 119. -- Rap.: RE VIII 1154-1156.
-- Stein: RE XVI 1968. -- Alföldi 8-16. -- Schmidt 215-218, 550
-- Lippold: KLP II 1112.

Die Infolge der vor zwei Jahren unternommenen weitgreifenden Beutezüge übermütig gewordenen Heruler entschlossen sich 269 im Bunde mit den Ost- und Westgoten, Gepiden, Peucinern zu einem neuen Piratenangriff gegen römische Gebiete. Kaiser Claudius II. rief die feindlichen Kräfte auf, einem Teile der Heruler gelang's jedoch nach ihrer Heimat zu entkommen. Ein Teil der in Gefangenschaft gefallenen Barbaren wurde im Römerreich angesiedelt, wenn die diesbezügliche Nachricht von Suda Glaubenshaft verdient. /Die Erwähnung von den Decii bei Ammianus ist in diesem Zusammenhang irrtümlich./

Vita Claudii in SHA 6,1-4 p.137-138:

Sed redeamus ad Claudium. Nam, ut superius diximus, illi Gothi, qui evaserant eo tempore, quo illos Marcius est persecutus, quosque Claudius emitti non siverat, ne id fieret, quod effectum est, omnes gentes suorum ad Romanas incitaverant praedas. Denique Scytharum diversi populi, Peuci, Grutungi Austrogoti, Tervingi, Visi, Gipedes, Celtae etiam et Eruli, praedae cupiditate in Romanum solum intruperunt atque illic pleraque vastarunt, dum aliis occupatus est Claudius dumque se ad id bellum, quod confecit, imperatorie instruit, ut videantur fata Romana boni principis occupatione lentata, sed credo, ut Claudii gloria ad cresceret eiusque fieret gloriosior toto penitus orbe victoria. Armatorum denique gentium trecenta viginti milia tunc fuere.

Ammianus XXXI 5,15-17 p. 260-262:

Duobus navium milibus perrupto Bosporo et litoribus Propontidis Scythicarum gentium catervae transgressae ediderunt quidem acerbas terra marique strages, sed amissa suorum parte maxima reverterunt. Ceciderunt dimicando cum barbaris imperatores Decii pater et filius. Obsessae

Pamphylliae civitates, insulae populatae complures, inflammata Macedonia omnis, diu multitudo Thessalonicam circum-sedit itidemque Cysicum. Anchialos capta et tempore eodem Nicopolis, quam indicium victoriae contra Dacos Traianus condidit imperator. Post clades acceptas illatasque multas et saevas excisa est Philippopolis centum hominum milibus, nisi fingunt annales, intra moenia iugulatis. Vagati per Epirum Thessaliamque et omnem Graeciam licentius hostes externi, sed assumpto in imperium Claudio, glorioso ductore, et eodem honesta morte praerepto per Aurelianium, acrem virum et severissimum noxarum ultorem, pulsati per longa saecula siluerunt immobiles, nisi quod postea latrociniales globi vicina cum sui exitio rarius incursabant.

Zosimus I 42-43 p. 38-40:

Κατὰ τοῦτον δὴ τὸν χρόνον Σκυθῶν οἱ περιλειφθέντες, ἐκ τῶν προλαβουσῶν ἐπαρθέντες ἐφθῶν, Ἑρούλους καὶ Πεύκας καὶ Γότθους παραλαβόντες καὶ περὶ τὸν Τύραν ποταμὸν ἀθροισθέντες, ὅς εἰς τὸν Πόντον εἰσβάλλει, ναυπηγησάμενοι πλοῦτα ἐξακισχίλια καὶ τοῦτοις ἐμβιβδσάντες δύο καὶ τριῖκοντα μυριάδας, ἄραντες διὰ τοῦ Πόντου, Τομεῦ μὲν τειχίρει πόλει προσβαλόντες ἀπεκροῦσθῃσαν, προελθόντες δὲ καὶ ἐπὶ Μαρκιανού-πολιν, ἣ Μυσίας ἐστίν, ἀναβάντες καὶ ταύτης διαμαρτύντες ἔκλεον ἐπὶ τὸ πρόσω, κατὰ πρῶμναν τὸν ἀνεμὸν ἔχοντες. Ἐκεῖ δὲ τὰ στενὰ τῆς Προποντιδὸς κατέλαβον, τότε δὴ τῶν νεῶν τὸ κλῆθος ἐνεγκέν τὴν τοῦ ῥοῦ ταχυτήτα μὴ δυνάμενον ἄλλήλοις τὰ πλοῦτα προσήραττεν, καὶ ἐφέρετο τὰ σκάφη σὺν οὐδενὶ κώσῃ, τῶν κυβερνητῶν μεθιέντων τοὺς οἴακας, ὥστε τὰς μὲν καταδύναι [τὰς δὲ] αὐτὸνόρους, τινὰς δὲ καὶ ἀνδρῶν ἐρήμους ὀκεῖλαι, πλήθους πολλοῦ καὶ ἀνθρώπων καὶ πλοῶν ἀπολομένου.

Διδὼι τοῦτο τοῦ μὲν στενοῦ τῆς Προποντιδὸς ὑπανεχώρου οἱ βάρβαροι, τὴν δὲ ἐπὶ Κῦρικον ἔκλεον· ἀπρακτοὶ δὲ διεκπεσόντες καὶ παραπλεύσαντες τὸν Ἑλλησπόντον, ἄχρι τε τοῦ Ἀθῶ παρενεκθέντες, κἀκεῖσε τῶν πλοῶν ἐπιμέλειαν ποιησάμενοι, Κασσάνδρειαν καὶ Θεσσαλονίκην ἐπολιόρκουν· μηχανὰς δὲ τοῖς τεύχεσι προσαγαγόντες καὶ παρὰ βραχὺ τοῦ ταύτας ἔλεῖν ἔλθόντες, ἐπειδὴ τὸν βασιλέα προσάγειν ἐπύθοντο, εἰς τὴν μεσόγειαν

ἀναβάντες τὰ περὶ Δόβηρον καὶ Πελαγονίαν ἐλήζοντο πάντα χωρία. Ἐς ἣ δὴ τρισχιλλούς ἀποβαλόντες εἰς τὴν τῶν Δαλματῶν ἱκκον ἐμπεπτωκότες, τοὺς λειπομένους πρὸς τὴν οὖσαν ἄμα τῇ βασιλεῖ διηγωνίζοντο δύναμιν· μάχης δὲ γενομένης, ἐξ ἑκατέρου τε μέρους <πολλῶν> κεσάντων, ἐτρέποντο μὲν οἱ Ῥωμαῖοι, διὰ δὲ ἀτρέπτων αὐτοῖς ὁδῶν ἀπροσδοκῆτοις ἐπικεσάντες κέντε τῶν βαρβάρων μυριάδας διέφθειραν· μοῖρα δὲ τῶν Σκυθῶν Θεσσαλίαν καὶ τὴν Ἑλλάδα περιπλεῦσασα τοὺς ταύτη τῶν τοῦς ἐλήζετο, πόλεσιν μὲν ἐπιέναι μὴ δυναμένη τῇ φθῆναι ταύτας τειχῶν τε καὶ τῆς ἄλλης ἀσφαλείας φροντίδα κοιήσασθαι, τοὺς δὲ ἐν τοῖς ἀγροῦς εὐρισκομένους ἀκτόγυσα.

Georg. Sync. a. m. 5763 p. 720:

Ῥώμης εἰκοστῆς ἑβδομοῦ ἑβασέλευσε Κλαύδιος ἔτος ἔν. Κλαύδιος κρατήσας ἔτος ἔν.

Πρόττουσι δὲ καὶ ἐκ τοῦτου δυστυχῶς Αἰρουλοὶ πάλιν εἰσβαλόντες ναυτικὴν πλῆθος κατὰ διαφόρους τόπους τῆς Ῥωμαίων χώρας. καὶ ποτὲ μὲν ναυμαχίαις, ποτὲ δὲ καὶ χειμῶσι, ποτὲ δὲ καὶ λιμῇ πιεσθέντες, ὅφ' οὗ καὶ κατασχεθεῖς ὁ αὐτὸς Κλαύδιος τελευτᾷ τὸν βίον.

Suda vol. IV p. 389:

703 Σκυθαὶ· ὅτι ἐκ Κλαυδίου βασιλέως Ῥωμαίων Σκυθῶν οἱ περιλειφθέντες ἐκ τῶν προλαβουσῶν ἐκαρθέντες ἐφθόων ἐκτὶ Γαλλιηνοῦ τοῦ μικροῦ, Ἑροδίου καὶ Πευκέστας καὶ Γότθους παραλαβόντες καὶ περὶ τὸν Τύραννον ποταμὸν ἀθροισθέντες εἰσέβαλον εἰς τὸν Πόντον. ναυπηγησάμενοι δὲ πλοῖα ἐννακῶσια καὶ τοῦτοις ἐμβιβδ-σαντες β' καὶ λ' μυριάδας, ἄραντες διὰ τοῦ Πόντου, πόλει Τόμει προσβαλόντες ἀπεκρούσθησαν. ὡσαύτως καὶ Μαρκιανουπόλει. ἐκεῖ δὲ τὰ στενὰ τῆς Προποντίδος κατέλαβον, ἐκ τοῦ βεύματος τὰ πλοῖα ἀλλήλοις προσήρατε, καὶ ἐφέρετο τὰ σκάφη σὺν οὐδενὶ κόσμῳ τῶν κυβερνητῶν μεθιέντων τοὺς οἴκας· ὥστε τὰς μὲν καταδύσαι αὐτάνδρους τιναὶ δὲ καὶ ἀνδρῶν ἐρήμους δεκταί· καὶ πλεῖστοι ἀπώλοντο. οἱ δὲ περιλειφθέντες τὴν ἐκτὶ Κύζικον ἑκλεον καὶ ἀχρι τοῦ Ἄθω παρενεχθέντες καὶ τῶν πλοίων ἐπιμέλειαν ποιήσαντες Κασσάνδρειαν καὶ Θεσσαλονίκην ἐπολιόρουν. ἀποκρουσθέντες δὲ εἰς τὴν μεσόγειον ἀναβάντες πῶσαν χώραν ἐλήζοντο καὶ κατὰ διαφόρους χώρας διεφθείροντο. ὅσοι δὲ διεσώθησαν, Ῥωμαίοις συνηριθμήθησαν καὶ πρὸς γεωργίαν ἐτρέποντο.

Io. Zonaras XII 26 p. 605:

Οἱ βάρβαροι δὲ πολλὰς μὲν κατέδραμον χώρας, τὴν δὲ γε Θεσσαλονίκην ἐπολιόρκουν· ἥ πάλαι μὲν Ἡμαθία καλεῖσθαι λέγεται, Θεσσαλονίκη δὲ μετονομασθῆναι ἐκ τῆς Φιλίππου μὲν θυγατρὸς Κασάνδρου δὲ γυναικὸς Θεσσαλονίκης. ἄλλ' ἐπεὶ τῆς μὲν τῆς πόλεως ἀπεκροῦσθην, ἐπελθόντες δὲ ταῖς Ἀθηναῖς εἰλον αὐτὰς. καὶ συναγαγόντες πάντα τὰ ἐν τῇ πόλει βιβλία, καθῆσαι ταῦτα ἡβούλοντο. εἰς δὲ τις τῶν συνετῶν παρ' αὐτοῖς δοκούντων ἀπετρῆξε τοὺς ὁμοφύλους τοῦ ἐγχειρήματος, φάμενος ὡς περὶ ταῦτα οἱ Ἕλληνες ἀσχολούμενοι πολεμικῶν ἀμελοῦσιν ἔργων καὶ οὕτως εὐχέρωτοι γίνονται. Κλεόδημος δὲ Ἀθηναῖος ἀνὴρ διαδράναι ἰσχύσας, καὶ πλῆθος συναγαγὼν, μετὰ πλοίων ἐκ θαλάσσης ἐκ-ῆλθεν αὐτοῖς, καὶ πολλοὺς ἀνέτελεν, ὡς καὶ τοὺς περιλειφθέντας ἐκεῖθεν φυγεῖν. Κλαύδιος δὲ κατὰ τούτων ὁρμήσας ἐν πολλὰς σκεδασθέντων χώραις, ποτὲ μὲν ναυμαχίαις ποτὲ δὲ κατὰ γῆν συνισταμέναις μάχαις ἐνέκησε. καὶ χειμῶνες δὲ αὐτοὺς ἐκδίκωσαν καὶ λιμὸς ἐπέσσε καὶ διέφθειρεν. ἐν δὲ τῷ Σιρμῶ διατρίβων δὲ Κλαύδιος ἐνόησε, καὶ συγκαλέσας τὸ λογιμώτατον τοῦ στρατεύματος περὶ βασιλέως διειλέχθη αὐτοῖς, καὶ τὸν Αὐρηλιανὸν ἀξιὸν τῆς βασιλείας εἶπε τυγχάνειν. εἰσὶ δ' οἱ λέγουσιν ὅτι καὶ αὐτίκα βασιλεῖα ἀνέτεκεν αὐτόν. ἔνιοι δὲ λέγουσι τὴν σύγκλητον ἐν Ῥώμῃ μαθοῦσαν τοῦ Κλαυδίου τὸν θάνατον, Κυντιλιανὸν τὸν ἀδελφὸν ἐκείνου διὰ τὸν πρὸς Κλαυδίον πόθον ἀξιῶσαι τῆς βασιλείας, τὸ δὲ στρατιωτικὸν ἀναγορεῦσαι τὸν Αὐρηλιανόν. ἀφελῆς δὲ ὢν δὲ Κυντιλιανὸς καὶ πρὸς πραγμάτων ἀποπεφυκὼς μεταχείρισιν, μα-θὼν τὴν ἀνάρρησιν τοῦ Αὐρηλιανοῦ, ἑαυτὸν ἀνέτελε, τεμὼν τὴν φλέβα τῆς οἰκίας χειρὸς καὶ τῇ ἐκεῖθεν τοῦ αἵματος ἐναποφύξας ῥοή, ἑπτακάδεκα μῶνας ἡμέρας δυνειρῶξας ὥσπερ τὴν αὐταρχίαν. ἄλλ' οὐδὲ περὶ τοῦ χρόνου τῆς τοῦ Κλαυδίου ἀρχῆς ἀλλήλοις συμφωνοῦσιν οἱ συγγραφεῖς. οἱ μὲν γὰρ ἐφ' ἓνα ἄρξαι τοῦτον ἱστοροῦσιν ἑνὶ αὐτόν, οἱ δὲ ἐπὶ δύο, ὧν ἓστι καὶ Εὐσέβιος.

Anon. post Dionem 9:FHG IV p.196:

1. Ὅτι τῶν Σκυθῶν ἐπὶ Κλαυδίου τὰς Ἀθήνας ἐλόντων καὶ συναγαγόντων πάντα τὰ βιβλία καὶ βουλευθέντων καθῆσαι, ἄλλος τις ἐν αὐτοῖς φρόνιμος εἶναι νομιζόμενος ἐκώλυσε λέγων, ὅτι περὶ ταῦτα οἱ Ῥωμαῖοι ἀσχολοῦντες πολέμου ἀμελοῦσι. Τοῦτο δὲ ὡς ἄπειρος εἶπεν· εἰ γὰρ ᾗδαι τὰς τῶν Ἀθηναίων καὶ Ῥωμαίων

ἀρετῆς, οἵτινες ἐν λόγοις καὶ ἐν πόλεμοις ἐδόκουν, οὐκ ἂν τοῦτο εἶπεν.

2. Ὅτι οἱ Σκυθαὶ πρὸς τοὺς ἐν πόλεσιν ἐγκλεισμένους ἀπέσκηπτον, ὅτι οὗτοι οὐκ ἀνθρώπινον βίον ἔπαιον, ἀλλ' ὀρνέθων ἐν καλιατῇ εἰς τὸ ὕψος καθημένων, καὶ ὅτι καταλιπόντες τὴν γῆν τὴν τρέφουσαν αὐτοὺς, ἀνδρικούς πόλεις ἐπιλέγονται, καὶ ὅτι τοὺς ἀψύχοις θαρροῦσι μᾶλλον ἢ περ' αὐτοὺς.

3. Ὅτι Ἀνδοννυβαλλὸς τις ἦν, ὃς ἀπὸ Ἑρουλλῶν προσέφυγε πρὸς Ῥωμαίους. Καὶ ἦλθεν εἰς λόγους Βιβούλῳ (τῷ βασιλεῖ) τῶν Ῥωμαίων. Προέτρεπε γὰρ αὐτὸν δοῦναι αὐτὸν τῷ βασιλεῖ. Ὁ δὲ ἐκάλει αὐτὸν δοῦλον φιλοδεσπότην καὶ γαστρὸς ἡττονα· καὶ ὅτι ἐλευθερίαν διὰ τὸ φαγεῖν καὶ φορέσαι [κἄμφορῆσαι?] ἀπώλεγεν. Ἐκεῖνος δὲ ἀντέλεγεν αὐτῷ· "Ἐγὼ ἐλευθερὸς εἰμι· καὶ γὰρ φίλος βασιλέως τηλικούτου εἰμι, καὶ οὐδέν μοι τῶν ἀγαθῶν λείπει· σὺ δὲ οὔτε ἐσθῆτος οὔτε τροφῆς εὐκορεῖς."

4. Ὅτι μετὰ τὴν νίκην τῶν Σκυθῶν εὐφραινομένου τοῦ βασιλέως καὶ ἐστιῶντος, εἰσηλθὼν Ἀνδοννυβαλλὸς ἐπὶ κνύτων καὶ λέγει, ὅτι "Χάριν θέλω τιναῖ ποτε παρὰ σοῦ αἰτῆσαι." Καὶ νομίσας μέγα τί ποτε αἰτεῖσθαι, ἐπέτρεφεν αὐτῷ αἰτεῖσθαι. Καὶ λέγει Ἀνδοννυβαλλὸς· "Δός μοι καλὸν οἶνον, ἵνα καλέσω κνύτας τοὺς τοῦ οἴκου μου καὶ εὐφρανθῶ μετ' αὐτῶν." Καὶ γελάσας ὁ βασιλεὺς ἐκέλευσεν αὐτῷ δοθῆναι οἶνον· δέδωκεν δὲ αὐτῷ καὶ ἑτέρας πολλὰς ὥρεας.

Zeuss 477. -- Rap. 79-87. -- Rap.:RE VIII 1156-1158. -- Dic. 38. -- Alföldi 8-16. -- Schmidt 217-220, 550. -- Lippold:KlP II 1112. -- Mih. 104, 304, 700.

Der Ostgotenkönig Hermanarich besiegte im IV. Jahrhundert /vor 375/ nebst vielen andern Völkern die Heruler - deren König Alarich hiess - in der Maiotisgegend und machte sie sich botmässig. Iord. Get. 116-119:

siehe oben.

Zeuss 478. -- Dahn 1-2. -- Seeck:RE I 1286. -- Rap.RE VIII 1158. - Dic. 47. -- Schmidt 550. -- Lippold: KlP II 1112. -- Mih. 426.

Das an der Wende des IV. und V. Jahrhunderts entstandene geogra-

phische Werk gedenkt der Heruler zwischen den Markomannen und den Quaden.

Iul. Hon. 26 p.40:

Gentes occidentalis oceani. Tolosates gens / Novempopuli gens / Narbonenses gens / Morini gens / Franci gens / Alani gens / Amsivari gens / +Langiones gens / Suebi gens / Lango-
bardi gens / Iuthungi gens / Burgundiones gens / Armilausini gens / Marcomanni gens / +manni gens / Heruli gens / Quadi gens / Sarmatae gens / Bastarnae gens / Carpi gens/ +Gothi gens / Duli gens / Gippedi gens.

Rap.:RE VIII 1159. -- Schmidt 550.

In der Schlacht von Mauriacum /451/ kämpften auch die Heruler unter vielen andern germanischen Völkern auf der Seite Attilas mit. Einige Forscher bezweifeln die Glaubwürdigkeit dieser Angabe.

Paul. Diac. hist.Rom. XIV 2:

siehe oben.

Zeuss 478. -- Dahn 2. -- Rap.:RE VIII 1158-1159. -- Schmidt 550.

In der Schlacht am Nedao /454/ fochten die leichtbewaffneten Heruler allem Anschein nach auf der Seite der Gepiden gegen die Söhne Attilas.

Iord. Get. 261:

siehe oben.

Zeuss 478. -- Dahn 2. -- Rap.:RE VIII 1159. -- Dic. 62. -- Schmidt 550. -- Sevin 65-67.

B i s z u m U n t e r g a n g v o n K ö n i g R o d u l f

Timotheos mit den Beinamen δ 'Ελοῦπος war in Ägypten das Haupt der monophysitischen Sekte. Zwischen 458-60 und 477-80 bekleidete er den Posten des Patriarchen von Alexandrien. /Es sind freilich Forscher, die den Beinamen Αἰλουπος nicht mit

Volksnamen "Heruler", sondern mit dem "Wiesel" bedeutenden
Tiernamen in Zusammenhang bringen./

Theoph. a. m. 5949 p. 109-110:

Τούτῳ τῷ ἔτει Τιμόθεος ὁ Ἐλοῦρος μαγγανεύῃ χρησόμενος
νυκτὸς ἐν τοῖς κελλοῖς τῶν μοναχῶν περιήρχετο, ἐξ ὄνματος
καλῶν ἕκαστον. τοῦ δὲ ἀποκριναμένου ἔλεγεν· "ἐγὼ ἄγγελός εἰμι,
καὶ ἀπεστέλην εἰπεῖν πᾶσιν ἀποστῆναι μὲν τῆς κοινωνίας
Προτέρου καὶ τῶν ἐν Χαλκηδόνι, Τιμόθεον δὲ τὸν Ἐλοῦρον
ἐπισκοπικὸν προχειρίσασθαι Ἀλεξανδρείας."

Theoph. a. m. 5950 p. 110-111:

Τῷ δ' αὐτῷ ἔτει σέλιμοῦ φοβεροῦ γενομένου ἐν Ἀντιοχείᾳ,
σχεδὸν πᾶσα ἡ πόλις κατέπεσεν. ἤλθε δὲ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καμηλο-
πρόδαλις καὶ ταυρέλαφοι καὶ ἄλλα θηρία. σὺν αὐτοῖς δὲ καὶ Τιμό-
θεος, ὁ ἐπὶ κλην Ἐλοῦρος, τὴν Ἀλεξανδρέων πόλιν διετάραττεν.
πλήθη γὰρ ἀτάκτων ἀνδρῶν ὠνησάμενος τυραννικῶς τὸν ὄρον
Ἀλεξανδρείας ἐκράτησεν, καὶ καθηρημένος ὢν ὑπὸ δύο καθηρημένων
χειροτονεῖται. ἐντεῦθεν πάντα τὰ σκάνδαλα ἀνεψύη ἐν Ἀλεξανδρείᾳ.
πάντων γὰρ τῶν τῆς οἰκουμένης ἱερέων τὸν ὄρον τῆς ἐν Χαλκηδόνι
συνόδου ἀποδεξαμένων, οὗτος ὁ μιὰρὸς μετὰ λύττης τινὸς ἀσχήτου
ταύτην καθύβριζε καὶ χειροτονίας ἐπισκόπων ἐποίει ἀχειροτόνητος
ὢν καὶ βαπτίσματα ἐπετελεῖ πρεσβύτερος μὴ ὢν. ὁ δὲ μακάριος
Προτέριος αἰσθόμενος τὴν κατ' αὐτοῦ σκευαζομένην ὑπὸ τοῦ
Ἐλοῦρου ἐπιβουλήν δόδωσι τόπον τῇ ὁργῇ καὶ τῷ σεπτῷ προσφεύγει
βαπτιστηρίῳ ἐν τῇ πρώτῃ τῆς πασχαλίας ἡμέρᾳ. ὁ δὲ τοῦ Ἀντιχρίστου
πρόδρομος μὴ αἰδεσθεὶς μήτε τὴν ἁγίαν ἡμέραν, μήτε τοὺς σεβασ-
μίους τόπους, ἀποστεύας κατασφάζει τὸν ἀνεύθυνον ἀρχιερεᾶ μετὰ
καὶ ἄλλων ἕξ τῶν σὺν αὐτῷ. καὶ σχοινοῖς περισφραντες τοῦτου
τὸ λείψανον ἀπὸ τῆς ἁγίας ἐξέβαλον κολυμβήθρας, καὶ κομπεύσαντες
αὐτὸ κατὰ πᾶσαν τὴν πόλιν ἤκιζον αὐτὸ ἀνηλεῶς· τέλος πυρὶ κατέ-
καυσαν καὶ τὴν σποδὸν τῷ ἄερι παρέπεμπον.

Τῷ δ' αὐτῷ ἔτει ἠνέχθη τὸ λείψανον τῆς ἁγίας Ἀναστασίας
ἀπὸ τοῦ Σερμίου καὶ κατετέθη ἐν τῷ ναῷ αὐτῆς ἐν τοῖς Δομνίνου
ἐμβόλοις. Τιμόθεος δὲ ὁ Ἐλοῦρος τὰ συγγράμματα Κυρίλλου τοῦ
μεγάλου μὴ ἐκδοθέντα εὗρων ἐνδθενυσεν ἐν πολλοῖς τόποις, ὡς
ἱστορεῖ Πέτρος, ὁ πρεσβύτερος Ἀλεξανδρείας.

Theoph. a. m. 5951 p. 111:

Ἀλεξανδρέας ἐκράτησε ληστρικῶς Τιμόθεος ὁ Ἐλοῦρος ἔτη β'.
β'. ζ'. ιε'. α'. κα'. α'. δ'.

Τούτῳ τῷ ἔτει μαθὼν λέων ὁ βασιλεὺς τὸν ἄδικον θάνατον
προτερῶν καὶ τὴν τοῦ Ἐλοῦρου ἄθεσμον προαγωγὴν, πέμψας
καισάρειον ἐγλωσσοτόμησε καὶ ἀμφοτέρους ἐξώρισεν, ὡς
κοινωνήσαντας τῷ φόνῳ προτερῶν· Τιμοθέῳ δὲ τῷ ἀνιέρῳ οὐκ
ἐκεξήλθεν, τὴν ἐκ' αὐτῷ κρείσιν ἐπισκόποις εἰπὼν ἀρμόζειν.

Theoph. a. m. 5952 p. 111-112:

Τούτῳ τῷ ἔτει γράμματα πρὸς τοὺς ἐκάστης ἐπαρχίας ἀπ-
έστειλεν ἐπισκόπους ὁ βασιλεὺς, γράψαι αὐτῷ τὴν οἰκέαν γυνάμην
ἐκαστον, πότερον εἰ τοῖς ἐν Χαλκηδὼνι ὁρισθεῖσιν ἀρέσκοιντο, καὶ
κερὶ τῆς τοῦ Ἐλοῦρου χειροτονίας τί λέγοιεν; ἐν οἷς καὶ τῷ
ἀγλῷ Συμεῶνι τῷ Στυλῆτι καὶ Βαραδῳτῳ μοναχῷ καὶ Ἰακώβῳ
θαυματοουργῷ, διαμαρτυρούμενος ὡς τῷ θεῷ τῶν ὅλων παρέχειν
μέλλοντας τὴν κρείσιν τῶν ἀμφισβητουμένων κοιήσασθαι. οἱ δὲ
καμψηφεῖ ὁμοφρόνως κυροῦσαι μὲν τὴν ἐν Χαλκηδὼνι σύνοδον ἀγλῶν
εἶναι, καὶ τὸν ὅπ' αὐτῆς ἐκτεθέντα ὅρον ἀποδέχονται, Τιμοθέου
δὲ συμφώνως καταψηφίζονται ὡς φονέως καὶ αἵρετικοῦ. ἐσπουδάσε
δὲ καὶ Γεννᾶδιος πρὸς τὸν βασιλέα ἐκδικῆσαι τὰ τολμηθέντα.
ἀντεκράτιετο δὲ αὐτῷ Ἀσπαρ ὁ Ἀρειανός. ὁ δὲ εὐσεβῆς βασιλεὺς
τὸν μὲν Ἐλοῦρον ἐξώρισεν εἰς Γάγγραν, ἔνθα ποτὲ καὶ Διδσκαρος,
ὁ τοῦτου διδδσκαλος. ὁ αὐτοὺς δὲ κἀκεῖ ἤρξατο παρασυναγωγὰς
ποιεῖν καὶ ταραχὰς, ὅς μαθὼν ὁ βασιλεὺς μετεξώρισεν αὐτὸν ἐν
Χερσῶνι.

Theoph. a. m. 5967 p. 120:

Ἀλεξανδρέας ἐπίσκοπος Τιμόθεος ἔτη ιε'. ιε'.

Τιμόθεον δὲ τὸν Ἐλοῦρον ἀνεκαλέσατο διὰ τύπου, καὶ Πέτρον
τὸν Κναφέα κρυπτόμενον ἐν τῇ μονῇ τῶν Ἀκοιμήτων, καὶ ὅσοι
ἄλλοι ἐχθροὶ τῆς ἀγίας ἐν Χαλκηδὼνι συνόδου ἐπαρρησιάζοντο
κατὰ τῆς ἀληθείας. ὁ δὲ Ἐλοῦρος συναγαγὼν ἀτάκτους Ἀλεξανδρεῖς
ἐνδομησύντας ἐν Βυζαντίῳ, ἐκ τοῦ παλατιοῦ λιτανεύων ἦλθεν εἰς
τὴν ἐκκλησίαν ἐποχοῦμενος ὄνῳ. ἔλθων δὲ εἰς τὴν λεγομένην Ὀκτα-
γωνον, πτωθεὶς συνετρίβη τὸν πόδα, καὶ μετ' αἰσχύνης ἀνέστρεφεν.
Βασιλέσκος δὲ τοῦτον εἰς Ἀλεξανδρείαν μετὰ τύπων κατὰ τῆς συν-
όδου ἐξέπεμψεν, καὶ Πέτρον Κναφέα εἰς Ἀντιόχειαν, κατὰ τῆς
ἀληθείας ἐνισχύσας ἀμφοτέρους. Τιμόθεος δὲ ὁ Σαλοφάκιος,

ἐπίσκοπος Ἀλεξανδρείας, μαθὼν Τιμόθεον τὸν Ἐλοῦρον παραγενέσθαι ὑπεχώρησεν ἐν τοῖς μοναστηρίοις τοῦ Κανώκου, ὡν ἐγεγόνει καὶ τῆς ἀσκήσεως. πολλοὺς δὲ κακῶσας ὁ Ἐλοῦρος Τιμόθεον βλάψαι οὐκ ἔσχυσε διὰ τὸ ὑπὲρ πάντων ἀγαπήσθαι αὐτόν. εἰσερχομένῳ δὲ τῷ Ἐλοῦρῳ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐπεφώνουν τὸ αἰσχροὺν ἐκεῖνο οἱ σκουδασταὶ αὐτοῦ· "ἐψώμισας τοὺς ἐχθρούς σου, ὁ πᾶς." ὁ δὲ ἀνέκρος ἀντεφώνει. "ναί· ὄντως ἐψώμισα". οὗτος δὲ δυσσεβῆς καὶ τὴν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον ἀνεθεμελίωσεν.

Theoph. a. m. 5968 p. 122:

Ἀλεξανδρείας ἐπίσκ. Τιμόθεος ὁ Ἐλοῦρος ἔτη β'. α'.

Io. Nikiu Chron. LXXXVIII 14-16, 23-25, 28-35, 57-62 p. 110-112, 115-116:

14. (Now having heard of all these circumstances) the emperor Leo appointed (to be patriarch) unto them Timothy, who had been assistant to the patriarch Dioscorus. Formerly he had been a strict monk belonging to the convent of Qalmôn, and he was a priest. 15. And his appointment was made after the death of Dioscorus, who had wrongfully been deposed by the emperor Marcian and his Council. 16. But Timothy refused to abide by the Council of the Chalcedonians; for this Council had disturbed the entire world.

23. And Timothy the patriarch on his arrival in Alexandria was seized and conducted to a place called Gangra, and made to reside there. 24. And there were alarms and fightings in Alexandria. And the governor of the city, who used violence to the holy patriarch Timothy, was eaten of worms and died. 25. And the inhabitants of the city said to one another: 'All this evil that has overtaken him is due to the judgement of the Glorious and Most High God because of what has been done to the patriarch Timothy, the servant of God, in order that all men might learn that God dwells amongst His chosen and renders justice to the oppressed.

28. And the emperor sent and had fetched from his place of exile whither the elder Leo had driven him the holy patriarch Timothy. And when he was brought to the city of Constantinople with the honour and dignity due to the priesthood, he was welcomed by all the court and people. 29. And a letter was

dispatched to all the provinces and to all the bishops with orders to expel all who confessed the faith of the Chalcedonians, (and likewise) to excommunicate and reject them.

30. The holy Timothy and his companions made the following prophecy in regard to the emperor Basiliscus: 'From the day thou deniest the faith set forth in this writing, thy empire will cease to exist and thy days will rapidly draw to a close.' 31. And he replied: 'I will never deny this profession of faith: on the contrary, I will assemble a Council in Jerusalem in order that the orthodox faith may be established and abide.' 32. And when the holy patriarch Timothy heard these words he went to the city of Alexandria, taking with him the profession of faith written out in the court of the emperor, and he seated himself on its (patriarchal) throne. 33. But the emperor Basiliscus took bribes and broke his word, and cast down that which he had previously built up, and did not assemble a Council in Jerusalem as he had promised the patriarch Timothy. 34. On the contrary, he wrote a second letter to this effect: 'Suffer the Chalcedonians to abide in their faith, and show them due regard.' And so the prophecy of the illustrious father Timothy and of his companions was accomplished. 35. And a terrible unlooked-for pestilence visited the city of Constantinople, and the bodies of the dead putrified, and there were not people enough to bury them. And the city of Gabala in Syria likewise was destroyed by an earthquake.

57. And subsequently the emperor Zeno sent an officer named Quaestor to Alexandria to bring back to him the patriarch Timothy, the man of God. And when the quaestor came to the patriarch Timothy, he said unto him: 'The emperor summons thee'. And the patriarch answered and said unto him: 'The emperor will not see my face.' And thereupon he fell ill and died, even as he had said. 58. And the orthodox arose and appointed Peter, the archdeacon, surnamed Mongus, to be patriarch. And the magistrates of the city sought to arrest him, but he escaped out of the hands of the soldiers, and made his

escape to the house of (one of) the faithful, and there were alarms in the city. 59. And the partisans of Proterius the Chalcedonian on their part elected a patriarch, named Ajes, but he died shortly after. 60. And the faithful ... <Then the Chalcedonians elected a patriarch> named John Tabennesiotes. And he likewise got possession of the (patriarchal) throne of Ajes by bribing the magistrates. And he said: 'I have sworn a solemn oath to the emperor Zeno that I shall take no measures regarding the ecclesiastical see (of Alexandria).' 61. And when the emperor Zeno heard of this event he was very wroth, and he gave orders for his expulsion. And when John heard that the emperor had given orders for his expulsion, he took to flight and went to Rome. 62. And at that time Acacius, patriarch of Constantinople, was on friendly terms with the emperor Zeno. And so he prevailed on the emperor that they should subscribe the Henoticon, that is to say, the confession of the faith of the three Councils Nicaea, Constantinople, and Ephesus, and should reject the other Councils.

Euagr. II 8; 9 p. 55-59:

8. "Ετι δε βασιλευδοντος Ῥωμαίων Σευήρου, Μαρκιανὸς τὴν βασιλεῖαν ἐναλλάττει πρὸς τὴν κρεῖττονα μεταχωρήσας Ἀἴγιον, ἐπὶ μὲν μόνοις ἔτεσι τὴν βασιλεῖαν διακυβερνήσας, μνημεῖον δὲ ὄντως βασιλικὸν καταλειποῦς παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις, βασιλεύει δὲ ἄγων. Ὅπερ οἱ τῆς Ἀλεξανδρέων κυθόμενοι τὴν κατὰ Προτερίου μετὰ μεζονος θυμοῦ καὶ πλεῖστης θερμότητος ἀνενεοῦντο μῆνιν. Εὐξέακτον γὰρ τι χρῆμα πρὸς ὀργὴν ὁ ὄμιος καὶ τὰς τυχοῦσας ἀφορμὰς ὑπέκκαυμα τῶν θορύβων ἔχων· οὐχ ἥκιστα δὲ πάντων ὁ τῆς Ἀλεξάνδρου πλήθει τε πολλῶ κομῶν καὶ μάλιστα ἀφανεῖ τε καὶ συγκλυδῶ, καὶ παραλδγῶ θρᾶσει τὰς ὁρμὰς γαυροῦμενος. Ὅθεν ἀμέλει φασὶν ἔξδν τῷ βουλευμένῳ τὸ προστυχδν καταρρήξαντι πρὸς δημοτικὴν σιτδσιν τὴν πόλιν ἐκβακχεῦσιν, ἀγειν τε καὶ φέρειν ὅπῃ καὶ καθ' οὐ βούλεται· τὰ πολλὰ δὲ καὶ παιγνιήμονα καθεστάναι, καθὼς Ἡρόδοτος περὶ Ἀμφοιδος ἱστορεῖ. Καὶ τοιαῦτα μὲν ὁ ὄμιος ἐκεῖνος· οὐ μὴν τὴ γε ἄλλα οἶου ἂν τις καὶ κατεφρόνησεν.

Ἐπιτηρήσαντες δ' οὖν καιρὸν οἱ τῆς Ἀλεξανδρου καθ' ὃν Διουδοῖος τῶν στρατιωτικῶν ταγμάτων ἡγούμενος ἀμφὶ τὴν ἄνω διέτριβεν Αἴγυπτον, φηφίζονται Τιμόθεον τὸν ἐπὶ κλην Αἴλουρον εἰς τὸν τῆς ἀρχιερωσύνης ἀναβῆναι βαθμόν, πρῶτον μὲν τὸν μοναδικὸν ἐπιτηδεύσαντα βέον, ὕστερον δὲ τοῖς πρεσβυτέροις ἐναριθμηθέντα τῆς Ἀλεξανδρέων· καὶ πρὸς τὴν μεγάλην ἀγαγόντες ἐκκλησίαν, ἣ Καίσαρος προσαγορεύεται, ἐπισκοπὸν σφίσι προχειρίζονται, ἔτι Προτέρου περιόντος τε καὶ τὰ τῆς ἱερατείας αὐτουργοῦντος. Παρήσαν δὲ τῇ χειροτονίᾳ Εὐσέβιος ὁ τοῦ Πηλουσίου πρέεδρος, Πέτρος τε ὁ ἐξ Ἰβηρίας Μαΐουμα τοῦ πολυχνίου, ὡς τὰ περὶ τούτων ἱστορεῖται τῇ τὸν βέον συγγράφαντι Πέτρου· ὃς φησὶ τὸν Προτέρου μὴ τὸν δῆμον, ἀλλὰ τινὰ τῶν στρατιωτῶν διαχειρίζασθαι.

Κατεληφθὸς δὲ Διουδοῖος τὴν πόλιν μετὰ πλείστου τῆχους, τῶν γενομένων ἀτοπημάτων συνωθούτων αὐτῶν, σπεύδοντες τε τὴν διαναστήσαν τῆς σιδήσεως πυρὰν σβέσαι, ἔνιοι τῶν Ἀλεξανδρέων παροτρύνοντος Τιμοθέου, ὡς ἐγράφη τῇ Λέοντι, ἐπελθόντες τὸν Προτέρου διαχειρίζονται, ἐξφους κατὰ τῶν σπλάγχων ὡσθέντος, κατὰ τὸ πανάγιον βαπτιστήριον καταπεφευγὸτα· ὃν καὶ καλωδῶ περιαρτήσαντες ἀνὰ τὸ καλούμενον Τετράκυλον τοῖς πᾶσιν ἐκεδεύοντες, ἐπιτωάζοντες τε καὶ κραυγάζοντες Προτέρου εἶναι τὸν ἀνῆρημένον. Καὶ μετὰ ταῦτα τὸ σῶμα διὰ πῦρος τῆς πύλης περιελκύσαντες πυρὶ παρέδωκαν, οὐδὲ τῶν σπλάγχων αὐτοῦ ἴσα θηροῖς ἀπογευσασθαι ναρκήσαντες, ὡς κου ταῦτα πάντα ἡ δέησις περιέχει τῶν ἐπισκόπων τῶν ἀνὰ τὴν Αἴγυπτον καὶ τοῦ σύμπαντος κλήρου τῆς Ἀλεξανδρου, πρὸς Λέοντα τὸν μετὰ Μαρκιανόν, ὡς εἴρηται, τὴν ἐκικράτειαν τῶν Ῥωμαίων περιθέμενον γεγεννημένη, ἥπερ γέγραπται ὀνόμασι τοῦτοις·

Ἐν τῇ εὐσεβεῖ καὶ φιλοχρίστῃ καὶ παρὰ θεοῦ ἀναδειχθέντι, νικητῇ, τροπαιοῦχῃ καὶ Αὐγουστῇ Λέοντι, δέησις παρὰ τῶν ἐπισκόπων πάντων τῆς ὑμετέρας Αἰγυπτιακῆς διοικήσεως καὶ κληρικῶν τῶν κατὰ τὴν μεγίστην ὑμετέραν Ἀλεξανδρέων ἀγιωτάτην ἐκκλησίαν.

Ἐκ τῆς ἁνῶθεν χάριτος ὁδῶρον τῇ βίῃ παρασχεθεὶς, εὐκρίτως οὐ λήγεις δαημέραι τοῦ κοινοῦ μετὰ θεοῦ προμη-

θούμενος, εὐαγέστατε πάντων αὐτοκρατόρων Αὐγουστε."

καὶ μεθ' ἕτερα·

"Ἀστασιδίου τε εἰρήνης τῶν ὀρθοδόξων λαῶν παρ' ἡμῶν τε καὶ κατὰ τὴν τῶν Ἀλεξανδρέων ὑπαρχούσης, πλὴν Τιμοθέου ἀποσχοινίσαντος ἑαυτὸν τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας καὶ πρίστως καὶ ἀποτεμνόντος εὐθὺς μετὰ τὴν ἐν Καλχηδόνι ἀγλάν σὺνοδον, τὸ τηνικαῦτα δῆθεν πρεσβυτέρου τυγχάνοντος, ἅμα τέτταρσιν ἡ πέντε μόνοις ποτὲ ἐπισκόποις καὶ ὀλίγοις μονάζουσι, σὺν αὐτῇ τὴν αἵρετικὴν Ἀπολλιναρίου καὶ τῶν κατ' ἐκεῖνον νοσοῦσι κακοδόξων· οἳ ἦν καθαιρεθέντες τότε κανονικῶς ὑπὸ τοῦ τῆς θείας μνήμης Προτέρου καὶ πόσης Αἰγυπτιακῆς συνόδου, βασιλικῆς εἰκότως σὺν ἐξορᾷ κινήσεως ἐπειράθησαν."

καὶ μεθ' ἕτερα·

"Ἐπιτηρήσας τε τὴν ἐντεσθεν πρὸς θεὸν ἐκδημίαν τοῦ τῆς εὐαγοῦς λήξεως Μαρκιανοῦ τοῦ γενομένου βασιλέως, βλασφημίαις τε φωναῖς ὡς αὐτόνομος ἀναιδῶς κατ' αὐτοῦ θρασυνόμενος, καὶ τὴν ἀγλάν καὶ οἰκουμένην τὴν ἐν Καλχηδόνι σὺνοδον ἀναθεματίζων ἀπρηθριασμένως, πλῆθος δήμου ὠνητῶν τε καὶ ἀτάκτων ἐπισυρράμενος, καὶ στρατεύσας κατὰ τε τῶν θεῶν κανόνων καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως καὶ τῆς κεινῆς πολιτείας καὶ τῶν νόμων, ἐπεισέφρησεν ἑαυτὸν τῇ ἀγλᾷ τοῦ θεοῦ ἐκκλησίᾳ ἐχούσῃ κοιμένα τε καὶ διδασκαλον, τὸν ἀγιώτατον ἡμῶν τὸν τηνικαῦτα κατέρᾳ καὶ ἀρχιεπίσκοπον Προτέριον, τῆς τε συνήθεις συνάξεως ἐπιτελοῦντα καὶ λιτῆς ἀνακείμενον τῷ πάντων ἡμῶν σωτῇρι Χριστῷ Ἰησοῦ ὑπὲρ τῆς εὐσεβοῦς ὑμῶν βασιλείας καὶ τοῦ φιλοχρίστου ὑμῶν παλατιοῦ."

καὶ μετ' ὀλίγα·

"Καὶ μόλις διαγενομένης ἡμέρας, ἐν τῇ ἐπισκοπεῖ κατὰ τὸ ἔθος διδγόντος τοῦ θεοφιλεσσιῶτου Προτέρου, λαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ δὲ Τιμόθεος τοῦς καθαιρεθέντας ἐνδίκως δύο ἐπισκόπους, καὶ κληρικὸς ὁμοῦς τὴν ἐξορᾶν, ὡς ἔφημεν, οἰκεῖν κατακριθέντας, ὡς δὴ χειροτονεῖν παρὰ τῶν δύο δεξάμενος, μηδενὸς τὸ σύνολον τῶν κατὰ τὴν Αἰγυπτιακὴν διοίκησιν ὀρθοδόξων ἐπισκόπων παρόντος κατὰ τὸ εἰωθὸς ἐκτὶ ταῦς τοιαύταις τῆς Ἀλεξανδρέων τοῦ ἐπισκόπου χειροτονίαις, ἐπιλαμβάνεται ὡς ἐνδμίσε τῆς μὲν ἱερατικῆς καθέδρας, μοιχεύειν προδήλως τολμήσας κατὰ τῆς ἐχούσης ἐκκλησίας τὸν ἑαυτῆς νύμφιον, καὶ ἐνεργούντος ἐν αὐτῇ τὰ θεῖα καὶ κανονικῶς τὸν οἰκεῖον δίδκοντος θρόνον."

καὶ μεθ' ἕτερα·

"Οὐδὲν ἕτερον ἦν κοιεῖν τὸν μακρόριον ἐκεῖνον ἢ τὸπον δοῦναι τῇ ὁρῇ κατὰ τὸ γεγραμμένον, καὶ τὸ σεπτὸν καταλαβεῖν βαπτιστήριον, φεύγοντα τῶν ἐκ' αὐτῇ τρεχόντων πρὸς φόνον τὴν ἔφοδον· ἐν ᾧ μάλιστα τόπῳ καὶ βαρβάροις καὶ πᾶσιν ἀγροῖς ἀνθρώποις ἐγγίνεται ὄλεος, τοῖς καὶ μὴ εἰδῶσι τὸ σέβας τοῦ τόπου καὶ τὴν ἐκεῖθεν βρύουσαν χάριν. Ὅμως οἱ τὸν ἐξ ἀρχῆς Τιμοθέου σκοπὸν εἰς ἔργον προαγαγεῖν σπουδάζοντες, οἱ μὴδὲ ἐν τοῖς ἀχράντοις ἐκείνοις σηκοῖς αὐτὸν ἀνεχόμενοι σῶζεσθαι, οὔτε τὸ σέβας αἰδεσθέντες τοῦ τόπου οὔτε τὸν καιρὸν - ἦν γὰρ τοῦ σωτηρίου πᾶσα πανήγυρις - οὔτε τὴν ἱερωσύνην αὐτὴν φρίζαντες μεσιτεύουσιν θεῷ καὶ ἀνθρώποις, ἀποκτείνουσι τὸν ἀνεύθυνον, ἀποσφάττουσιν αὐτὸν ἀπηνῶς μετὰ καὶ ἄλλων ἑξ. Καὶ περιλαγόντες τοῦτου τὸ λείψανον πανταχοῦ κατατετρωμένον, ὥμῳς τε περισφάντες κατὰ πάντα σχεδὸν τόπον τῆς πόλεως καὶ κατακομπεύσαντες σχετλῶς, ἠκίζοντο ἀνηλεῶς τὸ τῶν πληγῶν οὐκ αἰσθανόμενον σῶμα διατεμόντες κατὰ μέλος, καὶ οὐδὲ τῶν ἐντὸς ἀπογεύεσθαι κατὰ τοῦς θῆρας φειδόμενοι ἐκείνου, ὅν ἔχειν μερίτην θεοῦ καὶ ἀνθρώπων ἑναγχος ἐνομίσθησαν· πυρὶ τε παραδόντες τὸ ὑπολειφθὲν αὐτοῦ σῶμα τὴν ἐκ τούτου κόνιν τοῖς ἀνέμοις παρέπεμπον, θηρίων πᾶσαν ὑπερακουτίσαντες ἀγριότητα. Ὦν ἀπάντων αἷτιος καὶ τῶν κακῶν σοφὸς οἰκοδόμος καθεισότηκει Τιμοθεός."

Τῷ μέντοι γε Ζαχαρίᾳ τὰ περὶ τούτων διηγουμένῳ δοκεῖ περπαῖναι μὲν τὰ τούτων πλεῶν, ἑξ αἰτίας δὲ Προτερίου μεγίστας ταραχὰς τῇ Ἀλεξανδρέων ἐμποιήσαντος, καὶ οὐκ ἔκ τοῦ δήμου ταῦτα τετολμησθαι, ἀλλ' ἐκ τινων στρατιωτικῶν, ἑξ ἐπιστολῆς Τιμοθέου κιστούμενος πρὸς Λέοντα γεγεννημένης. Τούτοις μὲν οὖν ἐπιθήσων δόκην Στήλας πρὸς τοῦ βασιλέως Λέοντος ἐκπέμπεται.

9. Ἐγκυκλίους δὲ χρῆται γράμμασιν ὁ Λέων τῶν ἀνὰ τὴν Ῥωμαϊκὴν πολιτεῖαν ἐπισκόπων πυνθανόμενος καὶ τῶν ἐν τῇ μοναδικῇ διαπρεπόντων βίῳ, περὶ τῆς ἐν Καλχηδόνι συνόδου καὶ τῆς Τιμοθέου τοῦ ἐπίκλην Αἰλίουρου χειροτονίας, διαπεμφόμενος καὶ τὰ ἴσα τῶν ἐπιδεδομένων αὐτῷ δεήσεων ἐκ τε τῆς μόρας Προτερίου ἐκ τε τῆς Τιμοθέου τοῦ Αἰλίουρου.

Rap.: RE VIII 1159. -- Schmidt 558. -- Opitz:RE VI A 1355-1357. -- Gross:KlP V 852.

Es befanden sich wahrscheinlich katholische Heruler in Rom: Flavius Theodobius Valila, 471 comes und magister utriusque militiae, sowie Herila comes, der 462 starb.

Fiebigger I Nr. 297: ILCV I Nr. 1785 p.349:

Haec tibi mens Valilae devovit praedia, Christe,
cui testator opes detulit ipse suas,
Simplicius quae papa sacris caelestibus aptans
effecit vere muneris esse tui,
et quod apostolici deessent limina nobis
martiris, Andreae nomine composuit.
Utitur hac heres titulis ecclesia iustis
succedensq. domo mystica iura locat.
Plebs devota, veni perq. haec commercia disce
terreno censu regna superna peti!

Fiebigger I Nr. 310: ILCV I Nr. 115 p. 33: CIL VI 31996:

Depositus Herila / comes in pace fidei / catholice VII
kal. / Aug., qui vixit ann. / pl. m. L. d.n. Severi Aug. /
primo cons.

Schmidt 550-551.

Odoaker - von rugischer oder skirischer Abstammung - bezetzte mit seinen herulischen und turcilingischen Kriegern Italien und verbannte den letzten weströmischen Kaiser, Romulus Augustulus nach Campanien /476/. Die herulischen Kriegersleute riefen ihren Feldherrn zum König aus.

Iord. Get. 242:

siehe oben.

Iord. Rom. 344:

siehe oben.

Paul. Diac. hist. Rom. XV 8:

siehe oben.

Prosp. auct. Havn. ordo prior p. 309:

476 Basilio et Armato

2. Intra Italiam Eruli, qui Romano iuri suberant, regem creant

nomine Odoacrem X k. Sept., hominem et aetate et sapientia gravem et bellicis rebus instructum.

Prosp. auct. Havn. ordinis post. margo p. 309:

Basilisco II et Armato.

2. Nam Heruli intra Italiam habitatores regem creant nomine Odoacrem, hominem et arte et sapientia gravem et bellicis rebus instructum.

Br. hist. urbis Rav. p. 267:

Sed modo Odovacer, genere Rochus, Hostrogothorum, Saracenorum rex, Crolorumque turba exercitus accintus Italiam invasit, Augustoque imperatore de regno evulso, in Luculano Campania venit castella exilii pena dampnavit.

Dahn 2. -- Rap.: RE VIII 1159-60. -- Schmidt 550. -- Sevin 127. -- Jones I 244. -- Lippold: KLP II 1113. -- Szádeczky 169.

Die Heruler zerstörten um 480 die norische Stadt Ioviacum und henkten den dortigen christlichen Presbyter.

Euippius, Vita S. Severini 24:

Ad habitatores praeterea oppidi, quod Ioviaco vocabatur, viginti et amplius a Batavis milibus disparatum, solita vir dei revelatione commonitus Moderatum nomine, cantorem ecclesiae, destinavit, praecipiens ut habitationem loci illius omnes sine cunctatione relinquerent, mox enim perituros fore, si contemnerent imperata. Aliis ergo de tanto praesagio dubitantibus, allis prorsus non credentibus iterum misit Quintasium quendam, cui et lacrimans ait: "Perge velocius, denuntians eis, si hac ibidem nocte manserint, sine dilatione capientur." Sanctum quoque Maximianum, spiritualis vitae presbyterum, instantius imperat admoneri, ut saltem ipse contemptoribus derelictis properaret caelesti misericordia liberari; de quo sibi dei famulus magnam dicebat inesse maestitiam, ne forte salutiferum differendo mandatum imminenti subiaceret exitio. Praedictus itaque pergens imperata supplevit, sed presbytero et reliquis incredulitate nutantibus nuntius viri dei presbytero retinente se atque hospitalitatis gratiam praebere cupienti nullatenus acquievit. Qua nocte Heruli insperate protinus irruentes

oppidumque vastantes plurimos duxere captivos, presbyterum memoratum patibulo suspendentes. Quo audito servus dei graviter doluit praemonitos non curasse.

Zeuss 478. -- Dahn 2. -- Rap.:RE VIII 1160. -- Schmidt 551.
-- Lippold:KlP II 1113.

Odoaker überfiel mit Herulern und Turcilingern das der österreichischen Donaustrecke nördlich gelegene Land der Rugier. Er überwand sie und tötete ihren König Feletheus, oder schleppte ihn in Gefangenschaft /478 o. 488/.

Paul. Diac. hist. Lang. I 19:

siehe oben.

Prosp. auct. Havn. ordo prior p. 313:

487 Boetio v.c. consule.

1. Fevva rex Rugorum adversum regem Erulorum Odoachrem bellum movet. Collectis copiis ab utroque exercitu supra Danubium amnem pugna initur. Multa utriusque exercitus cadaverum strages caede coacervata: sed cum iam ab utroque rege anceps victoria expectaretur, Fevva devictus tandem et vivus captus ac Odoachri oblatus, quem vitae reservatum Odoachar in Italiam secum vinctum pertrahit. Pugnatum est supra Danubium cum Fevva et Rugis XV k. Ian.

Prosp. auct. Havn. ordo post. p. 313:

Boetio v. c. consul.

2. His consulibus Odoachar rex Herulorum Fevannem regem Rugorum proelio devictum supra Danuvium cepit atque secum intra Italiam vinctum pertrahit.

Rap.:RE VIII 1159. -- Schmidt 551.

491 schloss sich Odoaker mit den Herulern nach dem gegen den Ostgotenkönig Theoderich den Grossen geführten, unglücklich auslaufenden Waffengang in die Stadt Ravenna ein. Dann versuchte er die Blockade durchzubrechen und so der Umringung loszuwerden, doch gelang ihm der Ausfall nicht /10. Jul. 491/. Später, als Ravenna eingenommen und Odoaker getötet wurde, befahl Theoderich fast alle herulischen Söldner hinzurichten.

Anon. Vales. pars post. 54 p. 318:

Olybrio v. c. Cons.

Hoc consule exiit Odoacar rex de Ravenna nocte cum Herulis ingressus in Pinetam in fossatum patrici Theoderici, et ceciderunt utraque parte exercitus, et fugiens Levila magister militum Odoacris occisus est in fluvio Bedente: et victus Odoacar fugit Ravennam id. Iul.

Anon. Vales. pars post. 55 p. 320:

Sic ingressus est Theodericus: et post aliquot dies, dum ei Odoacar insidiaretur, detectus ante ab eo praeventus in palatio, manu sua Theodericus eum in Lauretum pervenientem gladio interemit.

Anon. Vales. pars post. 56 p. 320:

Cuius exercitus in eadem die iussu Theoderici omnes interfecti sunt, quivis ubi potuit reperiri, cum omni stirpe sua.

Fasti Vind. priores 640 p. 318:

P.Chr. 491

1. eo anno ingressus est Odoacar rex in fossatum Erulis in pinita et occisus est Libila mag. mil. et ceciderunt populi ab utraque parte et clausit se Ravennam Odoacar rex VI idus Iul. et regressus est rex Theodericus in Ticino XI kal. Septemb.

Fasti Vind. priores 649 p. 320:

Et occisus est Odoacar rex a rege Theoderico in palatio cum commilitibus suis.

Prosp. auct. Havn. p. 319:

491 Olibrio iuniore v. c. cons.

1. Odoachar rex ab Ravenna Mediolanium rediit atque contractis copiis cum Theudorico bellum init super fluvio Adda: sed ut rei desperatae magis adimi quam augeri vires solent, Odoachar terga vertens interfecto Pierio comite, qui bellicis rebus praeerat, Ravennam iterum aufugit. Post quem Theodoricus intra parvi temporis spatium Ravennam cum totius robore exercitus pervenit. Fossato ac munitione late patente in Pineta exercitum vallavit. Quem cum securum intra fossatum sedere Odoachar conspiceret, clam noctu cum Erulis intra fossatum in Pineta erupit, ubi, cum diu pugnatum esset et utriusque exercitus

magnae copiae cecidissent, interfecto Libilane magistro militiae intra Ravennam sese rex Odoachar reclusit.

Prosp. auct. Havn. p. 321:

Theudoricus...

6. pacis specie Odoachrem interfecit cum collegas omnes, qui regni praesidium amministrabant.

Cassiod. Chron. a. 491 Olybrius iun. cons. p. 159:

Hoc cons. Odovacar cum Erulis egressus Ravenna nocturnis horis ad pontem Candidiani a $\overline{\text{dn.}}$ nostro rege Theoderico memorabili certamine superatur.

Ennodius Panegyricus X 53 p. 209:

Quid Herulorum agmina fusa commemorem? Qui ideo adversus te deducti sunt, ut hic agnoscerent etiam in propriis sedibus quem timerent.

Vita S. Laur. p. 544 s. 11-16:

...Eo namque tempore Zeno rebus humanis praeerat imperator, et ab eo ad Italiam possidendam directus Gothorum rex Theudoricus, Thiodimeris ex concubina filius, acriter dimicabat contra Odoacrem Erulorum regem, et ipse Romanam urbem et totam Italiam tyrannica dominatione possidebat. Infinitis itaque miseriis Italia laborabat, aliis Erulorum regi, aliis Gothorum faventibus. Unde civibus acrior erat cura salutem vitamque tuendi, quam de pontifice consulendi.

Rap.:RE VIII 1159. -- Schmidt 555. -- Sevin 130. -- Ensslin, Theod. 70.

Der byzantinische Geschichtsschreiber entwirft - zweifelsohne stark übertrieben - das möglichst düstere Bild von den Bräuchen und Sitten der Heruler: z. B. die kranken und alten Leute sollten getötet und auf dem Scheiterhaufen verbrannt werden, die verwitwete Frau sollte sich über dem Grabe ihres Gatten erhängen, usw. Die Anzahl der Heruler vermehrte sich mit der Zeit /wahrscheinlich auch infolge der Angliederung fremder oder verwandter Stämme/, sie besiegten die Nachbarvölker - unter ihnen die Langobarden - und machten sie tributpflichtig. /Das Land der Heruler umfasste allem Anschein nach den südlichen Teil des Marchfelds, die Donaugegend der Slowakei und

die nordwestliche Gegend Transdanubiens./ - Im Zeitabschnitt nach der Thronbesteigung des oströmischen Kaisers Anastasius /491/ verhielten sie sich drei Jahre lang ruhig.

Proc. b. Goth. II 14, 1-10 p. 208-210:

siehe oben.

Zeuss 479. -- Dahn 6. -- Rap.:RE VIII 1159. -- Dic. 67-68. -- Schmidt 564. -- Wensk. 327, 431. -- Lippold: KLP II 1112-13.

Die um 500 redigierte geographische und ethnographische Arbeit reiht die Heruler zwischen die Thüringer und die Sarmaten ein.

Ps.-Aethicus I 26 p. 84:

Oceanus occidentalis habet gentes:

Gotos Turingos Herulos Sarmatas Marcomannos Langobardos Suevos Alanos ...

Der Ostgotenkönig Theoderich der Grosse verleiht um 507 dem Herulerkönig Rodulf die Würde seines Waffenkindes. Er sendet ihm Pferde und Waffen zum Geschenk, als Erwidierung bittet er um ehrfurchtsvollen Gehorsam.

Cassiod. Var. IV 2 p. 114-115:

Regi Erulorum Theodericus rex

Per arma fieri posse filium grande inter gentes constat esse praeconium, quia non est dignus adoptari, nisi qui fortissimus meretur agnosci. In subole frequenter fallimur: ignavi autem esse nesciunt, quos iudicia pepererunt. Hi enim gratiam non de natura, sed de solis meritis habent, quando vinculo animi obligantur extranei, et tanta in hoc actu vis est, ut prius se velint mori quam aliquid asperum patribus videatur infligi. Et ideo more gentium et condicione virili filium te praesenti munere procreamus, ut competenter per arma nascaris, qui bellicosus esse dinosceris. Damus tibi quidem equos enses clipeos et reliqua instrumenta bellorum: sed quae sunt omnimodis fortiora, largimur tibi nostra iudicia. Summus enim inter gentes esse credideris, qui Theoderici sententia comprobaris. Sume itaque arma mihi tibi profutura. Ille a te devotionem petit, qui te magis

defensare disponit: proba tuum animum et opus non habebis obsequium, Adoptat te talis, de cuius gente tu potius formideris. Nota sunt enim Erulis Gothorum deo iuvante solacia. Nos arma tibi dedimus: gentes autem sibi olim virtutum pignora praestiterunt. Salutantes proinde gratia competenti reliqua per illum et illum legatos nostros patrio sermone mandamus, qui vobis et litteras nostras evidenter exponant et ad confirmandam gratiam quae sunt dicenda subiugant.

Iord. Get. 24:

siehe oben.

Zeuss 479. -- Dahn 8,9. -- Rap.:RE VIII 1160. -- Schmidt 552. -- Stech:RE I A 958-59. -- Ensslin, Theod. 140-141, 363. -- Wensk. 28-29. -- Lippold: KLP II 1113.

Das am Anfang des VI. Jahrhunderts entstandene Werk berichtet darüber, dass Pannonien von den Franken, Herulern und Sachsen grausam verwüstet wurde.

Ennodius, Descriptio 13 p. 186-87:

...Sed iam peccatorum consummatio Pannoniis minabatur excidium iam succisa radice substantiae regionis illius status in primum deflexerat. Per incursus enim variarum gentium cotidiana gladiatorum seges messem nobilitatis abscederat et fecundas humani germinis terras ira populante desolabat. Iam Franci Heruli Saxones multiplices crudelitatum species beluarum more peragebant; quae nationum diversitas superstitiosis mancipata culturis deos suos humana credebant caede mulceri nec umquam propitia se habere numina, nisi cum ea aequalium cruore placassent.

Rap.:RE VIII 1160. -- Schmidt 551. -- Lippold: KLP II 1113.

Um 507-508 in der "Feld" genannten Ebene /wahrscheinlich auf dem Marchfeld/ erlitten die Heruler von den Langobarden eine zerschmetternde Niederlage. Die Kriegsursache wird von dem byzantinischen und dem langobardischen Historiker verschiedenartig vorgetragen. Nach der byzantinischen Quelle zwangen die die Heruler, die ihres 3 Jahre andauernden Friedenszustands überdrüssig wurden, ihren König namens Rodulf zum Angriff.

Laut des langobardischen Berichts brach der Krieg wegen der Ermordung des jüngeren Bruders König Rodulfs durch die Tochter des Langobardenkönigs Tato aus. Die fast gleichzeitige oströmische Kunde steht der Wahrheit näher als die an epischen Partien reiche langobardische Mitteilung. Darin stimmen aber beide Quellen überein, dass im Entscheidungskampfe auch König Rodulf sein Leben einbüßte, was mit dem Ende des selbstständigen Herulerstaates gleichbedeutend war. - Der Ostgotenkönig sorgte nach dem Krieg für die Aufnahme und gezielte Betreuung der nach Italien geflohenen Heruler.

Proc. b. Goth. II 14,11-22 p. 210-212:

siehe oben.

Paul. Diac. hist. Lang. I 19-20:

siehe oben.

Origo gent. Lang. 4 p. 3:

...Pugnavit Tato cum Rodolfo rege Herulorum, et occidit eum, tulit vando ipsius et capsidem. Post eum Heruli regnum non habuerunt...

Hist. Lang. cod. Goth. 4 p. 8-9:

Et post Claffonem regnavit Tatto. Eo tempore redierunt Langobardi in campis filda. Fecerunt ibi annos tres. Et post haec pugnavit Tatto cum Rodolfo rege Herolorum, et occidit eum, et tulit bandonem ipsius, et populum ipsius in fugam misit. Ibi praedavit omnia bona eorum. Postea Heroli regem non habuerunt. ...

Andr. Berg. 1 p. 221:

...Mortuo Godioc, successit Claffo, filius suus. Eo defuncto, Tato, eius filius, ascendit ad regnum. Egressi de Rugulanda habitaverunt in campis patentibus per annos tres. Ubi pugnaverunt contra Herulos, victoria patrata. Et sic omnis Herulorum virtus concedit, ut ex illo tempore ultra super se regem omnino non haberent. ...

Cassiod. Var. IV 45 p. 134-135:

Comitibus defensoribus et curialibus Ticinensis civitatis Theodericus rex.

Ad comitatum supplices Erulos auctore deo nostris venire iussimus constitutis, quibus navis est praebenda subvectio, ne in patria nostra adhuc provinciae suae laborare videantur inopia. Itaque praesenti iussione commoniti et navis eis usum usque ad Ravennatem urbem et annonas dierum quinque sine aliqua dilatione praeparate nec aliquid eis necessarium deesse faciatis, quatenus provinciam se deseruisse ieiunam de copiae inventione cognoscant sitque illis uberior peregrina terra quam patria.

Zeuss 480. -- Dahn 6-9. -- Rap.:RE VIII 1160. -- Dic. 112
-- Schmidt 552-553. -- Sevin 132. -- Bóna 231-33. -- Ensslin, Theod. 148, 365. -- Stech:RE I A 958-59. -- Wensk. 318.
-- Lippold:KlP II 1113. -- Lippold:KlP IV 1439. -- Szádeczky 168-69.

Das spätere Schicksal der Osteruler

Nach der von den Langobarden erlittenen Niederlage ergoss sich das restliche Volk der Heruler über das der Donau nördlich gelegene Rugiland, konnte dort jedoch der Hungersnot halber nicht lange aushalten. Dann zogen sie nach Südosten und flehten die Gepiden um Aufnahme an. Diese siedelten sie die Bitte gewährend, in ihrem Lande, mutmasslich im südlichen Teile des Zwischenstromlandes Donau-Theiss an, obwohl es Forscher gibt, nach deren Ansicht jenen im heutigen Oltenien Quartiere zugewiesen worden wären. Die Heruler wurden aber recht bald von ihren gepidischen Gastgebern so arg misshandelt, dass eine ansehnliche Zahl von ihnen in römisches Hoheitsgebiet einzuwandern wünschte. Diese nahm Kaiser Anastasius in sein Reich auf /512/ und teilte ihnen, wie's scheint, im Westen von Moesia inferior, sowie in der Provinz Dacia ripensis Wohnsitze zu. Der übrige Rest der Heruler, der nicht willens war, unter römischer Herrschaft zu leben, gelangte mitsamt den Angehörigen des königlichen Geschlechts - die Karpaten von Osten umgehend, die Ländereien der Slawen, sodann unbewohnte Öden durchwandernd - zur Heimat der Warnen. Auch von hier zogen sie weiter und schifften - die Dänen beiseitelassend - nach Skandinavien über, wo sie sich endlich in der Nachbarschaft der Gauten niederliessen.

Proc. b. Goth. II 14,23-28; 15,1-4,26 p. 212-213,214-215,218:
siehe oben.

Marcellinus Com. Chron. a. 512 "Pauli et Musciani" p.98:

Gens Herulorum in terras atque civitates Romanorum iussu Anastasii Caesaris introducta.

Zeuss 481. -- Dahn 8-10. -- Rap.:RE VIII 1160-61. -- Dic. 112-113, 133. -- Schmidt 553. -- Jazd. 53-56. -- Wensk. 442, 447, 559. -- Lippold:KLP II 1113. -- Mih. 438. -- Szádeczky 168-69.

Die südlich der Donau, auf oströmischen Gebiet angesiedelten Heruler begannen in kurzer Zeit, mit der Bewohnerschaft der Umgebung ihr Unwesen zu treiben, deshalb sandte Kaiser Ana-

stasius eine Strafexpedition gegen sie, die ein grosses Blutbad unter ihnen anrichtete, doch die Heruler konnten sich auch weiterhin nicht ruhig verhalten. Ihren heidnischen Sitten entsagten sie auch nach der Annahme des Christentums - was am Anfang der Regierung Kaiser Justinians /am Dreikönigstag 528/ geschah - nicht: ihren König namens Ochus brachten sie ohne jeden triftigen Grund um /einige Forscher fassen diese Untat als rituellen Königsmord auf/. Später war's aber ihnen schlecht zumute, ohne König zu leben, so schickten sie eine Gesandtschaft nach Skandinavien, damit diese aus dem dort hin gewanderten königlichen Geschlecht einen Fürsten hole. Die Gesandten brauchten zu ihrer Reise eine geraume Zeit, denn derjenige, den sie auswählten, starb unterwegs, daraufhin kehrten die Boten um und brachten einen anderen namens Todasius mit sich, samt seinem Bruder Aordus und 200 jugendlichen herulischen Gefolgsmännern. Inzwischen fiel jedoch den um Singidunum ansässigen Herulern /nach 535/ etwas anderes ein und sie erbaten sich ein Oberhaupt von Kaiser Iustinianus, der ihnen den Heruler Suartua, welcher sich schon langher in Byzanz aufhielt, zusandte. Zuerst leisteten sie ihm Gehorsam, doch sie gingen bald zu dem aus Skandinavien angekommenen Todasius über. Suartua floh nach Konstantinopel zurück. Der Kaiser wollte aber um jeden Preis seinen Vertrauensmann auf den Thron wiedereinssetzen. Da spalteten sich die Heruler in zwei Teile: die römisch gesinnte Partei blieb an ihrem alten Wohnort, in der Umgebung von Singidunum, dagegen schloss die Mehrzahl mit Todasius und Aordus den Gepiden an /um 545/. Proc. b. Goth. II 14,29-42; II 15,27-36; III 33,13-14; III 34,43-47 p. 213-14, 218-20, 444, 452-53:
siehe oben.

Malalas XVIII p. 427-428:

Ὁ δὲ αὐτὸς βασιλεὺς ἀνενέωσε πάλιν τῆς Ἀρμενίας
δυνάμει μάρτυροπολιν, μετονομάσας αὐτὴν Ἰουστινιανόπολιν,
κοιῆσας τὰ τεῖχη αὐτῆς καὶ τοὺς ἐμβόλους, ἦσαν γὰρ τῇ χρόνῳ
φθαρέντες, μετενέγκας ἐκεῖ καὶ ἀνατολικὸν ἄριστον. Ἐν δὲ
τῇ αὐτῇ χρόνῳ προσεββύθη Ῥωμαίοις ὁ βῆς τῶν Ἐροῦλων δυνάμει

Γρέπης· καὶ ἦλθεν ἐν Βυζαντίῳ μετὰ ἰδιῆς βοηθείας, καὶ ποσεκύνησε τὸν βασιλέα Ἰουστινιανὸν καὶ ᾔτησεν ἑαυτὸν γενέσθαι Χριστιανόν. Καὶ βαπτισθεὶς ἐν ἀγίοις θεοφανείοις ἀνδόχως αὐτοῦ ἐγένετο τοῦ ἀχρῶντος βαπτίσματος ὁ αὐτοῦ βασιλεὺς Ἰουστινιανός· ἐφωτίσθησαν δὲ σὺν αὐτῷ καὶ οἱ συγκλητικοὶ αὐτοῦ καὶ συγγενεῖς αὐτοῦ δώδεκα. Καὶ πολλὰ χαρισθὲν αὐτῷ ἀπέλυσεν αὐτὸν, καὶ ὥδευσεν ἐπὶ τὴν ἰδίαν χώραν μετὰ τῆς ἑαυτοῦ βοηθείας, εἰκόντος αὐτῷ τοῦ βασιλέως Ῥωμαίων ὅτι Ὅταν βουληθῇ, δηλώ σοι.

Euaqr. IV 20 p. 170:

Ἐπεὶ τοῖς αὐτοῖς χρόνοις, ὡς ὁ αὐτοῦ Προκόπιος ἀναγράφει, Ἐρουλοὶ ποταμὸν Ἰστρον ἤδη διαβάντες ὅτε τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν Ἀναστάσιος διεκυβέρνηα, φιλοφρονηθέντες ὑπὸ Ἰουστινιανοῦ χρήμασι μεγάλοις αὐτοῦ δωρησαμένου, πασσοὶ Χριστιανοὶ γενόμενοι καὶ τὴν δόξαν ἐπὶ τὸ ἡμερώτερον μετέβαλον.

Theoph. a. m. 6020 p. 174-175:

Τῷ δ' αὐτῷ ἔτει προσερρῆη τοῖς Ῥωμαίοις ὁ βασιλεὺς τῶν Ἑλλήνων, Γρέπης ὀνόματι, καὶ ἦλθεν ἐν Κωνσταντινουπόλει μετὰ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ καὶ ᾔτησε τὸν βασιλέα γενέσθαι Χριστιανός. ὁ δὲ βασιλεὺς βαπτίσας αὐτὸν ἐν τοῖς θεοφανείοις ἐδέξατο αὐτὸν ἐκ τοῦ βαπτίσματος. καὶ ἐβαπτίσθησαν σὺν αὐτῷ συγκλητικοὶ αὐτοῦ καὶ συγγενεῖς αὐτοῦ δώδεκα· καὶ ἀπῆλθε μετὰ χαρῆς εἰς τὰ ἴδια φιλιθεῖς τῷ βασιλεῖ καὶ ἐπαγγειλόμενος συμμαχεῖν αὐτῷ, ἐν οἷς ἂν βουληθῇ.

Io. Nikiu Chron. XC 70 p. 141:

And in those days there reigned in the country of the Huns a man named Grepes, and he went to the emperor Justinian and became a Christian, he and all his kindred and officers. And the emperor gave him large sums of money, and sent him back to his own country with honour as a vassal of the Roman empire.

Mi. Syr. Chron. IX 21 p. 192:

En la 1re année de Justinianus II, Agrîpâs, roi des Hérules, vint le trouver, avec sa famille et son sénat. Il se convertirent au Christianisme. Il fut baptisé à la fête de l'Épiphanie. L'empereur Justinianus lui-même fut le parrain d'Agripâs, et lui donna de grandes richesses.

Zeuss 480. -- Dahn 8-11. -- Benjamin:RE VII 1872. -- Rap.:RE VIII 1161-63. -- Dic. 132,169. -- Schmidt 553-54. -- Petersen 76. -- Wensk. 68, 410. -- Lippold:KlP II 1113. -- Mih. 526.

Das in der ersten Hälfte des VI. Jahrhunderts entstandene Werk gedenkt der Heruler in der Reihe der zum Christentum bekehrten Völker.

Cosm. Ind., III 66 p. 507:

Ὁμοίως πάλιν Κιλικίαν, Ἀσίαν, Καππαδοκίαν, Λαζικήν καὶ Πόντον καὶ τὰ ὑπερβόρεια μέρη ἔχουσιν καὶ ἑσπερίων, ἑσπερίων, Βουλγάρων, Ἑλλαδικῶν τε καὶ Ἰλλυρίων, Δαλματίων, Γότθων, Σπανῶν, Ῥωμαίων, Φράγγων καὶ λοιπῶν ἔθνων μέχρι τῶν Γαδελῶν τοῦ Ὠκεανοῦ κατὰ τὸ βορρην μέρος, πιστευσάντων καὶ καταγγελλόντων τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν ἀνδραγαδίαν τὴν ἐκ νεκρῶν ὁμολογοῦντων. Καὶ πληρουμένους ὁρῶμεν τὰς προρρήσεις εἰς πάντα τὸν κόσμον.

Mih. 398.

In dem Juli 530 auf dem persischen Kriegsschauplatze bei Dara stattgefundenen Gefecht kämpften 300 Heruler erfolgreich unter Pharas' Befehlsführung auf der Seite der Römer.

Proc. b. Pers. I 13,19-20, 25-27; 14,32-34,39-42 p. 62,63,70, 71-72:

siehe oben.

Zeuss 481. -- Dahn 2-3. -- Rap.:RE VIII 1164. -- Nagl:RE XIX 1813-14. -- Schmidt 555.

Zur Zeit des Nika-Aufstandes /Jänner 532/ spielte der vor einigen Jahren zum Dienstgrad eines magister militum erhobene Mundo mit seiner herulischen Truppe eine entscheidende Rolle in der Rettung der Herrschaft Justinians. /Es tauchte der Gedanke auf, dass das Niederwerfen des Aufstands den vom persischen Kriegsschauplatz zurückbeordneten Heruler-Einheiten anzurechnen sei./

Proc. b. Pers. I. 24, 40-41 p. 131:

siehe oben.

Dahn 3. -- Rap.:RE VIII 1164. -- Schmidt 555-56. -- Jones I 272. -- Szádeczky 169, 170.

Den byzantinischen Feldherrn Belizarius begleiteten 400 /nach einer andern Quelle 1000/ heruler unterm Befehl des Pharas während seines Vandalenkriegs /533-534/.

Proc. b. Vand. I 11,11 p. 362:

siehe oben.

Theoph. a. m. 6026 p. 189:

Βελισάριος δὲ παρέλαβε τὴν στρατιὰν καὶ τὸν στόλον καὶ τοὺς ἄρχοντας, ... εἶκοντο δὲ αὐτοῖς Ἑλοῦροι, ὧν ἑδρας ἦρχεν, χέλιοι ...

Dahn 2,13. -- Rap.:RE VIII 1164. -- Nagl:RE XIX 1813-14. -- Schmidt 556. -- Jones I 290.

Der Vandalenkönig Gelimer bezog ein Lager als seine letzte Zufluchtsstätte samt seinem Verwandten und mauritanischen Bundesgenossen auf dem Gipfel des Berges Papua. Belizarius, der in Carthago verweilte, überliess Pharas und seinem herulischen Detachement die Umzingelung des Bergs. Der byzantinische Geschichtsschreiber - der übrigens die Bräuche und Sitten der Heruler äusserst ablehnend beurteilt - spricht im Tone der aufrichtigsten Anerkennung über Pharas und die ihm unterstellten 400 Heruler. Diese versuchten zwar die Bergfeste zu überrumpeln, wurden jedoch von den Mauritanern zurückgeworfen. Da forderte Pharas brieflich Gelimer zur Kapitulation auf, der sich aber erst nach einem 3 Monate lang dauernden hoffnungslosen Widerstand von der Hungersnot gezwungen frühlings 534 Pharas und den Byzantinern ergab.

Proc. b. Vand. II 4,28-31; II 6,1-4,15-34; II.7,1-12 P. 436-37, 443, 445-450:

siehe oben.

Zeuss 481. -- Dahn 2, 6. -- Rap.RE VIII 1164. -- Nagl:RE XIX 1813-14. -- Schmidt 556.

Nach Beendigung des Vandalenkriegs brach in Afrika ein Soldatenaufstand aus /536/ . Die herulischen Söldner waren daran ebenfalls beteiligt, hauptsächlich auf Anstiftung von vandalischen Priestern, weil jenen zu Ostern das Erscheinen beim arianischen Gottesdienst untersagt wurde. Den gefährlichen

Aufbruch, der von Stotzas geführt wurde, konnte der kaiserliche Feldherr Germanus nur nach wiederholten schweren Kämpfen unterdrücken /537/.

Proc. b. Vand. II 14,12-15; II 17,13-18 p. 484, 502-503:
siehe oben.

Zeuss 481. -- Rap.:RE VIII 1164. -- Schmidt 556. -- Nagl:RE IV A 74-75.

Im 3. Jahre des byzantinisch-gotischen Krieges /537/538/ entstande Belizarius Gontharis mit der Kampfeinheit der Heruler in die Albanerstadt, woher sie von den Goten bald zurückgetrieben wurden.

Proc. b. Goth. II 4,8 p. 166:
siehe oben.

Im nächstfolgenden Jahre /538/539/ eilte Narses aus Byzanz dem Belizarius zu Hilfe mit starken Verbänden, unter denen sich auch 2000 Heruler befanden, mit Visandus, Aluith und Phanitheus Befehlshabern.

Proc. b. Goth. II 13,16-18 p. 208:
siehe oben.

Zeuss 482. -- Dahn 3. -- Rap.:RE VIII 1164. -- Nagl:RE XIX 1788. -- Schmidt 556. -- Ensslin:RE IX A 348.

Narses befahl Ioannes, mit seinem massierten Kräften die Stadt Caesena anzugreifen. Die Goten wiesen aber den Angriff zurück. Unter den Gefallenen war Phanitheus, einer der Anführer der Heruler /538-539/.

Proc. b. Goth. II 19,18-22 p. 235-236:
siehe oben.

Dahn 3. -- Rap.:RE VIII 1164. -- Nagl:RE XIX 1788. -- Schmidt 556.

Wegen der Streitigkeiten von Belizarius und Narses verfügte der Kaiser die Abberufung des Letzteren. Nach dem Fortgang des Narses wollten die herulischen Truppen nicht weiter in Italien bei ihren byzantinischen Brotherren verharren, son-

dern zogen nach Ligurien und sind mit dem gotischen Heerführer Uraia einig geworden. In Venetien kehrten sie aber recht bald samt ihren Kommandanten Visandus, Aluith und Philimuth unter die kaiserlichen Feldzeichen zurück. Der Letzte war der Nachfolger des vor Caesena gefallenen Phanitheus /539/. Visandus blieb in Italien, Aluith und Philimuth gingen dagegen mit ihren Landsleuten nach Byzanz.

Proc. b. Goth. II 22,1-8 p. 247-248:

siehe oben.

Zeuss 483. -- Dahn 3. -- Rap.:RE VIII 1164-65. -- Nagl:RE XIX 1788, 2173. -- Schmidt 556. -- Ensslin:RE IX A 348.

In Armenien wird 539 der persönlichen Tapferkeit eines herulischen Kavalleristen gedacht.

Proc. b. Pers. II 3,21-22 p. 156:

siehe oben.

Rap.:RE VIII 1164. -- Schmidt 556.

Salinga, oder Silinga, die dritte Gattin des Langobardkönigs Vacho war die Tochter des gefallenen Herulerkönigs Rodulf. Sein von ihr geborener Sohn, Valtari wurde später König der Langobarden /540-547/.

Paul. Diac. hist. Lang. I 21:

siehe oben.

Origo gent. Lang. 4 p. 4:

Wacho habuit uxores tres: ... Filia regis Herulorum tertiam uxorem habuit nomen Silinga; de ipsa habuit filium nomine Waltari. Motuus est Wacho, et regnavit filius ipsius Waltari annos septem.

Hist. Lang. cod. Goth. 4 p. 9:

Wacho habuit uxores tres: ...acceptit Wacho tertiam uxorem filiam regi Herolorum nomine Silenga; de qua habuit filium nomine Waltarenem. Et mortuus est Wacho, et regnavit filius ipsius nomine Waltari annis 7. ...

Schmidt 579. -- Ensslin:RE VII A 2039.

Der byzantinische Feldherr Vitalius lieferte mit seinem herulischen Hilfstruppen bei der Stadt Tarvisium /heute = Treviso/

540 dem Gotenkönig Ildibad ein Treffen, erlitt jedoch eine Niederlage. Diese Schlacht kostete vielen Herulern, darunter auch Visandus, ihr Leben.

Proc. b. Goth. III 1,34-36 p. 303-304:

siehe oben.

Rap.:RE VIII 1165. -- Schmidt 556-57. -- Ensslin:RE IX A 348.
-- Szádeczky 169.

Der kaiserliche Oberbefehlshaber Belizarius stellte im Perserkriege /542/ beim Empfang der von König Chosroes eingetroffenen Gesandten neben seinem Feldherrnzelt unter anderen auch herulische Abteilungen als Ehrenwache auf.

Proc. b. Pers. II 21,3-4 p. 243-244:

siehe oben.

Theoph. a. m. 6033 p. 220:

ὁ δὲ Βελισσάριος μαθὼν τοὺς πρέσβεις ἦκειν, αὐτοὺς μὲν ἐξακισχιλλοὺς ἀπολεσάμενος ἄνδρας εὐμήκεις τε καὶ τὰ σώματα καλοὺς ἄκρωθεν τοῦ στρατοπέδου κυνηγῶων ἐξῆλθαι. . . . . τοὺς δὲ στρατιώτας διέταξεν, τῆς μὲν καλῦβης ἐφ' ἑκτέρᾳ εἶναι θρησκῆς τε καὶ Ἰλλυριοῦς, Γότθους τε καὶ Ἑλλήνους, μεθ' οὓς Οὐανόφλους τε καὶ Μαυρουσέλους.

Rap.:RE VIII 1164. -- Schmidt 556.

543 auf dem persischen Kriegsschauplatze nahmen die von Philimuth und Beros befehligten Heruler unter dem Oberkommando des Narses /Namensbruders des Besiegers der Ostgoten in Italien/ an den Kampfhandlungen teil. In der Schlacht bei Anglon erlitten die mit Schutzwaffen mangelhaft ausgerüsteten Heruler schwere Verluste, als sie in einem Engpass von den Persern überfallen wurden. Den jungen Herulern wird im Kampfe nicht einmal ein Schild gegönnt, solange sie sich dessen mit einer hervorragenden Waffentat nicht für würdig erwiesen.

Proc. b. Pers. II 24,12-19; II 25,20-28 p. 262-63,266-67:

siehe oben.

Zeuss 484. -- Dahn 13. -- Rap.:RE VIII 1164. -- Nagl:RE XIX 2173. -- Schmidt 556. -- Wensk. 336, 454.

Dem Narses schlossen sich auf der Balkanhalbinsel 545 zahlreiche herulische Söldner unter Philimuths Befehlslung an, mit der Absicht, dass sie nächsten frühlings zur Unterstützung des Belizarius nach Italien ziehen werden. Dies erfolgte jedoch nicht, denn sie sahen sich genötigt, die vom jenseitigen Donauufer eingebrochenen, plündernden Slavenen anzugreifen, welche sie - trotz ihrer zahlenmässigen Überlegenheit - frühjahrs 546 überwältigten; viele römische Gefangenen wurden diesmal befreit.

Proc. b. Goth. III 13,19-25 p. 352-353:

siehe oben.

Zeuss 484. -- Dahn 3. -- Rap:RE VIII 1165. -- Nagl:RE XIX 2173. -- Schmidt 557. -- Wensk. 454. -- Mih. 438.

Im 13. Jahre des byzantinisch-gotischen Krieges /547-548/ überrumpelte der Ostgotenkönig Totila in Campanien nächtlings das römische Lager. Der Kommandant Ioannes und Aruphos, der Anführer der Heruler fanden zuerst in den nahe liegenden Bergen Unterschlupf, dann zogen sie sich samt ihrem Kriegsvolk nach Hydruntum zurück.

Proc. b. Goth. III 26,21-23, 28 p. 415-416:

siehe oben.

Dahn 2.

Sobald Kaiser Iustinianus die Botschaft über die Ereignisse empfing, entschloss er sich nach Süditalien Hilfstruppen zu senden. Unter diesen befand sich Beros mit 300 Herulern. Beros landete bei Hydruntum, stoss jedoch nicht zum Heer des Ioannes, sondern schlug unweit der Stadt Brundisium sein Lager auf. Totila griff sofort den wegen seiner Zechereien und Unbesonnenheit berüchtigten herulischen Heerführer an, der mit den Seinen in einem nahe gelegenen Wald einen Schlupfwinkel zu finden suchte. Die Goten folgten ihnen aber auf den Fersen. Beros und seine übriggebliebenen Waffengefährten entschlüpfen dem völligen Verderben nur dadurch, dass die Schiffe des Armeniers Varazes an der anstossenden Küste vor Anker gingen. Angesichts deren trat Totila den Rückzug an, Beros schiff-

te sich mit seinem Leuten ein und gelangte nach Tarentum.

Proc. b. Goth. III 27,1-11 p. 416-418:

siehe oben.

Zeuss 484. -- Dahn 2.

Der gepidische Gesandte weist in seiner zu Konstantinopel gehaltenen Rede /547?, 548?/ darauf hin, dass der Kaiser auch den Herulern römische Städte überliess. Justinian schloss aber bei den ersten Anzeichen eines bevorstehenden gepidisch-langobardischen Krieges mit den Letzteren ein Bündnis und sandte ihnen Truppen zu, unter denen sich auch 1500 von Philimuth befehligte herulische Alliierten befanden. Die übrigen Heruler /ungefähr 3000, die sich kürzlich von den Römern lossagten/ fochten auf gepidischer Seite. In der Schlacht besiegten die mit den Römern verbündeten Heruler ihre den Gepiden Waffenhilfe leistenden Landsleute: der Bruder des Königs Todasius, Aordus blieb auch auf dem Schlachtfelde. /Von diesem, den Gepiden zugetanen Teile der Heruler vernehmen wir nichts mehr in der Geschichte. Ihr Überrest ging wahrscheinlich im gepidischen Volke auf./

Proc. b. Goth. III 34,37, 40-47 p. 451-453:

siehe oben.

Zeuss 484. -- Rap.:RE VIII 1163. -- Dic. 138-39. -- Nagl:RE XIX 2173. -- Schmidt 555. -- Sevin 146.

Der herulische Truppenführer Beros stürzte sich unweit Ravenna auf die Goten, doch ging er mit dem Grossteil der Seinigen nach heldenhaftem Ringen unter /549-550/.

Proc. b. Goth. III 37,28 p. 467:

Zeuss 484.

Iustinianus vertraute 550 den Gotenkrieg seinem Neffen, Germanus an, mit der Anordnung, dass er aus Illyricum und Thracien die besten Streitkräfte mitnehme, unter ihnen Philimuth samt seinen Herulern. /Das Unternehmen gelangte aber wegen des Ablebens des kaiserlichen Feldherrn nicht zur Ausführung./

Proc. b. Goth. III 39,9-10 p. 472:

siehe oben.

Rap.:RE VIII 1163. -- Nagl:RE XIX 2173. -- Schmidt 557.

Im 24. Regierungsjahre Kaiser Justinians /550/ brandschatzten die Heruler, Bulgaren und Gepiden Illyricum. Die in der Umgebung von Singidunum wohnende Heruler beunruhigten öfters die illyrischen und thrakischen Gegenden, ihren Sold von Byzanz jedoch abzugsfrei erhielten.

Iord. Rom. 363:

siehe oben.

Proc. b. Goth. III 33,13-14 p. 444:

siehe oben.

Zeuss 482. -- Rap.:RE VIII 1163. -- Dic. 121-122. -- Schmidt 555. -- Mih. 410,444-446.

Iustinianus liess 551 während des gepidisch-langobardischen Kriegs Heersäulen den Letzteren zur Hilfe abmarschieren. Unter den Heerführern war auch Suartua, den Kaiser früher zum Fürsten der Heruler ernannte.

Proc. b. Goth. IV 25,10-11 p. 625-26:

siehe oben.

Dahn 11. -- Rap.:RE VIII 1163. -- Schmidt 555.

Der Heruler Uligangus nahm mit seinen Scharen im Küstengebiet des Schwarzen Meeres, in Lazike auf römischer Seite an den gegen die Abasgen geführten Kriegsoperationen teil /550-552/; sodann kämpften die herulischen Söldner unter der Anführerschaft von Gibrus mit den langobardischen Hilfstruppen Schulter an Schulter /553/.

Proc. b. Goth. IV 9,4-5, 12-14, 20-23; IV 13,8-9 p. 526-529, 554:

siehe oben.

Agathias III 6,5; 20,10 p. 90, 111:

siehe oben.

Dahn 3. -- Rap.:RE VIII 1164. -- Schmidt 556. -- Lippold:
RE IX A 535.

552 fochten mehr als 3000 herulische Reiter unter den Komman-

danten Philimuth und Aruth für Ostroms Sache gegen die Goten in Italien; Aruth heiratete die Witwe von Maurikios, dem Sohne des Mundo.

Proc. b. Goth. IV 26,12-14,17 p. 631-632:

siehe oben.

Zeuss 482. -- Dahn 3,5. -- Rap.:RE VIII 1165. -- Nagl:RE XIX 2173. -- Schmidt 557. -- Sevin 157. -- Szádeczky 169, 171.

Die herulischen Hilfstruppen stritten 552 unweit von Ariminum erfolgreich mit den Goten. Dabei töteten sie den gotischen Heerführer Usdrilas und brachten seinen abgeschnittenen Kopf dem Narses dar.

Proc. b. Goth. IV 28,9-10 p. 641-42:

siehe oben.

Zeuss 482.

Der Ostgotenkönig Totila deutet vor der Schlacht bei Todinae /552/ in der an die Seinen gerichteten anspornenden Rede unter anderem darauf hin, dass die Heruler und die übrigen Miets- truppen nicht bis zu ihrem letzten Atemzuge auf der Seite der Römer kämpfen werden. - In der nachfolgenden Schlacht zwang Narses die Heruler zum Fusskampf, damit's ihnen nicht so leicht fiele, die Flucht zu ergreifen.

Proc. b. Goth. IV 30,18-20; IV 31,1,5 p. 650-652:

siehe oben.

Zeuss 482. -- Rap.:RE VIII 1165. -- Schmidt 557.

Die Heruler nahmen unter Philimuths Befehlsführung an der Besetzung der Stadt Rom /552/, darauf folgend an der Schlacht am Fusse des Vesuv teil, wo sie gegen Teias, den letzten Ost- gotenkönig fochten.

Proc. b. Goth. IV 33,18-20; 34,21-24 p. 665, 670-671:

siehe oben.

Dahn 3. -- Rap.:RE VIII 1165. -- Nagl:RE XIX 2173. -- Schmidt 557.

Am Ende des byzantinisch-gotischen Krieges, während der mit

den Franken um den Besitz Oberitaliens entbrannten Kämpfe ernannte der byzantinische Oberfeldherr Narses 553 an die Stelle des von einer Krankheit dahingerafftten Philimuth, den Neffen des Phanitheus, Phulcaris zum Befehlshaber der herulischen Mietstruppen und betraute ihn mit der Aufgabe, die in Richtung Mittelitalien vordringenden Franken zurückzuschlagen. Der tollkühne Phulkaris rückte aber mit solchem Ungestüm vor, dass er ausserhalb der Mauern von Parma dem Hinterhalte der im Amphitheater lauernden Franken nicht auszuweichen vermochte und eine schwere Niederlage erlitt. Er selbst wollte die Schmach nicht überleben und fiel mit sämtlichen Recken seiner Gefolgschaft nach heldenmütigem Kampfe. Nach seiner Tode erkor Narses von zwei Anwärtern, Aruth und Sindual den Letzteren zum Anführer der Heruler. Das römische Heer zog sich mit den Überresten der Heruler nach Faventia zurück.

Agathias I 11,2-3; 14,1,3-7; 15,1-11; 16,3,6; 20,8 p. 23, 27-31, 36:

siehe oben.

Zeuss 483. -- Dahn 3,4,5. -- Rap.:RE VIII 1165. -- Nagl:RE XIX 1788; XX 966. -- Schmidt 557. -- Stein:RE III A 229-30. -- Lippold: KLP II 1113.

Während der Geplänkel mit den Franken rüstete sich Narses in Campanien gerade zu einem Treffen /554/, als der Heerführer der Heruler, Sindual die Teilnahme am bevorstehenden Gefecht verweigerte, weil Narses einen vornehmen Heruler wegen Ermordung seines Sklaven hinrichten liess. Später aber, nach reiflicher Überlegung, erschien er trotzdem auf dem Schlachtfeld. Das kam den Römern in höchstem Masse zugute, denn die auf Zureden von zwei herulischen Überläufern zum Angriff vorgehenden Franken brachten die infolge des Fernbleibens der Heruler lückenhaft gewordene römische Kampflinie in eine schwierige Lage. Die im entscheidenden Augenblicke unter Sinduals Befehligung antretenden Heruler drängten die Franken nicht nur zurück, sondern metzelten die meisten von ihnen samt ihrem Anführer Butilinus nieder.

Agathias II 7-9 p. 49-53:

siehe oben.

Zeuss 483. -- Dahn 4-5, 13. -- Rap.:RE VIII 1165. -- Schmidt 557. -- Stein:RE III A 229-30. -- Lippold:KlP II 1113.

Kaiser Iustinianus wollte 562 die Awaren in demselben Gebiete ansässig machen, wo vorher die Heruler hausten. Es handelt sich um Teile von Pannonia Secunda, in der Umgebung von Singidunum, südlich der Save.

Men. fr. 9 EL p. 443:

Ὅτι ἐδίδετο Ἰουστινιανὸς παρὰ Ἀβάρων πρέσβεις, ἐφ' ᾧ σφῆς περιεβρῆσαι γῆν, ὅποι τὸ φύλον θήσονται τὰς οἰκίσεις. καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς, Ἰουστίνου τοῦ στρατηγοῦ σημαναντὸς οἱ, ἐν βουλῇ ἐκοιμήσατο ἐς τὴν Ἐλουδρων χώραν κατοικῆσαι τὸ ἔθνος, ἐνθα κρὶ τοῦ ἔκουν οἱ Ἐλουροὶ· δευτέρα δὲ προσαγορεύεται Παιονία. Zeuss 483. -- Rap.:RE VIII 1163. -- Dic. 156. -- Schmidt 555. -- Sevin 165. -- Lippold:KlP II 1113. -- Mih. 510.

Der Heerführer der herulischen Alliierten, Sindual, dem Narses den Auftrag erteilte, die tridentinische Grenze zu bewachen, wurde mit der Zeit aufsässig und liess sich von seinen Truppen zum König Italiens ausrufen, hatte also etwas Ähnliches vor, wie ehemals Odoaker. Narses unterdrückte aber den Aufruhr und liess den gefangengenommenen Sindual erhängen /566 o. 567/. Infolge dieses Siegs nahm Kaiser Iustinus II. den Beinamen Herulicus an. - Dies ist die letzte, an einen Zeitpunkt ansetzbare Erwähnung der Heruler in der Geschichte.

Paul. Diac. hist. Lang. II 3:

siehe oben.

Euagr. IV 24 p. 171:

Γράφει καὶ τὴν Ναρσοῦ στρατηγὸν σταλέντος πρὸς Ἰουστινιανὸν πρὸς τὴν Ἰταλῶν χώραν, ὅπως τε τὸν Τωτίλαν κατηγωνίσαστο, καὶ μετὰ τοῦτον Τεΐαν, καὶ ὡς Ῥώμη κέμεκτον ἐδῶ. φασι τοίνυν οἱ συγγενόμενοι τῇ Ναρσῇ, ὡς οὕτως τὸ θεῖον λιταῖς τε καὶ ἀλλαῖς εὐσεβείαις ἐξωσιώσθω τὰ εἰκότα γεράρων καὶ τὴν παρθένον καὶ θεοτόκον, ὡς ἀναφανδὸν αὐτὴν οἱ διακελεύεσθαι τὸν καιρὸν ὅτε κολεμεῖν ὀλοῖ, καὶ μὴ πρότερον χειρῶν ἀρχεῖν πρὶν ἂν ἐκείθεν τὸ

οὐδέναι λαδοί. Πέπρακται δὲ καὶ ἕτερα τῷ Ναρσῇ λόγου πολλοὺ
ἀξία, Βουσελένον καὶ Σινδοῦαλδον καταπολεμήσαντι, καὶ τὰ
πολλὰ προσκτησάμενῳ μέχρις ὠκεανοῦ. Ἄκρ' Ἀγαθὴ μὲν γέγραπται
τῷ ὀρίῳ, οὐκ ὁδὸς ἔς ἡμᾶς ἀφίκεται.

Euaqr. V 4 p. 197-98:

Γράφει δὲ ὁ Ἰουστίνος τοῖς ἐκασταχοῦ Χριστιανοῖς
πρόγραμμα, αὐτοῖς ὀνόμασι τοῦτο·

Ἐν ὀνόματι τοῦ δεσπότου Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ θεοῦ ἡμῶν,
αὐτοκράτωρ Καῖσαρ Φλάβιος Ἰουστίνος, πιστὸς ἐν Χριστῷ, ἡμέρος,
μέγιστος, εὐεργέτης, Ἀλαμανικός, Γοθικός, Γερμανικός, Ἀντικός,
Φραγκικός, Ἐρουλλικός, Γηκαιδικός, εὐσεβής, εὐτυχής, ἐνδοξος,
νικητής, τροπαιοῦχος, δεισέβαστος, Αὐγουστός.

Exc. Sang. p. 335:

567 p.c. Iustini anno ... occisus est Sindual rex.

Gesta ep. Neapol. I 20 p.412:

...Eruli quoque levantes sibi regem Sindual, premebant
cuncta Hitalia. Qui egressus Narses ad eum, interfectus est
rex, et omnem gentem Erulorum sibi subiugavit.

Lib. Pont. LXIII. p.157:

IOHANNES III. Eodem tempore Eruli intarsia fecerunt et
levaverunt sibi regem Sinduald et premebant cunctam Italiam.
Qui egressus Narsis ad eum interfectus est rex et omnem gentem
Erulorum sibi subiugavit.

Mar. episc. Avent. p. 238:

A. 566 p. c. Basili ann. XXV. Ind. XIV.

Ex anno Sindewala Erolus tyrannidem adsumpsit et a Narseo
patricio interfectus est.

Zeuss 484. -- Dahn 5,6. -- Rap.:RE VIII 1165. -- Schmidt 557-
558. -- Stein:RE III A 229-230.

Kaiser Mauricius trug den Beinamen Erullicus. Ende des VI. Jahr-
hunderts.

Mauric. epist. p. 148:

In nomine domini dei nostri Iesu Christi. Imperatore Caesar
Flavius Mauricius Tiberius, Fidelis in Christo, Mansuetus Maxi-
mus, Beneficus, Pacificus, Alamannicus, Gothicus, Anticus, Ala-
nicus, Wandalicus, Erullicus, Gypedicus, Africus, Pius, Felix,

Inclei, Victor ac Triumphator, semper Augustus, Childebertho, viro glorioso, regi Francorum.

Das an der Wende des VI-VII. Jahrhunderts entstande kriegswissenschaftliche Werk erwähnt das herulische Schwert unter den Waffen.

Ps.-Maur. XII 8,4 p. 316:

Περὶ ὁπλίσεως. Ποτα δεῖ ὄπλα ἔχειν τοὺς σκουιδτούς;
Σκουιδρία θυόχροα, ἢ κατὰ ἀριθμὸν, ἢ κατὰ τόγμα· σπαθία
ἑρουλίσκια, κονιδρία, κασσίδια ἔχοντα τοῦφρα μικρὰ καὶ
φλάνουλα κατὰ τῶν μήλων, καὶ μάλιστα τοὺς πρῶτους τῶν ἀκμῶν.
σφενδόβδρα καὶ μαρτζοβδρβουλα· τοὺς δὲ ἐκλεκτούς τῆς ἀκμῆς
καὶ ζάβας, εἰ μὲν ἀκντή, ὄλους, ἐκεῖ κἂν ὄδο, τοὺς πρῶτους
τῶν ἀκμῶν τασσομένους· περικνηυίδας σιόηρας ἢ ξυλίνας, μάλιστα
τοὺς ἐν ταῖς κεφαλαῖς καὶ οὐραῖς τασσομένους.

Schmidt 563.

Der langobardische Verfasser gedenkt im VIII. Jahrhundert der Heruler mitsamt den Vandalen, Goten, Rugiern und Turcilingern, als eines der aus den Regionen Germaniens angekommenen Völker.

Paul. Diac. hist. Lang. I 1:

siehe oben.

BIBLIOGRAPHIE

Abkürzungsverzeichnis der benutzten Quellenausgaben

<u>Agathias</u>	<u>Agathias Myrinaeus, Historiae</u> Agathiae Myrinaei Historiarum libri quinque. Recensuit Rudol- phus KEYDELL /Corpus Fontium Historiae Byzantinae, vol. II./, Berolini 1967.
<u>Ammianus</u>	<u>Ammianus Marcellinus, Historia</u> <u>Romana</u> Ammianus Marcellinus, Römische Geschichte. Lateinisch und deutsch und mit einem Kommentar versehen von Wolfgang SEYFARTH. Zweiter Teil: Buch 18-21, Berlin 1968. Dritter Teil: Buch 22-25, Berlin 1970. Vierter Teil: Buch 26-31, Berlin 1971.
<u>Andr. Berg.</u>	<u>Andreas Bergomas, Historia</u> Andreae Bergomatis historia, ed. G. WAITZ: MGH Script. rer. Lang., Hannoverae 1879 /Neudruck 1964/, p. 220-230.
<u>Anon. post Dionem</u>	<u>Anonymus post Dionem</u> Anonymus, qui Dionis Cassii His- torias continuavit. 9. Claudius: FHG Volumen quartum, Parisiis 1868 p. 196.
<u>Anon. Vales. pars post.</u>	<u>Anonymi Valesiani pars posterior</u> Anonymi Valesiani pars posterior. Chronica minora saec. IV. V. VI. VII., ed. Theodorus MOMMSEN. I.:

- MGH AA IX, Berolini 1892 /Neudruck 1961/, p. 298-339.
- Br. hist. urbis Rav. Brevis historia urbis Ravennae
Brevis historia urbis Ravennae:
MGH Script. rer. Lang., Hannove-
rae 1878 /Neudruck 1964/.
- Cassiod. Chron. Cassiodorus, Chronica
Cassiodori Senatoris chronica ad
a. DXIX.: Chronica minora saec.
IV. V. VI. VII., ed. Theodorus
MOMMSEN. II.: MGH AA XI, Berolini
1894 /Neudruck 1961/, p. 109-161.
- Cassiod. Var. Cassiodorus, Variae
Cassiodori Senatoris Variae. Re-
censuit Th. MOMMSEN. Accedunt...
Cassiodori orationum reliquiae, ed
Lud. TRAUBE: MGH AA XII, Berolini
1894 /Neudruck 1961/.
- Cosm. Ind. Cosmas Indicopleustes, Topographia
Christiana
Cosmas Indicopleustès, Topographie
Chrétienne Tome I /Livres I-IV/
Introduction, Texte critique,
Illustration, Traduction et Notes
par Wanda WOLSKA-CONUS. Préface
de Paul LEMERLE, Paris 1968.
- CSHB Corpus Scriptorum Historiae By-
zantinae
Editio emendatior et copiosior,
consilio R.G. NIEBUHRii ... instituta,
auctoritate Academiae Litterarum
Regiae Borussicae continuata. Bonnae.
- Dexippus Dexippus, Fragmenta
Dexippus von Athen: F Gr Hist zwei-
ter Teil A 100. p. 452-480.

<u>Ennodius, Descriptio</u>	<u>Ennodius, Descriptio vitae beatis-</u> <u>simi Antoni monachi</u> Magni Felicis Ennodi opera, recen- suit Fridericus VOGEL: MGH AA VII, Berolini 1885 /Neudruck 1961/.
<u>Ennodius, Panegyricus</u>	<u>Ennodius, Panegyricus dictus Theo-</u> <u>derico regi</u> Magni Felicis Ennodi opera, recen- suit Fridericus VOGEL: MGH AA VII, Berolini 1885 /Neudruck 1961/.
<u>Etym. magn.</u>	<u>Etymologicon magnum</u> Etymologicon magnum seu verius Lexicon saepiss. Vocabulorum ori- gines indagans ex pluribus lexicis scholiastis et grammaticis anonymi cuiusdam opera concinnatum. Recen- suit Thomas GAISFORD, Oxford 1848 /Reimpr. Amsterdam 1962/.
<u>Euagr.</u>	<u>Euagrius, Historia ecclesiastica</u> The Ecclesiastical History of Euagrius with the Scholia, edited ...by J. BIDEZ and L. PÄRMONTIER, London 1898.
<u>Eugippius</u>	<u>Eugippius, Vita Sancti Severini</u> Eugippii vita Sancti Severini. Recensuit et adnotavit Hermannus SAUPPE: MGH AA I 1, Berolini 1877 /Neudruck 1961/.
<u>Exc. Sang.</u>	<u>Excerpta Sangallensia</u> Excerpta Sangallensia. Chronica minora saec. IV. V. VI. VII., ed. Theodorus MOMMSEN, I.: MGH AA IX, Berolini 1892 /Neudruck 1961/, p. 298-339.
<u>Fasti Vind. priores</u>	<u>Fasti Vindobonenses priores</u> Fasti Vindobonenses priores.

- Chronica minora saec. IV. V. VI. VII., ed. Th. MOMMSEN. I.: MGH AA IX, Berolini 1892 /Neudruck 1961/.
- F Gr Hist Fragmenta Graecorum Historicorum
Die Fragmente der griechischen Historiker von Felix JAKOBY. Zweiter Teil, Zeitgeschichte, A Universalgeschichte und Hellenika, Berlin 1926.
- FHG Fragmenta Historicorum Graecorum
Collegit, disposuit, notis et prolegomenis illustravit Carolus MÜLLERUS, vol. IV, Parisiis 1868.
- Fiebigger I Inscriptiones ab Ottone Fiebigger editae
Otto FIEBIGER - Ludwig SCHMIDT, Inschriftensammlung zur Geschichte der Ostgermanen /Denkschriften der kaiserl. Akademie der Wissensch. in Wien, Phil.-hist. Klasse. Band 60/, Wien 1917.
- Fiebigger II Inscriptiones ab Ottone Fiebigger editae
Otto FIEBIGER, Inschriftensammlung zur Geschichte der Ostgermanen. Neue Folge /Denkschriften der Akademie der Wissenschaften in Wien, Phil.-hist. Klasse. Band 70/, Wien und Leipzig 1939.
- Georg. Sync. Georgius Syncellus, Chronographia
Georgius Syncellus et Nicephorus Cp. ex recensione Guilielmi DINDORFii. Volumen I, CSHB 12 Bonnae 1829.
- Gesta ep.Neapol. Gesta episcoporum Neapolitanorum
Gesta episcoporum Neapolitanorum. Pars I, ed. G. WAITZ: MGH Script.

rer. Lang., Hannoverae 1878 /Neudruck 1964/.

Hieronymus epist. CXXIII Hieronymus, Epistola CXXIII ad Ag-
ruchiam

Saint Jérôme, Lettres. Texte et
traduction ... de Jérôme LABOURT.
Vol. VII, Paris 1961, p. 74-95.

Hist. Lang. cod. Goth. Historia Langobardorum codicis
Gothani

Historia Langobardorum codicis
Gothani /ed. G. WAITZ/: MGH Script.
rer. Lang., Hannoverae 1878 /Neu-
druck 1964/, p. 7-11.

Hydatius Hydatius Lemicus, Chronica

Hydatii Lemici continuatio chro-
nicorum Hieronymianorum ad a. 468:
Chronica minora saec. IV. V. VI.
VII., ed. Th. MOMMSEN. II.: MGH AA
XI, Berolini 1894 /Neudruck 1961/.

ILCV Inscriptiones Latinae Christianae
Veteres

Inscriptiones Latinae Christianae
Veteres. Ed. Ernestus DIEHL, vol.
I, Berolini 1961.

Io. Nikiu Chron. Iohannes episcopus oppidi Nikiu,
Chronica

The Chronicle of John, Bishop of
Nikiu. Translated from ZOTENBERG's
Ethiopic Text by R. H. CHARLES,
London and Oxford 1916.

Io. Zonaras Ioannes Zonaras. Annales

Ioannis Zonarae Annales ex recen-
sione Mauricii PINDERI, tomus II.:
CSHB 45, Bonnae 1844.

Iord. Get. Iordanes, Getica

Iordanis Romana et Getica, recen-
suit Th. MOMMSEN: MGH AA V 1., Be-
rolini 1882 /Neudruck 1961/.

<u>Iord. Rom.</u>	<u>Iordanes, Romana</u> Iordanis Romana et Getica, recensuit Th. MOMMSEN: MGH AA V 1., Berolini 1882 /Neudruck 1961/.
<u>Iul. Hon.</u>	<u>Iulius Honorius, Cosmographia</u> Cosmographia Iulii Caesaris. Excerpta eius sphaerae vel continentia: Geographi Latini minores. Collegit, recensuit, prolegomenis instruxit Alexander RIESE, Heilbronnae 1878, p. 24-55.
<u>Laterculus Veronensis</u>	<u>Laterculus Veronensis</u> Notitia dignitatum accedunt Notitia Urbis Constantinopolitanae et laterculi provinciarum. Edidit Otto SEECK, Berolini 1876.
<u>Lib. Pont.</u>	<u>Liber Pontificalis</u> Libri Pontificalis pars prior. Ed. Th. MOMMSEN: MGH Gest. Pontif. Rom. vol. I, Berolini 1898.
<u>Malalas</u>	<u>Ioannes Malalas, Chronographia</u> Ioannis Malalae Chronographia ex recensione Ludovici DINDORFI. Accedunt Chilmeadi Hodiique annotationes et Ric. Bentley epistola ad Io. Millium: CSHB 15, Bonnae 1831.
<u>Mamertinus II</u>	<u>Cl. Mamertinus, Panegyricus Maximiano Augusto dictus</u> II Mamertini panegyricus Maximiano Augusto dictus: Panégyriques Latins Tome I. Texte établi et traduit par Édouard GALLETIER, Paris 1949, p. 24-37.
<u>Mamertinus III</u>	<u>Cl. Mamertinus, Panegyricus genethliacus Maximiano Augusto dictus</u> III Mamertini panegyricus genethliacus Maximiano Augusto dictus: Pané-

gyriques Latins Tome I. Texte
établi et traduit par Édouard
GALLETIER, Paris 1949, p. 41-65.

- Marcellin. Com. Marcellinus Comes, Chronica
Chronica minora saec. IV. V. VI.
VII., ed. Th. MOMMSEN. II: MGH AA
XI, Berolini 1894 /Neudruck 1961/,
p. 37-108.
- Mauric. epist. Mauricius imperator, Epistola ad
Childeberthum II. regem Francorum
Epistolae Austrasiacae, ed. W.
GUNDLACH: MGH Epist. III. /Epi-
stolae aevi Merovingici et Karo-
lini I./, Berolini 1892 /Neudruck
1957/, p. 110-153.
- Mar. episc. Avent. Marius episcopus Aventicensis,
Chronica
Marii episcopi Aventicensis Chro-
nica a. 455-581. Chronica minora
saec. IV. V. VI. VII., ed. Th.
MOMMSEN. II: MGH AA XI, Berolini
1894 /Neudruck 1961/, p. 225-239.
- Men. EL Menander Protector, Fragmenta in
Excerptis de legationibus servata
Excerpta de legationibus edidit
Carolus De BOOR /Excerpta histo-
rica iussu imp. Constantini Por-
phyrogeniti confecta, vol. I./,
Berolini 1903.
- MGH Monumenta Germaniae Historica
inde ab anno Christi quingente-
simo usque ad annum millesimum
et quingentesimum. Edidit Soci-
etas aperiendis fontibus rerum
Germanicarum medii aevi.
AA = Auctores antiquissimi.

- Script. rer. Lang. = Scriptores rerum Langobardicarum et Italicarum saec. VI.-IX.
- Script. rer. Germ. = Scriptores rerum Germanicarum in usum scholarum separatim editi.
- Gest. Pontif. Rom. = Gesta pontificum Romanorum.
- Epist. = Epistolae in Quart.
- Mi. Syr. Michael Syrus, Chronica
Chronique de Michel de Syrien patriarche Jacobite d'Antioche /1166-1199/. Éditée pour la première fois et traduite en français par J.-B. CHABOT. Tome II/1, Paris 1901.
- Notitia dignitatum Notitia dignitatum, accedunt Notitia Urbis Constantinopolitanae et laterculi provinciarum. Edidit Otto SFECK, Berolini 1876.
- Origo gent. Lang. Origo gentis Langobardorum
Origo gentis Langobardorum. ed. G. WAITZ: MGH Script. rer. Lang., Hannoverae 1878 /Neudruck 1964/, p. 1-6.
- Paul. Diac. hist. Lang. Paulus Diaconus, Historia Langobardorum
Pauli historia Langobardorum, ed. G. WAITZ: MGH Script. rer. Germ. /48./, Hannoverae 1878 /Neudruck 1930/.
- Paul. Diac. hist. Rom. Paulus Diaconus, Historia Romana
Eutropi Breviarium ab urbe condita cum versionibus Graecis et Pauli Landolfique additamentis, recensuit et adnotavit H. DROYSEN: MGH AA II, Berolini 1879 /Neudruck 1961/, p. 183-224.

- Plinius, Nat. hist.   Plinius, Naturalis historia
Naturalis Historiae libri XXXVII,
recogn. et scripturae discrepantia
adiecta iter. ed. C. MAYHOFF: Vol. I
Libri I-VI: DETLEFSEN, Leipzig 1906.
- Proc. b. Goth.   Procopius, De bello Gothico
Procopii Caesariensis opera omnia,
recognovit Jacobus HAURY vol. II,
De bellis libri V-VIII. Editio stereo-
typica correctior, addenda et cor-
rigenda adiecit Gerhard WIRTH, Lip-
siae 1963.
- Proc. b. Pers.   Procopius, De bello Persico
Procopii Caesariensis opera omnia,
recognovit Jacobus HAURY vol. I,
De bellis libri I-IV. Editio stereo-
typica correctior, addenda et corri-
genda adiecit Gerhard WIRTH, Lipsiae
1962.
- Proc. b. Vand.   Procopius, De bello Vandalico
Procopii Caesariensis opera omnia,
recognovit Jacobus HAURY vol. I,
De bellis libri I-IV. Editio stereo-
typica correctior, addenda et
corrigenda adiecit Gerhard WIRTH,
Lipsiae 1962.
- Prosp. auct. Havn.   Prosperi Tironis Aquitani auctarium
Havniense
Chronica minora saec. IV. V. VI.
VII., ed. Th. MOMMSEN. I: MGH AA
IX, Berolini 1892 /Neudruck 1961/,
p. 298-339.
- Ps.-Aethicus   Cosmographia olim Aethici dicta
Geographi Latini minores. Collegit
recensuit, prolegomenis instruxit
Alexander RIESE, Heilbronnae 1878,
p. 71-103.

<u>Ps.-Maur.</u>	<u>Pseudo-Mauricius, Strategicon</u> Mauricius, Arta Militară. Ediție critică, traducere și introducere de H. MIHĂESCU: Scriptores Byzantini VI, București 1970.
<u>SHA</u>	<u>Scriptores Historiae Augustae</u>
<u>Sidon. Apol. carm.</u>	<u>Sidonius Apollinaris, Carmina</u> Gai Sollii Apollinaris Sidonii epistulae et carmina, recensuit et emendavit Christianus LUETJOHANN: MGH AA VIII, Berolini 1887 /Neudruck 1961/.
<u>Sidon. Apol. ep.</u>	<u>Sidonius Apollinaris, Epistulae</u> Gai Sollii Apollinaris Sidonii epistulae et carmina, recensuit et emendavit Christianus LUETJOHANN: MGH AA VIII, Berolini 1887 /Neudruck 1961/.
<u>Steph. Byz.</u>	<u>Stephani Byzantini ethnicorum quae supersunt ex recensione Augusti MEINEKEI. Tomus prior,</u> Berolini 1849.
<u>Suda</u>	<u>Suidae Lexicon</u> Suidae Lexicon. Edidit Ada ADLER pars IV: Lexiconographi Graeci I, Stutgardiae 1971.
<u>Theoph.</u>	<u>Theophanes Confessor, Chronographia</u> Theophanis Chronographia. Recensuit Carolus De BOOR, vol. I. textum Graecum continens, Lipsiae 1883 /Neudruck 1963/.
<u>Vita Claudii</u>	<u>Ps.-Trebellius Pollio, Vita Claudii /SHA/</u> Scriptores Historiae Augustae, edidit E. HOHL... Addenda et corrigenda adiecerunt C. SAMBERGER et W. SEYFARTH, vol. II., Lipsiae 1965.

<u>Vita Gallieni</u>	<u>Ps.-Trebellius Pollio, Vita Gallieni</u> <u>/SHA/</u> Scriptores Historiae Augustae, edidit E. HOHL... Addenda et cor- rigenda adiecerunt C. SAMBERGER et W. SEYFARTH, vol. II., Lipsiae 1965.
<u>Vita S. Laur.</u>	<u>Vita Sancti Laurentii episcopi</u> <u>Sipontini</u> ed. G. WAITZ: MGH Script. rer. Lang., Hannoverae 1878 /Neudruck 1964/.
<u>Zosimus</u>	<u>Zosimus, Historia</u> Zosime, Histoire Nouvelle, tome I /Livres I et II/. Texte établi et traduit par François PASCHOUD, Paris 1971. Zosimus ex recognitione Immanu- elis BEKKERi: CSHB 30, Bonnae 1837.

Abkürzungsverzeichnis der angeführten Sekundärliteratur

Alföldi	= ALFÖLDI A., A gót mozgalom és Dácia fel- adása: Egyetemes Philológiai Közlöny 1929 und 1930. /Sonderabdruck/
Benjamin:RE VII	= BENJAMIN, Grepes: RE VII /1912/ 1872.
Bóna	= I. BÓNA, Die Langobarden in Ungarn. Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae VII /1956/ 183-242.
Dahn	= Die Könige der Germanen. Das Wesen des ältesten Königtums der germanischen Stämme und seine Geschichte bis zur Auflösung des Karolingischen Reiches. Nach den Quellen dargestellt von Felix DAHN. II. Band, zweite Auflage, Leipzig 1911.
Dic.	= Constantin C. DICULESCU, Die Gepiden. Forschungen zur Geschichte Daziens im

- frühen Mittelalter und zur Vorgeschichte
des rumänischen Volkes I. Band. Halle
/Saale/ 1922.
- Ensslin:RE VII A = W. ENSSLIN, Waccho: RE VII A /1948/
2039.
- Ensslin:RE IX A 348 = W. ENSSLIN, Visandus 2: RE IX A /1961/
348.
- Ensslin:RE IX A 373 = W. ENSSLIN, Vitalianus 1: RE IX A
/1961/ 373.
- Ensslin, Theod. = W. ENSSLIN, Theoderich der Grosse,
München 1959.
- Feist:RV IV/1 = S.FEIST, Germanen: Reallexikon der
Vorgeschichte herausgegeben von Max
EBERT IV 1, Berlin 1926 282.
- Gross:KlP V = W.H. GROSS, Timotheos 10: KlP V
/1975/ 852.
- Jazd. = Konrad JAZDZEWSKI, Das gegenseitige
Verhältnis slawischer und germanischer
Elemente in Mitteleuropa seit dem
Hunneneinfall bis zur awarischen
Landnahme an der mittleren Donau:
Archaeologia Polona II 1959 53-56.
- Jones I, II = The later roman empire 284-602. A
social economic and administrative
survey. By A.H.M. JONES. Volume I,
II, Oxford 1964.
- KlP = Der Kleine Pauly Lexikon der Antike.
Auf der Grundlage von Pauly' Real-
encyclopädie der classischen Alter-
tumwissenschaft unter Mitwirkung zahl-
reicher Fachgelehrter bearbeitet und
herausgegeben von Konrat ZIEGLER und
Walther SONTHEIMER, Stuttgart 1962 ff.
- Lippold:KlP II = A. LIPPOLD, Heruli: KlP II /1967/
1112-1113.
- Lippold:KlP IV = A. LIPPOLD, Rodulfus: KlP IV /1972/
1439.

- Lippold:RE IX A = A. LIPPOLD, Uligagus:RE IX A /1961/ 535.
- Mih. = Fontes Historiae Dacoromanae II.
Scriptores: 2. Ab anno CCC usque ad annum M. Ediderunt Haralambie MIHĂESCU, Gheorge ȘTEFAN, Radu HÎNCU, Vladimir ILIESCU, Virgil C. POPESCU, București 1970.
- Nagl:RE XIX 1788 = A. NAGL, Phanotheus:RE XIX /1938/ 1788.
- Nagl:RE XIX 1813 = A. NAGL, Pharas:RE XIX /1938/ 1813-14.
- Nagl:RE XIX 2173 = A. NAGL, Philimuth:RE XIX /1938/ 2173.
- Nagl:RE XX = A. NAGL, Phulcaris:RE XX /1941/ 966.
- Nagl:RE IV A = A. NAGL, Stotzas:RE IV A /1931/ 74-75.
- Opitz:RE VI A = H.G. OPITZ, Timotheos 24:RE VI A /1937/ 1355-57.
- Petersen = Ernst PETERSEN, Nordische Goldbrakteaten aus dem Donaugebiet und ihre Bedeutung für die Herulerfrage: Dissertationes Pannonicae II 11 /Laureae Aquincenses II/, Budapest 1941 72-76.
- Rap. = Die Einfälle der Goten in das Römische Reich bis auf Constantin. Von Bruno RAPPAPORT, Leipzig 1899.
- Rap.:RE VIII = Br. RAPPAPORT, Heruli: RE VIII /1912/ 1150-1167.
- RE = PAULYs Real-Encyclopädie der klassischen Altertumswissenschaft. Neue Bearbeitung begonnen von Georg WISSOWA, Stuttgart 1894 ff.
- Schmidt = Geschichte der deutschen Stämme bis zum Ausgang der Völkerwanderung. Die Ostgermanen von Ludwig SCHMIDT. Verbesserter Neudruck der zweiten völlig neubearbeiteten Auflage, München 1941 /Nachdruck 1964/.
- Seeck:RE I = SEECK, Alaricus 1: RE I /1894/ 1286.

- Sevin   = Heinrich SEVIN, Die Gebiden, München
                          1955
- Stech:RE I A   = STECH, Rodulfus: RE I A /1914/ 958-59.
- Stein:RE III A   = Ernst STEIN, Sindual: RE III A /1927/
                          229-230.
- Stein:RE XVI   = Ernst STEIN, Naulobatus: RE XVI /1935/
                          1968.
- Szádeczky   = Sámuel SZÁDECZKY-KARDOSS, Geschichte
                          des Attila-Abkömmlings Mundo und ihre
                          Chronologie bei Theophanes: Acta Clas-
                          sica Universitatis Scientiarum Debre-
                          ceniensis X-XI 1974-1975 165-174.
- Wensk.   = Stammesbildung und Verfassung. Das Wer-
                          den der frühmittelalterlichen gentes
                          von Reinhard WENKUS, Köln, Graz 1961.
- Zeuss   = Die Deutschen und die Nachbarstämme.
                          Von Kaspar ZEUSS, München 1837 /Heruli:
                          p. 476-484/.

Fk: Csukás István a JATE BTK dékánja

Készült a JATE Sokszorosító Üzemében, Szeged

Engedélyszám: 431/78.

Méret: B/5

Példányszám: 650

Fv: Longyel Gábor

ACTA UNIVERSITATIS DE ATTILA JÓZSEF NOMINATAE
ACTA ANTIQUA ET ARCHAEOLOGICA

I--XV, XVIII = Minora opera ad philologiam classicam et
archaeologiam pertinentia I--XVI

XVI, XVII, XIX, XX, Suppl.I = Opuscula Byzantina I--V

- I. De vita operibusque Ladislai de Macedonia
scripserunt I.K.HORVÁTH et K.E.OBERMAYER. Szegedini 1958.
- II. Testimonia de Mimnermi vita et carminibus, collegit, disposuit
S.SZÁDECZKY-KARDOSS. Szegedini 1959 /impressio nova: 1970/.
- III. L.BERNABO BREA, Odysseus nyomában Aiolos birodalmának földjén.
Szeged, 1960.
- IV. P.LAKATOS, Beiträge zur Verbreitung der ägyptischen Kulte in
Pannonien. Szeged, 1961.
- V. Gy.GAZDAPUSZTAI, Beziehungen zwischen den präskythischen Kul-
turen des Karpatenbeckens und des Nordkavkasus /Beiträge
zum sogenannten Kimmerierproblem/. Szeged, 1963.
- VI. KURUCZ Ferenc, Luxorius költeményei latinul és magyarul. Gon-
dozta és ellenőrizte HORVÁTH István Károly, Szeged, 1963.
- VII. Orationes Ladislai de Macedonia edidit I.K.HORVÁTH.
Textum translationum Germanicarum recensuit L.VALACZKAI,
Szeged, 1964.
- VIII. Hauptprobleme der Vorgeschichte der ungarischen Tiefebene
/Archäologische Konferenz, Szeged, 1963/. Szeged, 1965.
- IX. B.CZUTH, Die Quellen der Geschichte der Bagauden, Szeged, 1965.
- X. Neuere Ergebnisse der heimischen archäologischen Forschungen
/Archäologische Konferenz, Szeged, 1965/. Szeged, 1966.
- XI. Zur A.Szalkays ungarischen Bearbeitung der Aeneis-Travestie
von Blumauer.I. Der ungedruckte zweite und dritte Teil der
Aeneis-Parodie von Szalkay herausgegeben von Mária BÁNKI-
HORVÁTH geb. BORBÉLY mit einem Vorwort von Samuel SZÁ-
DECZKY-KARDOSS. Szeged, 1967.
- XII. A.GAZDAPUSZTAI, Gy.GAZDAPUSZTAI, Gy.FARKAS, P.LIPTÁK, J.
MATOLCSI, Das bronzezeitliche Gräberfeld von Battonya,
Szeged, 1968.

- XIII. J.HARMATTA, Studies in the History and Language of the Sarmatians. Szeged, 1970.
- XIV. Neuere Ergebnisse der Ur- und Frühgeschichtsforschung der mitteldonauländischen Tiefebene /Archäologische Konferenz, Szeged, 1969/. Szeged, 1971.
- XV. D.GÁSPÁR, Spätromische Kästchenbeschläge in Pannonien, mit einem Vorwort von A.MÓCSY, Szeged, 1971.
- XVI. S.SZÁDECZKY-KARDOSS, Ein Versuch zur Sammlung und chronologischen Anordnung der griechischen Quellen der Awarengeschichte nebst einer Auswahl von anderssprachigen Quellen. Mitarbeiterin des Buches T.OLAJOS. Szeged, 1972.
- XVII. P.LAKATOS, Quellenbuch zur Geschichte der Gepiden. Mit einem Vorwort von S.SZÁDECZKY-KARDOSS. Szeged, 1973.
- XVIII. I.TAR, Über die Anfänge der römischen Lyrik. Szeged, 1975.
- XIX. Ferenc MAKK, Traduction et commentaire de l'homélie écrite probablement par Théodore le Syncelle sur le siège de Constantinople en 626. Avec une préface de S.SZÁDECZKY-KARDOSS. Appendice: Analecta Avarica de L. Sternbach. Szeged, 1975.
- XX. István FODOR, Altungarn, Bulgarotürken und Ostslawen in Südrussland /Archäologische Beiträge/. Mit einem Vorwort von Samuel SZÁDECZKY-KARDOSS. Szeged, 1977.
- Suppl. I. Commentationes historico-hagiographicae Hungarice scriptae summariis Latinis adornatae, quas edendas curavit Samuel SZÁDECZKY-KARDOSS. Szeged, 1978.